

D E N
S T O R A

R E
F O R
M E N

Bo Södersten (red)

Carl-Gustav Fernlund

Cecilia Gunne

Ingemar Hansson

Anders Kristoffersson

SNS FÖRLAG

H A N D B O K
om de nya skatterna

2:a aktualiserade
upplagan

Den stora reformen

DEN STORA REFORMEN

Handbok om de nya skatterna

Bo Södersten (red)
Carl-Gustav Fernlund
Cecilia Gunne
Ingemar Hansson
Anders Kristoffersson

SNS FÖRLAG

SNS FÖRLAG
Box 5629
114 86 Stockholm
Telefon 08-23 25 20

Bo Södersten m.fl.
Den stora reformen
2:a upplagan
1:a tryckningen

© Författarna och SNS Förlag
Omslag: Rickard Frölich
Tryck: Kristianstads Boktryckeri AB 1991

ISBN 91-7150-400-1

Innehåll

Förord 7

Skattereformens innebörd och effekter 9
av Bo Södersten

Ökad likformighet och sänkta skattesatser 29
av Ingemar Hansson

Inkomst av tjänst 45
av Carl-Gustav Fernlund

Kapitalbeskattningen 63
av Cecilia Gunne

Den nya företagsbeskattningen 85
av Anders Kristoffersson

Register 112

Förord

Den kommande skattereformen har varit vårt lands mest diskuterade politiska sakfråga under de senaste båda åren. Det är lätt att förstå varför så är fallet.

Det reformförslag som regeringen i vår kommer att lägga fram för riksdagen är det mest genomgripande förslag till reform av vårt skattesystem som gjorts sedan kommunalskattelagen infördes 1928. Över hälften av alla inkomster som genereras i vårt land tas in i skatt. Skatter påverkar varje medborgares villkor. En stor skattereform berör alla och en var.

Ändock har det in i det sista varit oklart om reformen verkligen skulle bli av. De reformförslag som lagts fram har diskuterats intensivt och också kritiserats häftigt. Det politiska stöd som funnits för reformen har stundtals varit svårt att klart urskilja. Den politiska turbulens som karakteriserat senare tid och den regeringskris som utlöstes i februari 1990 har knappast gjort läget enklare. En lagrådsremiss om det nya skatteförslaget har dock utarbetats som uppgår till 1507 stencilerade sidor.

Den stora skattereformen vill ge en sakkunnig redogörelse för den nya reformen som är tillgänglig för en bredare, intresserad allmänhet. Samtliga författare har deltagit i reformarbetet.

Bo Södersten ger i sin inledande uppsats en redovisning för den internationella inspiration som legat till grund för det svenska reformarbetet. Han redogör för de principer som legat bakom förslaget om sänkta skattesatser och en enhetlig kapitalbeskattning och behandlar fördelnings- och effektivitetsaspekter av reformförslaget.

Ingemar Hansson redovisar hur principer om ökad likformighet och sänkta skattesatser har lagts till grund för reformen. Han analyserar sedan hur dessa principer mer i detalj utformats i samband med reformförslaget.

Carl-Gustav Fernlund och *Cecilia Gunne* redogör så i två uppsatser för hur de nya reglerna för beskattning av arbets- och kapitalinkomster ser ut i sina detaljer. Här kan läsaren få en vägledning i hur traktamenten och bilförmåner behandlas i det

nya förslaget och vilka regler som gäller för bostads- och aktiebeskattning.

Anders Kristoffersson redogör i den avslutande uppsatsen för de principer som ligger till grund för den nya företagsbeskattningen. Han går också igenom de viktigaste delarna av de nya reglerna och visar vad som gäller beträffande avskrivningar, "K-surv" och andra skattenyheter på detta område.

Föreliggande bok utkom i sin första upplaga i april 1990. Den nya upplaga som nu utges har tagit hänsyn till de förändringar i lagstiftningen som ägt rum under 1990. Det är författarnas förhoppning att den nya upplagan skall kunna fortsätta att ge god vägledning om de nya skattesystem som börjar att fungera 1991.

Lund i januari 1991

Bo Södersten

Skattereformens innebörd och effekter

Den skattereform som nu håller på att genomföras är en av de största politiska händelser som inträffat i vårt land under senare år. Det finns flera skäl för detta omdöme. Ett är det uppenbara att det nya skattesystemet kommer att påverka så gott som samtliga medborgare och företag i vårt land. Ett annat är att det kommer att få djupgående verkningar på den svenska ekonomins sätt att fungera. Ett tredje är att den svenska demokratin, trots att minoritetsparlamentarism råder, är mäktig att nå fram till ett genomgripande beslut på detta viktiga område.

Efterföljande uppsatser kommer att mer i detalj redovisa innebörden av de olika nya skattebestämmelser som kommer att gälla. Jag kommer i föreliggande uppsats att ge en överblick över skattereformens framväxt och de principer som den bygger på. Jag kommer också att diskutera vilka de sannolika samhällsekonomiska effekterna kommer att bli. För en intresserad läsare är det givetvis av stor vikt att erhålla en detaljerad bild av skatteförslaget och hur den kommer att påverka den egna ekonomin; det ges i de efterföljande uppsatserna. Jag söker här i första hand ge en övergripande bild av reformens bakgrund, innebörd och effekter.

1 Internationell inspiration

1970-talet var ett mycket dåligt årtionde i den internationella ekonomin. Det präglades av stagflation, en kombination av stagnation och en hög inflationstakt. 1980-talet var däremot ett lysande årtionde. I varje fall gäller detta för världsekonomens tre ledande poler, USA, EG och Sydostasien. En uppgång iscensattes

genom att USA i slutet av 1982 startade en ekonomisk expansion genom en starkt expansiv finanspolitik. Detta blev startsignalen för en av de mest utdragna högkonjunkturer någonsin i världsekonomin.

Det fanns emellertid också andra skäl till uppgången, som avregleringar av olika marknader och en internationell våg av skattereformer. Den mest betydelsefulla skattereformen var den som genomfördes i USA. Den antogs först av representanthuset i oktober 1985, godtogs av senaten i september 1986 och stadfästes slutgiltigt genom presidentens signatur i oktober 1986.

Det stod stark politisk strid om förslaget. Längre trodde också ledande politiska bedömare att det aldrig skulle passera den amerikanska kongressen. Olyckskorparnas profetior kom dock på skam och den amerikanska skattereformen blev mycket genomgripande till sin natur.

Den amerikanska skattereformen har fått stor internationell betydelse. Den visade att det ledande industrilandet i väst var mäktigt att genomföra en stor reform. Strukturen hos reformen blev vägledande för reformarbetet i andra länder, vilket bl.a. visas av att direktiven till den svenska inkomstskattekommittén (RINK) klart påverkats av den amerikanska reformen. Förekomsten av en stor reform inspirerade också – eller tvingade fram – ett reformarbete i många andra stater inom de västliga industriländernas krets.

Ett grundläggande inslag i den amerikanska reformen var en drastisk förenkling av skatteskalen och en nedskärning av skattesatserna. Skatteskalen efter reformen omfattade endast två skattesatser, 15 och 28 procent, där den förra skattesatsen gäller för hushållsinkomster upp till 30 000 dollar. För vissa höga inkomster kan dock en marginalsatt om 33 procent gälla. På ett likartat sätt sänktes bolagsskatten från 46 till 34 procent. Ett annat centralt inslag i den amerikanska skattereformen var en breddning av skattebasen. Skattebortfallet som skattesänkningarna medförde kompensades av en breddning av skatteunderlaget. Här drabbades företagen hårdare än fysiska personer. Ett stort antal tidigare kryphål täpptes till – vissa storföretag som General Electric hade kunnat betala noll eller till och med en negativ skatt (d.v.s. fått statliga subsidier eller viss positiv skatterabatt). Avdragsmöjligheter som tidigare funnits för bolagen, som skatterabatt för investeringar, fördelaktiga vinstberäkningsregler, möjligheter till

accelererad avskrivning m.m., togs bort. Till följd därav beräknas bolagens skatteböroda ha ökat med ungefär 120 miljarder dollar per år mot slutet av 80-talet.

Också för hushållen minskades avdragsmöjligheterna. Reseavdrag förekommer inte. Ränteavdrag begränsas till avdrag för hypotekslån på eget hem. Efter en lång diskussion tilläts också avdrag för räntor på hypotekslån på ett "second home", d.v.s. vad vi skulle kalla för fritidshus.

Det bör observeras att ränteavdrag endast tilläts för hypotekslån som redan fanns vid den nya lagens tillkomst. Det går inte att höja befintliga lån med mindre än att man kan bevisa att investeringar eller förbättringar gjorts i fastigheten. Inga andra ränteavdrag – exempelvis för konsumtions- eller kontokortskrediter – tilläts.

En annan principiell nyhet är att kapitalvinster och löpande inkomster behandlas lika. Även med de låga skattesatser som gäller innebär det en viss skärpning av beskattningen av kapitalvinster.

Den amerikanska skattereformen är mycket genomgripande, och den kommer med stor sannolikhet att få starka effekter på den amerikanska ekonomins funktionssätt i framtiden. Enkelheten och konformiteten som präglar det nya systemet kommer att minska snedvridningar och öka effektiviteten hos investeringsbeslut och andra beslut av strategisk betydelse för tillväxt och allokering av ekonomiska resurser. Beräkningar, som utförts av amerikanska ekonomer, visar att sådana effekter kan komma att bli mycket betydande.

Den amerikanska reformen och diskussionen kring den har inspirerat likartade reformer i andra länder. Ett gemensamt inslag i dessa reformer har varit en drastisk sänkning av marginalskatterna. England utgör här ett typexempel. Här har den högsta marginalskatten sänkts från 83 till 40 procent. I andra västeuropeiska länder ligger vanligen den högsta marginalskatten runt 50 procent, som fallet är exempelvis i Frankrike. I Australien och Nya Zeeland har skattereformer också genomförts under ledning av vänsterregeringar och i Nya Zeeland ligger den högsta marginalskatten så lågt som 33 procent.

De nordiska länderna tenderar att toppa listan över länder med höga marginalskatter. I Danmark ligger den på 68 procent, i Finland på 60 procent och i Norge är den högsta marginalskatten

56 procent. Det kan också nämnas att i den skattereform som genomförts i Danmark tillämpas olika skattesatser för kapital och arbete.

För kapitalinkomster och kapitalvinster gäller att 50 procent av dessa skall tas upp till beskattning.

En naturlig fråga blir: vilken relevans har egentligen de utländska skattereformerna för vårt land? Svaret blir: de har en betydande relevans för oss. Sverige är starkt integrerat i den västliga ekonomin. Vi har en öppen ekonomi med stor utrikeshandelskvot. Vi har redan en integrerad nordisk arbetsmarknad. Sannolikheten för att vi ytterligare närmar oss EG är stor.

Vad gäller varumarknaderna är integrationen redan mycket långt gången. Svensk industri exporterar redan i grova drag 50 procent av sin produktion till utlandet och 75 procent av denna export går till EG och de nordiska länderna. Kapitalmarknaderna har också integrerats. Av störst betydelse är dock vad som händer med arbetsmarknaden.

Både av ekonomiska effektivitetsskäl och på grund av den mänskliga rättighet som det innebär att fritt röra sig över gränser och arbeta i andra länder är det angeläget att främst arbetsmarknaden integreras. I icke obetydlig utsträckning är den i praktiken redan integrerad genom de stora svenska internationella företagens existens. Dessa kan ses som företag som själva inom sin sfär integrerar arbetsmarknad och varuproduktion. Denna process kommer att ytterligare intensifieras av att svenska internationella företag går samman med utländska motsvarigheter; typexemplet på denna process utgör skapandet av ASEA-Brown Boveri.

Det är uppenbart att skattesystemet kommer att påverka denna integrationsprocess. Länder med skattesystem som präglas av höga skatter på arbetskraft eller eljest har skattesystem som anses oförmånliga kommer att befinna sig i en strykclass. Det kommer därför i framtiden att bli allt svårare för vårt land att avvika från vad som är internationell praxis på detta område.

Detta problem har redan stor aktualitet för Sverige. Svensk industristruktur är relativt ålderdomlig. Få nya entreprenörsföretag har vuxit sig internationellt stora under efterkrigstiden. Det är betecknande att två av de få internationellt stora som gjort detta, Tetrapak och IKEA, har valt att förlägga företagsledning och centrala styrfunktioner för företagen utomlands. Rimligen är detta en varningssignal; det svenska skattesystemet kan inte avvi-

ka alltför kraftigt internationellt utan att skadeeffekter kommer att uppstå för svensk ekonomisk effektivitet och funktionsförmåga på längre sikt.

2 Skatter och ekonomisk effektivitet

En viktig bakgrund till den svenska reformen, utgörs av det internationella reformarbetet. Men det finns också mycket starka inhemska skäl för en reform. Svensk ekonomi har inte utvecklats särskilt väl under de senaste 15 åren. Tillväxten har varit svag. Ekonomiska systemfel har tillåtits bita sig fast. Ett sådant systemfel är just vårt skattesystem.

Höga skatter leder till minskad ekonomisk effektivitet. Inte minst är detta fallet om skattesystemet utformats så att marginaleffekterna blir mycket höga. Skattetryckets höjd spelar givetvis roll. Ju högre skattetryck, desto större risk för snedvridningar. Men skattesystemets utformning och struktur spelar också en roll. Generellt gäller att ju mer av "klumpsummeskatter", ju mer av ett system med jämna skattesatser ("flat-rate-skatter") och ju mindre av marginaleffekter, desto mindre snedvridande verkar skattesystemet.

Ekonomer talar i detta sammanhang ofta om förekomsten av skattekilrar. Med detta menas att skatten slår in en kil mellan den prestation som en person utför och den nettoavkastning han sedan får för den utförda prestationen. Betecknande för Sverige är att skattekilarna är mycket stora.

Det är en mycket kraftig skillnad mellan vad en företagare behöver betala en anställd och vad denne sedan får ut efter skatt. Den genomsnittliga skattekilan 1986 uppgick till 71,6 procent. Det innebär att om en anställd får ytterligare 100 i bruttolön (d.v.s. inklusive sociala avgifter) så går 71,6 procent i skatt till stat och kommun.

Om lönerna ökar med 100 miljoner kronor blir det därför stat och kommun som tar merparten. De anställda får enbart behålla 28,4 miljoner under det att stat och kommun tar 71,6 miljoner.

Det är naturligt att så stora skattekilrar och höga marginaleffekter som vi rör oss med i vårt nuvarande skattesystem måste ge upphov till olika former av snedvridningar.

En effekt är att fritid blir mycket billig. Om en bruttolön på

100 kronor ger en nettolön om 28,4 kronor, motsvarar värdet av en extra timme fritid det senare beloppet. Det innebär att den enskilde individen förlorar föga på att avstå från att arbeta och i stället öka sin fritid. För varje timme som arbetstiden minskar förlorar den enskilde enbart 28,4 kronor medan samhället förlorar 71,6 kronor. Det är denna mekanism som ligger bakom det välkända förhållandet att många väljer fritid, att arbeta på den egna villan etc, därför att dessa aktiviteter – även om de i och för sig kan vara lågavkastande – dock ter sig mer lockande än några ytterligare timmar av reguljärt, men hårt beskattat arbete.

Den höga skattekenalen leder också till att den bruttoersättning som en företagare måste betala blir 3,5 gånger så hög ($\frac{1}{1-0,716} = 3,5$) som den nettoersättning den anställde får. En obeskattad förmån som mottagaren värderar till 100 kronor, kan få kosta arbetsgivaren upp till 350 kronor och ändå vara konkurrenskraftig med en löneökning på 100 kronor. Ett annat sätt att uttrycka saken på är att en hederlig snickare måste vara 3,5 gånger så effektiv som en ”svart” snickare.

Det vore mycket egendomligt om inte det höga skattetrycket och i första hand de höga inkomstskatterna och marginalskatte-erna på arbete skulle ha en hämmande effekt på viljan att arbeta och på arbetsutbudet. Även om det inte finns helt entydiga resultat, tyder dock flera auktoritativa studier på att så också är fallet.

3 Nya skatteskalor

Det fanns därför starka skäl, både av internationellt slag och av ekonomiskt-analytiskt slag, för att söka genomföra en skattereform. De tre stora skattekommittéer som tillsattes 1987 förde till en början en tämligen tynande tillvaro. I 1988 års valdebatt var också skattedebatten mycket torftig. Att någon genomgripande omprövning var på gång från regeringspartiets sida framgick inte av valrörelsen.

Det kom därför som en utomordentligt stor överraskning, när finansminister Kjell-Olof Feldt tillsammans med LO:s ordförande Stig Malm presenterade radikalt nya förslag till skatteskalor vid en presskonferens den 23 november 1988. De förslag till skatteskalor som presenterades ser ut som följer:

Förslag A

Beskattningsbar inkomst	Statlig inkomstskatt	Statlig och kommunal inkomstskatt
0–200 000	0 %	30 %
200 000–	20 %	50 %

Förslag B

Beskattningsbar inkomst	Statlig inkomstskatt	Statlig och kommunal inkomstskatt
0–200 000	0 %	30 %
200 000–600 000	15 %	45 %
600 000–	30 %	60 %

Som vi numera vet blev det senare Förslag A som lades till grund för reformarbetet. Senare har också denna skala ändrats så att "brytpunkten" numera går vid en beskattningsbar inkomst på 170 000 kronor motsvarande en lön före grund- och schablonavdrag på 184 000 kronor. Det innebär alltså att skatten upp till detta belopp uppgår till 30 procent för att därefter ligga på 50 procent. Denna förändring har dock ingen större relevans för de mer principiella synpunkter som följer.

Betydelsen av det nya förslaget till skatteskalor kan knappast överbetonas. Skattedebatten och arbetet på en ny skattereform kom i en helt ny dager.

För det första har det nya förslaget mycket stor betydelse därför att det innebär mycket viktiga förändringar för enskilda personer. Den person som idag tjänar 250 000 kronor får sin marginalsatt sänkt från 72 till 50 procent och den som tjänar 160 000 kronor om året får sin skatt på marginalen sänkt från 60 till 30 procent (i jämförelse med 1989 års skalor). Det är helt enkelt en ny värld som vi är på väg in i.

För det andra innebär förslaget att systemet förenklas och flera avdrag minskas eller tas bort (de närmare detaljerna återges i C G Fernlunds efterföljande uppsats). Det leder automatiskt till att skattebasen för tjänsteinkomster breddas.

För det tredje kan vi förvänta oss mindre skatteplanering med lägre skatteskalor. Peter Kindlund har analyserat utvecklingen av skatteplanering (Kindlund 1989). Sådan är alltid förenad med

kostnader och risker. Det tycks i många fall gå en gräns runt 50 procents marginalskatt där skatteplanering inte längre blir lönsam.

För det fjärde är förslaget med nya skatteskalor en förutsättning för ett effektivt reformarbete. Det går helt enkelt inte att driva ett reformarbete med kraft, om man inte vet vilka skatteskalor som reformen skall bygga på. Enkla och låga skatteskalor underlättar kraftigt reformarbetet. Arbetet i inkomstskattekommittén bär här syn för sägen. En så kraftig skattesänkning som det här rör sig om blir dyrbar. Den kostar i runt tal 60 miljarder kronor. Enbart en marginalskattereform som skulle sänka den högsta marginalskatten till 50 procent – vilket egentligen var det längsta man kunde tänka sig i den tidigare diskussionen – kostar 10–11 miljarder. Denna jämförelse visar kalibern på det nya reformförslaget.

Den nya skatteskala som ger en enhetlig skatt på 30 procent (bortsett från smärre variationer i den kommunala skatten) på inkomster upp till 184 000 kronor och därefter en enhetsskatt om 50 procent kan därför ses som själva grundbulten i det nya skattesystemet.

4 Enhetlig kapitalbeskattning

Den andra huvudingrediensen i skattereformen utgör förslaget till ny kapitalbeskattning. Det finns två huvudskäl för att förändra kapitalbeskattningen. Det första skälet är att nuvarande kapitalbeskattning är oenhetlig och ineffektiv. Det andra skälet är att en kapitalbeskattning också skall lämna sitt bidrag till finansieringen av skattereformen. Av ett totalt finansieringsbehov på 60 miljarder väntas en ny kapitalbeskattning bidra med 25–30 miljarder. Önskan om större likformighet parad med strävan mot lägre skattesatser har varit en av de principer som kommit att läggas till grund för skattereformen. Ingemar Hansson visar mer i detalj i sin efterföljande uppsats hur dessa tankegångar kommit att utformas i praktiken vid arbetet på den nya skattereformen.

För att få perspektiv på dagens beskattning och reformplanerna kan det vara lämpligt att i en tabell visa hur svenska hushålls tillgångssida ser ut. Det görs i tabell 1.

Tabell 1. Svenska hushålls tillgångar

Tillgångstyp	Belopp i miljarder kronor
1. Egna hem	690
2. Bostadsrätter	60
3. Varaktiga konsumtionsvaror	685
4. Pensions- och kapitalförsäkringar	270
5. Bank	300
6. Enskild näringsverksamhet	250
7. Börsnoterade aktier	140
8. Obligationer och dylikt	<u>105</u>
Summa tillgångar	2 500
Avgår lån	– 500
Nettoförmögenhet	2 000

Tabellen visar att svenska hushåll brutto har en förmögenhet som uppgår till 2 500 miljarder. Den är belånad till 500 miljarder. Nettoförmögenheten uppgår därför till 2 000 miljarder.

Hur mycket avkastar denna förmögenhetsmassa? Antag att vi kan räkna med en nominell löpande avkastning på 10 procent (ungefär vad banksparande ger idag). Då skulle den årliga avkastningen i runda tal uppgå till 200 miljarder. Hur mycket av denna summa får staten idag in i skatt på löpande avkastning?

Svaret är minus 5 miljarder! Avdragsrätten sköljer helt bort de positiva skatter som finns. Därför vore det lönsamt för staten att idag helt avskaffa kapitalbeskattningen och samtidigt också ta bort avdragsrätten. Exemplet illustrerar bristen på enhetlighet i dagens kapitalbeskattning.

Låt oss i stället resonera i reala termer. Säg att realräntan långsiktigt i den svenska ekonomin bör ligga på 3–4 procent. Den reala avkastningen på hushållens förmögenhetsmassa skulle då ligga i storleksordningen 60–80 miljarder. Skulle ungefär 30 procent tas in till beskattning skulle den löpande kapitalbeskattningen generera cirka 20–25 miljarder. Det var också målsättningen för inkomstskattekommitténs arbete.

Dagens kapitalbeskattning lider av en stark brist på enhetlighet. En enkel okulär besiktning av tabellen bestyrker detta. Egna hem belastas med 3–4 miljarder i fastighetsskatter – samtidigt skänks innehavarna 17 miljarder i ränteavdrag. Bostadsrätter, varaktiga konsumtionsvaror och pensionsförsäkringar är skatte-

fria. Banktillgodohavanden (bortsett från allemanssparande) beskattas hårt. Direktavkastningen på börsaktier är hårt beskattad medan reavinsten är lågbeskattad. Obligationer beskattas hårt och enskild näringsverksamhet drabbas av ett sammelsurium av olika skatter.

Mot denna bakgrund föreslog RINK att ett nytt inkomstslag för enbart kapitalinkomster i bred mening skulle skapas och att kapitalinkomster skulle beskattas med en enhetlig skattesats om 30 procent. Detta har också, med vissa modifikationer, blivit regeringens förslag. Cecilia Gunne redogör i sitt bidrag till denna bok för den närmare innebörden av och detaljerna i förslaget.

Att genomföra en effektiv och rättvisande beskattning av kapital är ingen lätt sak. Tjänsteinkomster är av "flödeskaraktär". Kapital är däremot en "stockstorhet". Det gör tidsdimensionen särskilt betydelsefull i samband med beskattningen av kapital.

Till grund för det nya förslaget till kapitalbeskattning ligger en nominell ansats. En sådan är naturligen inflationskänslig. Den tål egentligen enbart tämligen låga inflationstakter i storleksordningen 3–4 procent. Vid högre inflation blir den effektiva beskattningen lätt alltför hård. Ett enkelt sätt att parera detta är genom att sänka skattesatsen. Ett annat kan vara att införa reala moment i beskattningen. En särskild kommitté har belyst denna fråga. Något förslag att införa reala moment i kapitalbeskattningen har dock inte föreslagits av regeringen.

Ett problem med att låta kapitalinkomster beskattas i ett gemensamt inkomstslag (separatmodellen) är att möjligheterna till att utnyttja avdrag och skaffa sig skattekrediter blir alltför stora. Idag kan exempelvis inte en reavinst direkt kvittas bort mot en ränteutgift. I en renodlad separatmodell utan stoppregler skulle detta vara möjligt. Generellt gäller om en sådan modell att den skattskyldige alltid kan skaffa sig en praktiskt taget obegränsad skattekredit enbart med hjälp av ränteutgifter. (Med hänsyn till att skattekrediter knappast alls finns i inkomstslaget tjänst kan detta synas vara en oönskad konsekvens.) Mot bakgrund av att minskade möjligheter till skatteplanering är ett centralt mål för en skattereform är detta resultat knappast acceptabelt.

Behandlingen av ränteutgifter var ett centralt problem också i den amerikanska skattereformen. Där begränsades avdragsrätten till vissa typer av bostadskrediter. RINK:s förslag blev i stället att införa en avdragsbegränsning i form av ett absolut belopp. Kom-

mittén föreslog ett avdragstak om 100 000 kronor. Ett sådant tak skulle lösa de flestas bostadsfinansieringsproblem: det tillåter två makar att ha lån på ungefär 1,8 miljoner kronor och ändå ha full avdragsrätt för sina boenderäntor. Senare har, som Cecilia Gunne kommer att redogöra för, detta förslag till en viss del modifierats.

Det bör observeras att det underskott som utgiftsräntor kan ge upphov till i inkomstslaget kapital är kvittningsbara mot andra inkomster. Genom att skattesatsen är avsedd att bli 30 procent kan dock den skatterabatt som ett underskott ger inte mer än 30 procent av underskottets storlek.

Ett annat klassiskt problem inom skatterätt och skattelagstiftning har med reavinster att göra. Fram till senaste årsskiftet har vi där haft en mycket betydelsefull faktisk asymmetri i det svenska skattesystemet. Den har utgjort grunden för mycket av den skatteplanering som förekommit. Denna faktiska asymmetri bygger på förekomsten av den s.k. initialperioden. Enligt den beskattas vinster på korta innehav (upp till två år) hundraprocentigt, medan vinster på längre innehav beskattas med 40 procent. Omvänt gäller att korta reaförluster var hundraprocentigt avdragsgilla. Ett vanligt sätt att trola bort stora verkliga reavinster på långa innehav var att tillskapa korta reaförluster och utnyttja dem till hundra procent. I en undersökning från 1987 visade riksskatteverket att faktiska vinster vid större aktieförsäljningar på 900 miljoner kronor genom skatteplanering reducerades till 15 miljoner i skattepliktiga inkomster.

Kapitalvinstkommittén föreslog redan 1986 i sitt slutbetänkande att initialperioden skulle tas bort och 50 procent av reavinsten tas upp till beskattning. Den reella innebörden av det nya förslaget är att detta nu kommer att bli lag med den viktiga förändringen att skattesatsen för marknadsaktier sänks till 30 procent och att beskattningen sker i ett eget, avskilt inkomstslag.

Vi är alla historiens fångar. Det system med särskild tvåårsregel som hittills funnits har i praktiken fungerat starkt assymetriskt och varit ett centralt inslag i många former av skatteplanering. Det är också tämligen uppenbart att en formellt symmetrisk behandling av reavinster och -förluster lätt medför att de skattskyldiga kan "plocka russin ur kakan" genom att exempelvis omedelbart realisera en förlust men spara en vinst. Detta gör att det ligger nära till hands att inte låta förluster vara avdragsgilla

fullt ut. Ett medel härför kan vara att kvotera reaförluster och låta dem vara avdragsgilla blott till 70 procent. Vid en 30-procentig beskattning är det liktydigt med att en reaförlust är värd 21 procent av sitt nominella värde.

Diskussionen runt en begränsning av möjligheterna att använda ränteavdrag och reaförluster pekar på de avvägningsproblem som lagstiftaren står inför. Dessa avvägningar måste ske både utifrån mer tekniska och mer renodlat politiska grunder. Ytterst kan hävdas att vissa stoppregler är nödvändiga för att överhuvudtaget kunna klara hem en reform i det större politiska perspektivet.

5 Ny företagsbeskattning

I samband med att ett helt nytt förslag till inkomstskattesystem läggs fram för riksdagen presenteras också ett helt nytt förslag till företagsbeskattning. Arbetet på en ny företagsbeskattning startades i tiden t.o.m. före arbetet på inkomstskattereformen.

Det finns flera skäl varför en företagsskattereform har visat sig nödvändig. Den internationella inspirationen finns också här. De internationella skattereformer som genomförts under 80-talet har också omfattat företagen. Ett annat är att företags- och inkomstbeskattning skjuter i varandra. Detta är särskilt tydligt när det gäller fåmansbolag och handelsbolag och enskilda firmor. Det är knappast möjligt att genomföra en stor inkomstskattereform utan att ändra och anpassa också företagsbeskattningen så att man får ett så heltäckande och konsekvent system som möjligt.

De principer som ligger till grund för den nya företagsbeskattningen liknar de som styr inkomstskattereformen. Också här sänks skattesatserna samtidigt som skattebaserna breddas genom att avskrivnings- och reserveringsmöjligheter minskas. Hur det nya förslaget är utformat mer i detalj redogör Anders Kristoffersson för i sin efterföljande uppsats.

6 Effektivitet och dynamik

Kostnaden för den skattereform som nu håller på att genomföras uppgår till drygt 60 miljarder kronor. En målsättning för reform-

arbetet har varit att reformen skall vara finanspolitiskt neutral, d.v.s. att reformen skall vara helt finansierad. Detta uppnås genom att samtidigt som skatterna på arbete sänks, så höjs andra skatter.

Genom sänkningen av marginalskatten blir avdrag mindre intressanta och mindre betydelsefulla. Detta har gjort att en hel del avdrag kan tas bort eller förenklas. Hit hör exempelvis subventionerade måltidskuponger, subventionerade lån och traktamentsersättningar. Detta leder till en automatisk breddning av skattebasen för tjänsteinkomster. Detta beräknas ge ökade skatteintäkter om 15 miljarder kronor. En omläggning av den indirekta beskattningen sker genom att moms på energi införs och momsen i övrigt görs mer enhetlig. Detta beräknas ge i runt tal 20 miljarder. Tillsammans skulle dessa åtgärder därför medföra att reformen blir finansierad.

Man kan då fråga sig: är det verkligen meningsfullt att genomföra en så stor skattereform om den ändock endast medför en omläggning av skattetrycket? Borde inte samtidigt också skattetrycket sänkas? I själva verket är detta två skilda frågor. Det kan mycket väl vara så att en skattereform av det slag som analyseras i denna bok får en stor effekt på ekonomin utan att skattetrycket sänks. Sänkningen av skattetrycket är en fråga som i och för sig är betydelsefull men som inte nödvändigtvis hänger samman med den första frågan. Vi ska nu sätta in frågan i ett vidare samhälls-ekonomiskt perspektiv.

Skattereformen kommer med säkerhet att påverka effektiviteten i den svenska ekonomin. Den kommer också att få ”dynamiska effekter”. Med dynamiska effekter har man hittills främst avsett effekter på arbetsutbudet.

Flera studier av effekterna av marginalskautesänkningar på arbetsutbudet har genomförts. Professor Blomquist har ägnat ämnet flera studier speciellt för RINK. Hans uppskattningar leder till att arbetsutbudet kan komma att öka i storleksordningen 8–10 procent. En studie av tre norska ekonomer, Aaberge-Wennemo-Ström, tyder på en mycket lägre ökning, runt 1–2 procent. Andra studier av Ljones-Ström och av Ingemar Hansson tyder återigen på starka effekter, att arbetsutbudet skulle kunna öka med 10–15 procent (se SOU 1989:3 del 1, sid. 218 och följande och del 4, samt den debatt i frågan som finns i Ekonomisk Debatt nr 1, 1990). RINK har för sin del, salomoniskt, stannat för att

ökningen på arbetsutbudet kan komma att bli 4–5 procent. Denna slutsats torde dock vara mer pragmatiskt än vetenskapligt betingad.

Om vi ser på arbetstiden per individ i vårt land ligger den lågt, i effektiva termer snarast lägst i den industrialiserade världen. Genom att förvärvsintensiteten är hög i vårt land blir dock hushållets samlade arbetsinsats relativt lägre. Följande exempel kan belysa möjliga effekter.

Vi arbetar i vårt land i genomsnitt drygt 30 timmar i veckan. När anpassningen till det nya skattesystemet genomförts kan det medföra att vi i genomsnitt arbetar 3 timmar mer i veckan än vad vi skulle gjort vid ett oförändrat skattesystem. Antalet anställda i sjukvården har mer än fördubblats under de senaste femton åren och sjukvården sysselsätter idag 470 000 personer. Den genomsnittliga arbetstiden är dock mycket kort. Den uppgår till 160 dagar om året. Även högutbildad personal som läkare med ett mycket stort utbildningskapital investerat i sig arbetar internationellt sett mycket korta tider. En svensk läkare arbetar i genomsnitt 1 600 timmar om året medan en amerikansk läkare arbetar 2 800 timmar om året (75 procent mer). Samtidigt går vi mot brist på arbetskraft. Är det då inte troligt att dessa personalkategorier kan komma att arbeta mer vid radikalt sänkta marginalskatter? Det finns i svensk ekonomi stort utrymme för ett ökat arbetsutbud. De nya skatteskalorna kan därför komma att ge stora effekter på arbetsutbudet.

Vår BNP uppgår i grova drag till 1 000 miljarder. Ungefär 70 procent går till arbetsinkomster och 30 procent till ersättning åt kapital och företagsledning. En ökning av arbetsutbudet i storleksordningen 10 procent skulle därför medföra en ökning i de totala arbetsinkomsterna i storleksordningen 70 miljarder kronor. Drygt hälften av detta belopp skulle tillfalla det offentliga genom ökade skatteintäkter. I ett något längre perspektiv ger denna dynamiska effekt 35 av de 60 miljarder som reformen kostar.

Att vi kommer att få dynamiska effekter torde stå utom all tvekan. Hur stora dessa blir är en omstridd fråga. Här tycks sanningen ligga "in the eye of the beholder": den som är för skattereformen tror på stora dynamiska effekter och den som är emot förnekar sådana.

Effekterna på arbetsutbudet är dock ingalunda de enda effekter som har med effektivitet och dynamisk utveckling att göra.

Andra effekter är av mer långsiktigt slag. I samband med att den behållna inkomsten efter skatt ökar kommer längre utbildning att löna sig mer än idag. Investeringar i humankapital kommer att bli mer lönsamma.

Men också avkastningen på realkapital kommer att öka. När arbetsutbudet ökar kommer knappheten på realkapital att stiga och kapitalets avkastning kommer också att öka. Det kommer att bli mer lönsamt att investera i Sverige relativt att investera i utlandet. Vi har redan en tendens till att investeringar i utveckling och forskning är höga i vårt land under det att investeringar i ren varuproduktion i ökande grad tenderar att förläggas utomlands. Detta är i stor utsträckning en funktion av relativa faktorpriser och relativa löner. Svenska forskarlöner är internationellt sett låga under det att produktiviteten hos den arbetskraft som sysslar med varuproduktion relativt har sjunkit. Det är troligt att skattereformen på något längre sikt kommer att motverka denna utveckling och leda till en större andel inhemska investeringar. Ur ett svenskt nationellt perspektiv är utvecklingen oroande när den innebär att forskningen sker i Sverige medan de fysiska investeringarna främst sker i svenska dotterbolag och andra internationellt baserade företag. Skattereformen kan bidra till att bryta denna trend.

En annan effekt av sänkta marginalsatser är att företagen i framtiden i större utsträckning kommer att kunna använda lönen som belöningsinstrument. Höga skatteklar gör att skillnaden mellan vad en löneökning kostar företaget och vad den enskilde erhåller efter skatt blir mycket stor. Det gör det svårt för företagen att rekrytera personal till extra ansvarsfulla eller krävande arbeten eller förmå de anställda att flytta på sig. Lägre skatteklar kommer att minska dessa problem. Därför kommer både privata företag och organ inom den offentliga sektorn att i framtiden mer effektivt kunna använda lönen som rekryterings- styr- och belöningsinstrument. Det kommer också att leda till att effektiviteten i ekonomin stiger. Vi bör också få en mer effektiv allokering av givet kapital och givet totalt arbete genom mindre spridning i skatteklar och större flexibilitet.

Effekterna på arbetsutbudet är de lättaste – om än svåra – att kvantifiera. Flera andra effekter kommer också att följa av sänkta skatteklar vars långsiktiga positiva verkningar på ekonomin kan vara väl så stora som de som följer av ett ökat arbetsutbud.

7 Fördelning, sparande och skatteplanering

En så omfattande skattereform som den nu aktuella påverkar många sidor av ekonomin. Ett uppenbart faktum är att skattesänkningarna kommer att verka högst olika på olika inkomstgrupper. Svensk debatt centreras i hög grad runt fördelningsfrågor. Det är därför heller inte egendomligt att dessa fått stort utrymme i den mer populärt hållna debatten.

När man bedömer reformen ur ett fördelningsperspektiv är det viktigt att dels ange vilka förutsättningar för analysen som gäller, dels vilka kompensationsmekanismer som man tar hänsyn till och vilket tidsperspektiv som man har.

Ett centralt teorem inom välfärdsekonomin är det s.k. pareto-kriteriet: en åtgärd bör genomföras om den är "paretooptimal". Därmed avses (möjligen efter det att vissa kompensationsåtgärder vidtagits) en åtgärd som gör att någon eller några får det bättre utan att någon annan får det sämre.

Detta är uppenbart ett mycket starkt eller långtgående kriterium. Kan det verkligen vara uppfyllt i samband med en så omfattande reform som skattereformen? Ja, märkligt nog tycks så vara fallet.

Man brukar se inkomstfördelningen dels ur ett horisontellt, dels ur ett vertikalt perspektiv. Med det förra menas att inkomster i samma storleksklass skall behandlas lika. Skattereformen kommer att öka denna likhet, bland annat genom att kapital- och arbetsinkomster kommer att beskattas på ett mer likartat sätt i framtiden. Skenbart kommer kapitalinkomster att beskattas lägre, med 30 procent, än arbetsinkomster där den högsta marginals-katten är 50 procent. Vi får dock inte glömma bort att kapitalinkomster beskattas nominellt. Skattesatsen har valts så att den för reala kapitalinkomster skall bli ungefär densamma som för arbetsinkomster, sedan hänsyn tagits både till inkomstskatten och skattedelen av socialavgifterna. Med en rimlig inflationstakt torde detta också bli fallet. Den horisontella rättvisan ökar också genom att kapitalinkomster av olika slag behandlas mer lika och genom att skatten blir oberoende av hur kapitalinkomster fördelas mellan olika hushållsmedlemmar.

Mest omdebatterad är dock den vertikala inkomstfördelningen, d.v.s. hur skattereformen påverkar fördelningen mellan olika inkomstklasser. Kommer skattereformen att gynna höginkomst-

tagaren på låginkomsttagarens bekostnad?

Flera specialstudier har genomförts för att belysa denna för debatten så centrala fråga. De huvudsakliga resultaten sammanfattas i följande två tabeller.

Tabell 1. Förändring av real disponibel inkomst genom skattereformen för olika socioekonomiska grupper, 20–64 år.

Grupp	Förändringar 1991	Förändringar 1990 och 1991
(1)	(2)	(3)
Icke facklärd arbetare	2,5 %	3,0 %
Facklärd arbetare	2,8 %	3,0 %
Lägre tjänstemän	2,4 %	2,6 %
Tjänstemän på mellannivå	2,8 %	3,0 %
Högre tjänstemän	2,0 %	2,5 %
Övriga	0,7 %	0,5 %
SAMTLIGA	2,2 %	2,4 %

Källa: Lagrådsremiss om reformerad inkomst- och företagsbeskattning, sid. 626.

Tabellen visar att skattereformen i grova drag uppfyller pareto-kriteriet. På den "rimligt" aggregerade nivå som vi här rör oss ser vi att även på kort sikt och under statistiska förhållanden, d.v.s. att vi inte får någon egentlig ökning av arbetsutbudet eller några positiva kvalitativa effekter på ekonomin, tjänar alla grupper på reformen. Bilden befästs och nyanseras av uppgifterna i tabell 2.

Tabell 2 redovisar skattereformens utfall när hushållen uppdelas i tio lika stora grupper – s.k. deciler – efter ekonomisk standard. Den lägsta decilen utgörs av de tio procent av hushållen som har lägst ekonomisk standard. Decil 3–7 utgörs av hushåll med normala eller genomsnittliga inkomster medan de högsta decilerna representeras av hushåll med den högsta standarden.

Även om vi ser på reformen helt statistiskt, d.v.s. bortser från dynamiska och kvalitativa effekter, finner vi att det inte är några hushåll (bortsett från hushållen i de två högsta percentilerna) som förlorar på reformen.

Mer intressant är att ta hänsyn till förekomsten av vissa dynamiska effekter. Det görs i kolumn 4 som beräknar effekterna på lång sikt. Här har antagits att arbetsutbudet ökar med 4 procent, d.v.s. att vi kommer att i genomsnitt arbeta ungefär en timme

Tabell 2. Förändring av real disponibel inkomst genom skattereformen när hushållen uppdelas efter ekonomisk standard, 20–64 år.

Decil	Förändringar 1991	Förändringar 1990 och 1991	Förändringar på lång sikt
(1)	(2)	(3)	(4)
1:a decilen	2,2 %	1,5 %	2,4 %
2:a decilen	2,4 %	1,6 %	4,6 %
3:e decilen	2,8 %	2,3 %	5,1 %
4:e decilen	2,4 %	2,4 %	5,7 %
5:e decilen	1,8 %	2,1 %	6,0 %
6:e decilen	2,2 %	2,8 %	6,5 %
7:e decilen	2,7 %	3,4 %	7,1 %
8:e decilen	2,8 %	3,6 %	7,6 %
9:e decilen	3,0 %	3,7 %	8,3 %
10:e decilen	0,8 %	0,8 %	5,2 %
De två högsta percentilerna	– 5,3 %	– 6,2 %	2,8 %
SAMTLIGA	2,2 %	2,4 %	6,2 %

Källa: Lagrådsremiss om reformerad inkomst- och företagsbeskattning, sid. 628, och SOU 1989:33, sid. 232.

extra på grund av de minskade skatterna på arbetsinkomster. Vi ser då att de disponibla inkomsterna kommer att stiga med över 6 procent.

Det går därför inte att hävda att någon större grupp systematiskt skulle förlora på reformen. Givetvis kan enstaka individer göra det, exempelvis låginkomsttagaren som bor i en villa med höga lån och som åker mycket bil till jobbet. Dessa tillhör dock undantagen – även om kvällspressen givetvis kommer att hitta dem. Något egendomligt kan synas att de enda som (tabell 2) förlorar på reformen är de två högsta procenten av inkomsttagarna. Denna grupp drabbas av de stoppregler i form av avdragsbegränsning och kvoterade reaförluster som reformen innehåller. Vi kan dock lugnt räkna med att dessa höginkomsttagare snabbt kommer att anpassa sig till de nya skattereglerna, och att inte heller de i det långa loppet kommer att vara några förlorare.

En intressant fråga är hur reformen påverkar sparandet. Hushållens sparande brukar indelas i en real och en finansiell del.

Den reala delen avser främst sparande i boende under det att den finansiella delen omfattar bank- och aktiesparande. Hushållens sparande har sjunkit under 80-talet. En väsentlig förklaring till det är en svag inkomstutveckling.

Den nya skattereformen kommer främst att gynna finansiellt sparande. Banksparande blir betydligt mer gynnat än tidigare. Samtidigt behåller pensionssparande en gynnad ställning (om än inte i så hög grad som hittills). Det minskade värdet av ränteavdrag kommer också att ge hushållens starka incitament att minska sin skuldsättning. Vi kan redan se att denna process kommit i gång kraftigt, redan innan reformen genomförts. Det visar att hushållen är mycket snabba att tyda nya signaler och rätta sitt handlande efter dem. Vi kan därför räkna med att traditionellt finansiellt sparande kommer att öka i framtiden.

Ett explicit mål för skattereformen är att minska möjligheterna till skatteplanering. Det råder föga tvekan om att skattereformen också kommer att få denna effekt. Detta följer redan av de lägre skattesatserna. Ju högre skattesatserna är desto större och mer omfattande kommer också skatteplaneringen att vara.

En betydande del av den skatteplanering som ägde rum under 80-talet tog sin utgångspunkt i de regler för aktiebeskattning som då fanns. De nya reglerna för aktiebeskattning gör att skatteplanering i samband med aktieaffärer och reavinster och reaförluster i framtiden torde vara kraftigt begränsad för att inte säga omöjlig. Tillsammans torde de nya reglerna medföra att skatteplaneringen i framtiden kraftigt kommer att begränsas även om den inte kommer att upphöra. Man skall inte underskatta folks uppfinningsförmåga när det gäller att undvika att betala skatt.

8 Avslutning

Vi vet nu att vi kommer att få en genomgripande skattereform från år 1991. En stor del av det nya regelsystemet är också klart. Efterföljande uppsatser ger en tämligen detaljerad redogörelse för hur de nya reglerna ser ut och hur de kommer att verka. På vissa områden, i första hand vad gäller bostäder, är regelverket ännu bara delvis klart. Hur bostadsrätter kommer att beskattas är exempelvis föremål för utredning.

Föreliggande och efterföljande uppsatser söker med en kombi-

nation av rimlig precision och pedagogik ge information om det kommande skattesystemet. De flesta medborgare har av ren självbevarelsedrift anledning att ta del av de nya reglerna. Exakt hur utfallet kommer att bli, både för enskilda hushåll och för samhällsekonomin i stort går inte att ge exakt besked om. Detta inte minst därför att de enskilda hushållen genom sina egna sätt att reagera i väsentlig mån kommer att bestämma utfallet. Den beskrivning av reformens innebörd och möjliga effekter som ges i denna bok bör dock förhoppningsvis öka läsarens möjligheter att i rimlig grad förutse och parera framtiden.

Referenser

Ekonomisk debatt nr 1, 1990.

Finansdepartementet, Lagrådsremiss om reformerad inkomst- och företagsbeskattning, Stockholm 1990.

Kindlund, Peter, "Skattereform och skatteplanering" i Bo Södersten (red.), *Skattereform och skatteplanering*, Dialogos, Lund 1989.

SOU 1989:33, del I–IV.

Ökad likformighet och sänkta skattesatser

1 Huvudproblem i nuvarande skattesystem

Skattereformen baseras i hög grad på en analys av bristerna i skattesystemet före skattereformen. Olika organisationer och forskare har därvid identifierat två huvudproblem i det tidigare skattesystemet, nämligen olikformig beskattning och höga skattesatser.

1.1 Olikformig beskattning

I det tidigare skattesystemet behandlas olika typer av arbets- och kapitalinkomster på ett olikformigt sätt. Olika löneförmåner var i praktiken förmånligt beskattade jämfört med kontantlön. Lunchsubventioner var t.ex. delvis skattefria, en explicit undervärdering. Mera generellt gällde en allmän försiktighet vid värderingen av löneförmåner. Uttag av arbetsersättning i form av kontantlön missgynnades jämfört med olika typer av löneförmåner som t.ex. fri bil, lunchsubventioner, lån från arbetsgivaren med låg ränta, traktamenten m.m. Företag och löntagare fick därigenom skattemässiga skäl att välja dessa ersättningsformer. Skattesystemet skapade därmed snedvridningar mellan olika ersättningsformer, vilket innebar samhällsekonomiska merkostnader.

Dessa typer av olikformigheter skapade därtill påtagliga fördelningspolitiska nackdelar genom att personer med samma faktiska arbetsinkomst betalade olika skatt beroende på hur arbetsersättningen utgick. Olika studier visar att olikformigheterna i första hand utnyttjades av personer med förhållandevis höga inkomster. Olikformigheterna motverkade därmed den inkomstutjämning som lagstiftaren försökte uppnå genom en starkt progressiv skatteskala.

Ersättning för arbete i form av kontantlön beskattades också i praktiken hårdare än arbetsersättning inom egna företag, eftersom egenföretagare kunde uppskjuta sin skatt genom omfattande reserveringar. Ägare av fåmansaktiebolag kunde därtill i praktiken ta ut arbetsinkomster som realisationsvinst på aktierna i bolaget, där vinsten var skattepliktig endast till 40 procent t.o.m. år 1989. Därmed skapades samhällsekonomiska snedvridningar genom att arbetsersättning av skatteskal togs ut via bolag eller via andra former av ett eget företag. Även dessa olikformigheter medförde fördelningspolitiska nackdelar genom att personer med samma faktiska inkomst betalade olika skatt samt genom att i första hand personer med höga faktiska inkomster kunde reducera sin skatt.

Olikformigheterna var ännu mera påtagliga avseende beskattning av kapitalinkomster. Vissa kapitalinkomster, som t.ex. ränteinkomster för större banksparande, var skattepliktiga i sin helhet enligt en *nominell beskattningsprincip*. Egnahem beskattades i praktiken enligt en *real beskattningsprincip* eftersom anskaffningskostnaden fick räknas upp med hänsyn till inflationen vid reavinstbeskattningen och eftersom schablonintakten på normalt 2 procent av taxeringsvärdet år 1989 motsvarade en lågt beräknad real avkastning.

Den dominerande principen på tillgångssidan var dock *skattefrihet* genom explicit skattefrihet, t.ex. för allemanssparande, eller genom en förmånsbehandling som var likvärdig med skattefrihet, t.ex. för det mycket omfattande pensionssparandet.

Denna blandning av beskattningsprinciper för kapitaltillgångar kombinerar med att ränteutgifter var avdragsgilla i sin helhet enligt en nominell beskattningsprincip. Genom dessa olikformigheter kunde skatten reduceras genom placering i lågt beskattade tillgångar. Genom lånefinansierade placeringar i lågt beskattade tillgångar kunde skatt undvikas även för arbetsinkomster och andra inkomster. Omfattningen av denna skatteanpassning visas av att den personliga beskattningen av kapitalinkomster totalt sett gav ett *skattebortfall* för stat och kommun på cirka 5 miljarder kr. En likformig beskattning av hushållens *real*a kapitalavkastning med 30 procent skulle i stället ge skatteintäkter på 20–25 miljarder kr.

Den olikformiga kapitalbeskattningen orsakade snedvridningar. Av skatteskal valde personer placeringsformer, finansierings-

vägar och investeringsobjekt som i många fall innebar merkostnader ur samhällsekonomisk synvinkel. Den olikformiga beskattningen medförde således att samhällsekonomiskt bättre alternativ konkurrerades ut av andra skattemässigt gynnade alternativ. Orättvisor uppkommer bl.a. genom att reavinster beskattades lägre än andra inkomster, vilket i första hand gynnade personer med förhållandevis höga inkomster.

Olikformigheterna i det tidigare skattesystemet gällde inte bara den personliga inkomstskatten utan berörde också systemen för bolagsbeskattning, socialavgifter, indirekta skatter samt inkomstberoende bidrag och avgifter. Olikformigheter inom ett regelsystem var ofta kombinerade med förstärkande olikformigheter inom andra regelsystem, vilket ytterligare accentuerade problemet med snedvridningar och orättvisor.

1.2 Höga skattesatser

Ett annat huvudproblem i det tidigare skattesystemet var att det samlade skatteuttaget var mycket högt för en extra arbetsinkomst. Som nämnts i Bo Söderstens avsnitt uppgick den totala margineffekten för en extra arbetsinkomst till i genomsnitt 71,6 procent för år 1986. Då beaktas inte bara inkomstskatten utan även skattedelen av socialavgifterna, indirekta skatter samt inkomstberoende avgifter och bidrag. En så hög total margineffekt innebar en mycket stark diskriminering av fullt beskattat arbete jämfört med all annan användning av tid och kraft. Därmed missgynnades beskattat arbete jämfört med t.ex. hemarbete, fritid och svart arbete. En så hög beskattning av extra inkomster riskerade mera generellt att snedvrیدا alla ekonomiska beslut. Detta påverkade storleken på den totala produktionen, vilket kunde ha mycket långtgående effekter för ekonomins funktionsätt.

Den höga sammanlagda beskattningen av extra inkomster accentuerade också problemen med den olikformiga beskattningen av olika typer av arbets- och kapitalinkomster. Vid låga skattesatser är olikformigheterna av begränsad betydelse, vilket för övrigt kan förklara varför dessa olikformigheter inte beaktats vid införandet av olika skatter.

Olikformigheter i kombination med höga skattesatser leder emellertid till stora samhällsekonomiska och fördelningspolitiska problem eftersom incitamenten för och effekterna av obeskattade

alternativ blir större ju högre skattesatserna är. Vid ett sammanlagt skatteuttag för en extra arbetsinkomst på 71,6 procent kan även mycket stora merkostnader för obeskattade alternativ uppvägas av skatteeffekter i en privatekonomisk kalkyl. Följden är att även samhällsekonomiskt mycket dåliga alternativ blir konkurrenskraftiga privatekonomiskt och därmed väljs av företag och privatpersoner.

2 Likformig beskattning och sänkta skattesatser

Skattereformen har inriktats på att uppnå en väsentligt mera likformig beskattning i kombination med en långtgående sänkning av skattesatserna. Denna inriktning av reformen gäller för övrigt inte bara den svenska skattereformen. Även i andra länder har skattereformerna utmärkts av sänkta skattesatser och en övergång till mera likformig beskattning genom en breddning av skattebasen, d.v.s. genom att fler inkomster görs skattepliktiga och genom att avdragen begränsas.

Övergången till likformig beskattning och den kraftiga sänkningen av skattesatserna har nära samband med varandra.

För det första föreligger ett budgetmässigt samband. Likformig beskattning innebär att olika typer av inkomster blir fullt beskattade och att avdragen begränsas, vilket ger ett betydande bidrag till finansieringen av de sänkta skattesatserna. Många av dessa basbreddningar skulle i praktiken vara mycket svåra att genomföra om det inte hade funnits ett klart budgetmässigt samband mellan basbreddningar och sänkta skattesatser.

Ett andra samband föreligger. En hög grad av likformighet med full beskattning av alla inkomster kan endast genomföras vid måttliga skattesatser. Utvecklingen av det svenska skattesystemet under de senaste 10–20 åren visar att höga skattesatser leder till omfattande undantag från full beskattning. I annat fall skulle skatteuttaget bli alltför högt med hänsyn till effekter på sparande, arbetsutbud, flexibilitet m.m. Full beskattning av nominellt beräknade reavinster ger rimliga effekter vid en skattesats på 30 procent, medan full beskattning skulle leda till alltför stora inlåsningskostnader vid en skattesats på t.ex. 50 procent.

Ett tredje samband föreligger genom att kraftigt sänkta skatte-

satser måste kombineras med en väsentligt mera likformig beskattning för att skattereformen skall totalt sett ge acceptabla fördelningseffekter. En isolerad och långtgående sänkning av marginalsatserna skulle inte vara fördelningsspolitiskt acceptabel för en riksdagsmajoritet, eftersom personer med höga inkomster skulle gynnas i alltför stor utsträckning. Nuvarande olikformigheter har i första hand utnyttjats av personer med höga inkomster. Övergången till en mera likformig beskattning med full beskattning av bl.a. bilförmåner och kapitalvinster, med begränsad skattelättnad för ränteutgifter samt med en väsentligt höjd beskattning av olika typer av pensionssparande ger förhållandevis stora skatteskärpningar för personer med höga inkomster. En samtidig övergång till en mera likformig beskattning skapar därför fördelningseffekter som motverkar fördelningseffekterna av sänkta marginalsatser.

Förutom dessa tre skäl för att sänkta skattesatser bör kombineras med en mera likformig beskattning innebär principen om likformighet betydande fördelar genom att den fungerar som en norm för utformningen av de nya skattereglerna. Redan utredningarnas direktiv slog fast att de nya skattereglerna skulle utformas med hänsyn till skattesystemets fundamentala uppgifter – nämligen att ge skatteintäkter och skapa fördelningseffekter. Andra mål skulle i första hand tillgodoses genom åtgärder utanför skattesystemets ram. De olika förslag som diskuterades inom utredningarna utgick därför från vad som är korrekt ur likformighetssynvinkel. Därigenom flyttades bevis- och initiativbördan till den som vill ha olikformiga regler. Denna arbetsmetod, som också dominerade utredningarnas betänkanden, innebär en långtgående förenkling av utredningsarbetet och resulterade i ett betydligt mera enhetligt regelsystem än vad som skulle ha uppnåtts om förslagen utformats med utgångspunkt från många mål eller med utgångspunkt från olika särintressen. Kvarvarande komplikationer beror i stor utsträckning på att normen om likformighet i vissa fall fått stå tillbaka av administrativa och bostadspolitiska skäl.

Den långtgående sänkningen av marginalsatserna kombineras med en mycket stark betoning av målet om en mera likformig beskattning. Den svenska skattereformen innebär att kravet på likformighet genomfördes i en väsentligt högre grad än vad som varit fallet vid skattereformer i många andra länder. Övergången

till en mera likformig beskattning avvek också markant från den tidigare utvecklingen i Sverige, där undantag införts från full beskattning i många fall för att tillgodose olika särintressen eller för att ge stöd åt olika verksamheter på ett mindre synligt sätt än genom explicita statliga eller kommunala subventioner.

I de följande avsnitten beskrivs hur kravet på likformighet avspeglas i de regler som föreslås inom olika områden. Därtill diskuteras kvarvarande undantag från en likformig beskattning samt motiven för dessa undantag.

3 Likformig beskattning av arbetsinkomster

3.1 Kontantlön och löneförmåner

För att uppnå en likformig beskattning krävs att alla typer av löneförmåner beskattas på samma sätt som kontantlön. Detta kräver i sin tur att löneförmånerna värderas på ett ekonomiskt korrekt sätt till skillnad från försiktighetsprincipen. I praktiken leder försiktighetsprincipen till en systematisk undervärdering av löneförmåner och därmed en skattemässig diskriminering av kontantlön jämfört med olika typer av löneförmåner.

Skattereformen innebär att alla löneförmåner i princip beskattas på samma sätt som kontantlön genom att reglerna för värdering skärps samt genom slopande av explicita undantag från beskattning. Som exempel kan nämnas att lunchsubventioner är fullt skattepliktiga, att lån från arbetsgivare till låg ränta beskattas fullt ut, att traktamentsreglerna skärpts så att avdragen begränsas till rimliga merkostnader samt att olika typer av försäkringsförmåner beskattas fullt ut.

Reglerna för fördelning av bilkostnader mellan privat bruk och körning i tjänsten har skärpts genom att de fasta kostnaderna avseende bl.a. årgångsbunden värdeminskning, bilskatt och viss försäkring skattemässigt hänförs till privat bruk. Utgångspunkten för beskattningen är således att personen skaffar bil för privat bruk och att körning i tjänsten avser tillkommande körning. Det skattemässiga värdet av fri bil höjs därför från normalt 22 procent av priset för en motsvarande ny bil år 1989 till mellan 35 och 42 procent av detta pris år 1991. Den skattefria ersättningen för resor med egen bil i tjänsten begränsas till 12 kr per mil. Överskjutande ersättning beskattas på samma sätt som kontant-

lön. Om arbetsgivaren kompenserar den anställde för att han använder den egna bilen utöver den beräknade merkostnaden på 12 kr per mil så beskattas denna kompensation på samma sätt som annan kompensation från arbetsgivare till arbetstagare, som t.ex. kompensation för obekvämt arbetstid, övertid, utbildning eller ökat ansvar.

Genom dessa skärpningar uppkommer en högre grad av likformighet mellan kontantlön och löneförmåner. Skärpningen är väsentlig inte minst ur fördelningspolitisk synvinkel, eftersom t.ex. bilförmåner är förhållandevis vanliga för personer med höga inkomster.

3.2 Skattedel av socialavgifter

Målet om likformig beskattning av kontantlön och löneförmåner gäller inte bara inkomstskatten utan även socialavgifterna. Flerparten av ovan nämnda löneförmåner behandlas därför på samma sätt som kontantlön även avseende socialavgifter och socialförsäkringsförmåner. Skattereformen innebär således att arbetsgivaravgifter utgår för löneförmånerna och dessa inräknas i underlaget för ATP och andra socialförsäkringsförmåner.

Löneförmåner i form av pensionsrättigheter liksom viss annan arbetsersättning skall dock inte ingå i underlaget för ATP av praktiska och i viss mån av principiella skäl. Av likformighetsskäl bör emellertid även denna typ av arbetsersättning vara föremål för någon typ av socialavgift eller motsvarande skatt.

En utgångspunkt är därvid att socialavgifterna endast delvis utgör en försäkringspremie för förmåner som har ett direkt samband med avgiftsunderlaget. Resterande socialavgifter fungerar som en skatt i ekonomisk mening, eftersom de används för att finansiera offentliga utgifter som inte har något nära samband med erlagda avgifter.

För att uppnå likformighet krävs att denna s.k. *skattedel av socialavgifterna* utgår för arbetsinkomster som inte ingår i underlaget för olika socialförsäkringsförmåner. En generell princip i skattereformen är därför att all arbetsersättning skall bli föremål för någon typ av socialavgift eller motsvarande skatt. För inkomster som ingår i underlaget för socialförsäkringsförmåner utgår fulla arbetsgivaravgifter för löntagare respektive fulla egenavgifter för egenföretagare. För arbetsinkomster som inte ingår i

underlaget för socialförsäkringsförmåner tas skattedelen av socialavgifterna i stället ut i form av en s.k. särskild löneskatt.

Den särskilda löneskatten skall således utgå bl.a. för pensionsrättigheter. RINK föreslog att skatten skulle utgå när pensionerna utbetalas, d.v.s. pensionsutbetalaren skulle erlagga löneskatten på samma sätt som arbetsgivare erlagger arbetsgivaravgifter. Denna lösning blev dock föremål för en omfattande remisskritik. Förslaget uppfattades som en särbehandling av pensionärer. En principiellt mera tungt vägande invändning var att privata pensionsförsäkringar skulle bli dubbelbeskattade vid övergången eftersom den särskilda löneskatten skulle utgå vid framtida uttag trots att privat pensionssparande som skett före 1991 finansierats med löneinkomster som belagts med socialavgifter.

RINK:s förslag om att den särskilda löneskatten skall utgå vid pensionsutbetalningen har därför avvisats. Skattereformen innebär att den särskilda löneskatten i stället skall tas ut när pensionsförmånerna intjänas. Den särskilda löneskatten skall således utgå för pensionspremier och andra avsättningar till pensioner utöver obligatoriska pensioner i form av folkpension och ATP.

Den särskilda löneskatten skall också utgå för lön för personer som är mer än 65 år samt för vissa andra löneförmåner som inte är förmånsgrundande (beskrivs närmare i avsnitt 3.4).

3.3 Arbetsinkomster i fåmansaktiebolag

Personer som arbetar i ett av dem själva kontrollerat fåmansaktiebolag kan i praktiken välja mellan att ta ut arbetsersättning i form av lön, utdelning eller reavinster vid försäljning av aktier. Vid de tidigare reglerna var utdelning förhållandevis högt beskattad, vilket har lett till i många fall mycket begränsade utdelningar från dessa bolag. Reavinsterna för aktierna var emellertid t.o.m. år 1989 endast skattepliktiga till 40 procent (50 procent år 1990), vilket resulterade i att arbetsinkomster delvis togs ut i form av reavinsterna i stället för i form av kontantlön. För att i någon mån motverka sådan skatteanpassning fanns särskilda s.k. skalbolagsregler, vilka innebar att hela försäljningsintäkterna beskattas i de mest flagranta fallen.

Med hänsyn till målet om en likformig beskattning och målet om ett minimalt utrymme för skatteanpassning bör dessa tre former för uttag av arbetsinkomster i fåmansbolag beskattas på ett

likvärdigt sätt. Skattereformen innebär därför att utdelningar utöver normal kapitalavkastning inklusive riskersättning beskattas som arbetsinkomster. Detta uppnås genom att överskjutande utdelning redovisas i inkomstslaget tjänst i stället för i inkomstslaget kapital. Den blir således föremål för progressiv beskattning på samma sätt som övriga arbetsinkomster. Realisationsvinster skall delvis redovisas i inkomstslaget tjänst för att uppnå likformighet också mellan dessa uttag och uttag i form av lön.

3.4 Arbetsinkomster inom enskild näringsverksamhet

Målet om likformighet gäller även beskattningen av arbetsinkomster inom enskild näringsverksamhet jämfört med beskattningen av kontantlön. Skattereformen innebär väsentligt reducerade möjligheter att uppskjuta skatten inom alla typer av näringsverksamhet. Samtidigt införs en ny reserveringsmöjlighet. Denna knyts till det skattemässiga egna kapitalet inom enskild näringsverksamhet. Detta är förenligt med målet om likformig beskattning av såväl arbets- som kapitalinkomster, eftersom motsvarande reservering utgår för eget kapital inom aktiebolag.

Principen om att alla arbetsinkomster skall beläggas med någon typ av socialavgift upprätthålls även för arbetsinkomster inom enskild näringsverksamhet. Inkomster som inte är förmånsgrundande och därför inte beläggs med fulla egenavgifter beläggs i stället med den särskilda löneskatten. Detta gäller för inkomst av näringsverksamhet för skattskyldiga som är mer än 65 år samt för inkomst av s.k. passiv näringsverksamhet, d.v.s. överskott från näringsverksamhet där den skattskyldige inte själv är aktiv.

4 Likformig beskattning av kapitalinkomster

4.1 Nominell eller real beskattning?

Problemet med olikformig beskattning var ännu mera accentuerat för kapitalinkomster då det tidigare skattesystemet utgjorde en blandning av flera olika beskattningsprinciper. För att uppnå en enhetlig och likformig beskattning av kapitalinkomster krävs en konsekvent nominell beskattningsprincip eller en konsekvent real beskattningsprincip. Vid en real beskattningsprincip beskattas endast kapitalavkastning utöver inflationen, samtidigt som

avdrag medges endast för räntan utöver inflationen. Vid en ränta på 10 procent och en inflationstakt på 6 procent är således endast den reala räntan på 4 procent skattepliktig respektive avdragsgill.

En konsekvent real beskattningsprincip har betydande fördelar genom att skattens andel av den reala avkastningen blir oberoende av inflationstakten samt, mera generellt, genom att den reala kapitalinkomsten egentligen utgör ett bättre mått på skattebetalningsförmågan än den nominella kapitalinkomsten.

Inkomstskatteutredningen (RINK) liksom företagsskatteutredningen (URF) avvisade emellertid den reala beskattningsprincipen, då den bl.a. skulle innebära en alltför stor avvikelse från skattesystemen i andra länder. En begränsning av avdragsrätten till att gälla endast den reala räntan skulle också orsaka påtagliga kostnads- och likviditetsproblem för många villaägare och företagare, vilket skulle försvåra reformens genomförande.

Utredningarna förslog i stället en generell nominell beskattningsprincip, där inflationen beaktas genom en förhållandevis låg skattesats. Skattereformen innebär därför att privatpersoners kapitalinkomster beskattas med en enhetlig skatt på 30 procent. Skattesatsen är vald så att skatteuttaget för reala kapitalinkomster – vid en låg eller måttlig inflationstakt – skall vara likvärdigt med skatteuttaget för arbetsinkomster när både inkomstskatten och skattedelen av socialavgifterna beaktas. Ett politiskt tungt vägande skäl för en skattesats på 30 procent för kapitalinkomster och därmed för ränteutgifter är att denna skattesats på ett ungefär överensstämmer med kommunalskatten. Därmed uppnås i princip full avdragsrätt för ränteutgifter mot löneinkomster för det stora flertalet inkomstagare som endast betalar kommunalskatt för sina löneinkomster, d.v.s. för personer som har en taxerad inkomst på högst 180 300 kr år 1991.

4.2 Beskattning av värdeändringar

Skattereformen innebär således att privatpersoners nominellt beräknade kapitalinkomster beskattas med 30 procent. Detta gäller både löpande kapitalavkastning, som t.ex. ränteinkomster, och realisationsvinster.

Vid en strikt likformig beskattning skall alla kapitalinkomster beskattas när de *uppkommer* och inte när de realiseras. Värdeändringar på t.ex. aktier eller fastigheter beskattas då varje år och således inte bara vid försäljningar, på samma sätt som räntein-

komster beskattas varje år även om räntan står kvar på bankkontot. Om värdeökningar däremot beskattas först vid en försäljning, som vid nuvarande regler, så utgör detta skattemässigt en fördel jämfört med löpande beskattning eftersom skattebetalningen därmed uppskjuts till försäljningstillfället. Sådana räntefria skattekrediter snedvrider valet mellan placeringar som ger avkastning i huvudsak genom värdeökning och placeringar med hög löpande avkastning som t.ex. banksparande.

Av likformighetsskäl är skattereformen allmänt utformad så att räntefria skattekrediter motverkas. Enligt utredningarnas bedömning är det dock inte lämpligt att beskatta alla värdeändringar löpande. Många tillgångar är svåra att värdera, och en löpande beskattning skulle ge stora variationer i den skattepliktiga kapitalinkomsten och därmed i skattebetalningen mellan olika år beroende på om aktier, fastigheter och andra tillgångar ökat eller minskat i värde. Värdeändringar beskattas därför även fortsättningsvis först när de realiseras. Detta utgör ett betydande avsteg från en likformig beskattning, vilket orsakar ett antal problem. Eftersom skatten tas ut vid försäljningar så blir det fördelaktigt att uppskjuta eller undvika försäljningar, d.v.s. inlåsningsuppkommer. Därtill kvarstår problemet med att placeringar med hög löpande avkastning diskrimineras skattemässigt jämfört med placeringar med låg löpande avkastning.

4.3 Kvoterade avdrag för reaförluster

Den kvarvarande olikformigheten avseende beskattning av värdeändringar aktualiserar frågan om hur avdrag skall behandlas i inkomstslaget kapital. Vid en strikt likformig beskattning skulle givetvis negativa kapitalinkomster i form av ränteutgifter och värdeminskningar vara fullt avdragsgilla. Positiva inkomster i form av ränteinkomster och värdeökningar skulle ju beskattas fullt ut. Om emellertid värdeändringar beskattas först vid försäljning skulle *formellt* symmetriska regler med full beskattning av reavinster och full avdragsrätt för reaförluster leda till faktisk asymmetri. Skattskyldiga kan nämligen ”plocka russin ur kakan” genom att realisera värdeminskningar så snabbt som möjligt för att få en skattelättnad, medan realisering av värdeökningar och därmed skattebetalningen kan skjutas på framtiden. Genom denna mycket enkla typ av skatteanpassning erhålls en räntefri skattecredit, vilket strider mot målet om likformig beskattning.

Som exempel kan nämnas en person som köper två tillgångar för vardera 100 000 kr. En av tillgångarna ökar i värde till 150 000 kr medan den andra sjunker i värde till 50 000 kr efter ett år. Genom att försälja och återköpa tillgången som sjunkit i värde får man vid en obegränsad avdragsrätt och 30 procent skattesats en skattelättnad på 15 000 kr trots att den sammanlagda förmögenheten inte förändrats. Om båda tillgångarna avyttras tio år senare för 150 000 respektive 50 000 kr uppkommer en skatt på 15 000 kr eftersom värdeökningen på den andra tillgången då realiseras.

Formellt symmetriska regler resulterar således i en räntefri skattecredit på 15 000 kr i detta exempel. Vid 9 procent ränta motsvarande en ränta efter skatt på 6,3 procent uppgår nuvärdet av skattelättnaden som erhålls ett år efter anskaffandet till 14 112 kr medan nuvärdet av samma skatt mätt i kronor elva år efter anskaffandet uppgår till 7 660 kr. Den skattskyldige kan således reducera sin skatt mätt i nuvärde med 6 452 kr. Denna skattelättnad är felaktig ur likformighetssynvinkel, eftersom det sammanlagda värdet av tillgångarna hela tiden varit lika med 200 000 kr. Om den skattskyldige i stället hade köpt de två tillgångarna sammanslagna, t.ex. i en aktiefond, så skulle det skattemässiga resultatet ha varit noll varje år, vilket är korrekt ur likformighetssynvinkel.

För att uppnå faktisk symmetri krävs således att avdragsrätten för reaförluster på något sätt begränsas. De tidigare reglerna om att reaförluster endast fick kvittas mot framtida reavinster var förhållandevis lätta att kringgå genom köp av tillgångar strax efter utbetalning av avkastning och försäljning strax före nästa utbetalning. Därmed skapades en reavinst som kunde kvittas mot annars inte kvittningsbara reaförluster. De tidigare reglerna var också förhållandevis komplicerade genom att reaförluster kunde sparas skattemässigt under sex år. Skattereformen är utformad så att sådant sparande inte skall förekomma i inkomstslaget kapital som berör ett mycket stort antal skattskyldiga. Skattereformen innebär en huvudregel om att reaförluster får dras av till 70 procent mot alla andra inkomster. Vid 9 procent ränta skapar denna kvotering faktisk symmetri vid en tidsmässig förskjutning mellan realisering av förluster och vinster på 6 år. Liksom vid alla schablonregler uppkommer olikformigheter i avvikande fall. Vid en längre tidsförskjutning mellan realisering av förluster och

vinster eller vid en högre ränta blir skatten alltför låg ur likformighetssynvinkel. Motsatsen gäller vid en kortare tidsförskjutning eller vid en lägre ränta. Denna typ av kvarvarande olikformighet är dock mycket svår att undvika, när man övergivit den teoretiskt riktiga lösningen att beskatta värdeändringar när de uppkommer och inte när de realiserar.

Huvudregeln om 70-procentig kvotering av reaförluster kombineras dock med några undantag som innebär ytterligare kvittning.

För marknadsnoterade tillgångar utställda i svenska kronor behandlas realiserade värdeändringar som ränta. Sådana reaförluster blir därmed fullt avdragsgilla mot alla andra kapitalinkomster så länge summan av ränteutgifterna och reaförlusterna understiger 100 000 kr. Värdeändringarna för marknadsnoterade tillgångar utställda i svenska kronor är förhållandevis begränsade. De leder till förhållandevis små skattekrediter även vid full avdragsrätt för reaförluster. Därtill har dessa tillgångar ofta en förhållandevis begränsad löptid, vilket också reducerar utrymmet för skatteanpassning.

Ett andra undantag är att reaförluster på marknadsnoterade aktier och liknande instrument får kvittas mot reavinster på motsvarande instrument under samma år, medan resterande nettoförluster är avdragsgilla till 70 procent enligt huvudregeln. Genom detta undantag undviks en ur likformighetssynvinkel alltför hård beskattning vid en liten tidsmässig förskjutning mellan realisering av förluster och vinster inom ett område där detta bedömts vara särskilt väsentligt. En nackdel är dock att denna kvittning leder till större skattekrediter och till alltför låg skatt i många fall. Som exempel kan nämnas att en person med många olika slags aktier kan reducera sitt aktieinnehav och ändå ha kvar hela skattekrediten genom att realisera förluster och vinster med samma belopp. Den redovisade nettovinsten blir noll och därmed blir skatten noll.

Dessa något komplicerade avdragsregler för reaförluster utgör exempel på de kompromisser, avvägningar och kvarvarande olikformigheter som uppkommer när man, av tungt vägande administrativa skäl, avvisat strikt likformiga regler med beskattning av värdeändringar när de uppkommer i stället för när de realiserar.

4.4 Kvoterad avdragsrätt för ränteutgifter

Eftersom värdeökningar beskattas först när de realiserats kan skattekrediter erhållas genom att placeringar med låg löpande avkastning finansieras med lån, där hela ränteutgiften är avdragsgill. En stor del av den tidigare skatteanpassningen baserades just på detta. Målet om faktisk snarare än formell symmetri talar därför för kvotering också för ränteutgifter.

En generell kvotering av ränteutgifter innebär, å andra sidan, att ränteutgifter för normalt boende inte får dras av fullt ut mot låga och normala löneinkomster. En sådan avdragsbegränsning skulle förstärka övergångsproblemen för många högt belånade egnahem och bostadsrätter.

Skattereformen innebär därför att nettoränteutgifter upp till 100 000 kr blir fullt avdragsgilla, d.v.s. den 70-procentiga kvoteringen gäller endast ränteutgifter som överstiger den skatteskyldiges ränteinkomster plus 100 000 kr. Därmed uppnås okvoterad avdragsrätt även vid en förhållandevis hög belåning av normala bostäder särskilt om lånen fördelas mellan olika personer inom ett hushåll.

4.5 Beskattning av indirekt sparande

Målet om likformighet motiverar också att alla typer av indirekt sparande beskattas på samma sätt som hushållens direkta sparande. Sparande i pensions- och kapitalförsäkring liksom kvarhållna vinstmedel inom företag skulle då beskattas med 30 procent. Skattereformen innebär undantag från sådan likformighet i två avseenden.

Undantag 1. Avkastningen för pensionsfonder m.m. beskattas endast med 10 procent för kollektivavtalsanknutet pensionssparande och med 15 procent för övrigt pensionssparande. Motiven för denna lägre beskattning är att sparandet bör stimuleras. En högre skattesats riskerar dessutom att leda till att pensionssparandet i stället sker i utländska pensionsfonder.

Undantag 2. Kvarhållna vinstmedel i företag ger rätt till en skattemässig reservering motsvarande 30 procent av sparbeloppet. Därmed uppgår den effektiva skattesatsen för kvarhållna vinstmedel till 23 procent, medan den formella bolagsskatten är 30 procent. Vid en avkastning före skatt på 10 procent som beskat-

tas löpande växer således förmögenheten med 7,7 procent vid sparande inom företag och endast med 7,0 procent vid hushållens direkta sparande. Denna kvarvarande olikformighet innebär vissa kvarvarande inlåsnings. Den ger också ett visst utrymme för skatteanpassning genom att bl.a. ägare av fåmansaktiebolag kan välja mellan direkt sparande och sparande i företaget.

4.6 Ökad men ofullständig likformighet

Sammantaget innebär de förslagna reglerna för kapitalbeskattning en väsentligt mera likformig beskattning. Alla löpande inkomster liksom realiserade värdeökningar beskattas i sin helhet enligt en nominell beskattningsprincip. Samtidigt finns kvarstående olikformigheter och därmed sammanhängande komplikationer genom att värdeändringar beskattas först när de realiserats och att indirekt sparande inom pensionsfonder och företag gynnas jämfört med hushållens direkta sparande.

5 Mervärdeskatt och andra indirekta skatter

Skattereformen innebar också en övergång till en mera likformig mervärdeskatt. Mervärdeskatten utvidgades till att omfatta nästan alla varor och tjänster. Därtill infördes full mervärdeskatt för bl.a. hotell- och restaurangtjänster samt byggande. Denna basbreddning för mervärdeskatten gav ett väsentligt bidrag till finansieringen av de sänkta inkomstskattesatserna och de kompletterande fördelningspolitiska åtgärderna i form av höjda barnbidrag, bostadsbidrag och pensioner.

Den viktigaste kvarvarande olikformigheten inom mervärdeskatten är att hyror inte beläggs med moms. Detta undantag är betingat av bostadspolitiska skäl. Denna olikformighet skapar komplikationer i form av en särskild beskattning av större omny- och tillbyggnader samt reparationer som sker i fastighetsägarens egen regi.

Skattereformen innebär att punktskatter slopas inom ett antal områden. Detta bidrar till enklare och mera likformiga skatteregler. Dessa skattelättnader genomförs dock först den 1/1 1993, eftersom skattereformens finansiering är förhållandevis svag de första åren. En del av basbreddningarna, bl.a. genom skärpt reavinstbeskattning, uppkommer inte fullt ut de första åren.

De sänkta inkomstskattesatserna och de kompletterande fördelningspolitiska åtgärderna finansierades också genom införande av särskilda miljöskatter för bl.a. olja, kol och gas. Skatterna där baseras på nettotillskottet av koldioxid för olika energislag. Därtill infördes en särskild miljöskatt för klor.

6 Avslutning

Skattereformen innebar en genomgripande förändring av det svenska skattesystemet. En stor sänkning av inkomstskattesatserna finansierades genom långtgående basbreddningar för såväl inkomstskatten som andra skatter. De sänkta skattesatserna och den mera likformiga beskattningen innebär att skattesystemet i långt mindre grad snedvrider privatpersoners och företags val mellan olika handlingsalternativ. Resursanvändningen styrs i mindre grad av skatteeffekter och i högre grad av vad som är samhällsekonomiskt fördelaktigt.

Skattereformen medförde en markant överflyttning av skatteuttaget från arbetsinkomster till konsumtion, energi och negativ miljöpåverkan. Skatteuttaget träffar därmed i högre grad aktiviteter som lagstiftaren önskar dämpa, samtidigt som arbete och sparande uppmuntras.

De kvarvarande olikformigheterna utgör i huvudsak exempel på hur målet om en likformig beskattning avvägs mot andra mål, främst administrativa och bostadspolitiska. Betydande avvägningar och anpassningar har också gjorts med hänsyn till befintliga och planerade regler i andra länder. Bl.a. har marginalskatterna sänkts till en internationellt mera konkurrenskraftig nivå.

Kravet på anpassning av de svenska reglerna med hänsyn till internationella förhållanden kommer att få allt större vikt, och kommer sannolikt att dominera nästa århundrades första stora skattereform.

Inkomst av tjänst

I följande kapitel redogörs kortfattat för den nya indelningen i inkomstslag. Därefter beskrivs skatteskalen och de viktigaste materiella förändringarna i inkomstslaget tjänst samt beträffande skattereduktioner och allmänna avdrag.

1 Indelningen i inkomstslag

Den nuvarande indelningen i inkomstslag har funnits sedan kommunalskattelagens (KL) tillkomst och framstår i dag som föråldrad. Ett exempel härpå är den åtskillnad som fortfarande görs mellan rörelse och jordbruksfastighet.

Genomgripande förändringar genomförs nu beträffande indelningen i inkomstslag och förvärvskällor. De nuvarande sex inkomstslagen – tjänst, rörelse, jordbruksfastighet, annan fastighet, kapital och tillfällig förvärvsverksamhet – slås samman till tre inkomstslag; tjänst, kapital och näringsverksamhet.

Inkomst av tjänst motsvarar nuvarande inkomst av tjänst jämte vissa inkomster av varierande natur, bl.a. överskott från hobbyverksamhet. Inkomstslaget kommer även i fortsättningen att endast innehålla en förvärvskälla.

Inkomst av kapital motsvarar nuvarande inkomst av kapital och tillfällig förvärvsverksamhet, utom sådan som hänför sig till näringsverksamhet, samt schablontaxerad annan fastighet. Alla typer av kapitalavkastning inom privatekonomi redovisas i inkomstslaget kapital. Endast en förvärvskälla kommer att finnas.

Inkomst av näringsverksamhet motsvarar nuvarande inkomst av rörelse, jordbruksfastighet och konventionellt beskattad annan fastighet samt sådan inkomst av kapital och tillfällig förvärvsverksamhet som hänför sig till näringsverksamhet. I inkomstslaget näringsverksamhet behålls en indelning i förvärvskällor beträffande s.k. passiv näringsverksamhet. Inom aktiv näringsverksamhet kommer dock bara att finnas en förvärvskälla.

Beträffande näringsverksamhet föreslås som nämnts även en uppdelning i aktiv och passiv verksamhet. Denna uppdelning har betydelse för uttaget av socialavgifter, grundavdraget (grundavdrag medges inte mot passiv inkomst) och för pensionssparande.

Inkomst som härrör från en verksamhet där den skattskyldige varit verksam i inte obetydlig omfattning klassificeras som aktiv.

2 Skatteskalen

Förändringarna i skatteskalen är givetvis ett av de viktigaste inslagen i skattereformen och innebär kraftigt sänkta marginalskatter. För den vars beskattningsbara inkomst understiger gränsen för statlig inkomstskatt utgår – fränsett ett belopp på 100 kr – således bara kommunalskatt. Vid en kommunal skattesats på 30 procent blir den sammanlagda skatten därmed högst 50 procent.

Skatteskala för den statliga inkomstskatten ser ut så här.

Beskattningsbar inkomst	0	–	170 000 kr;	0 %
	170 000 kr	–		; 20 %

För alla fysiska personer och dödsbon som har beskattningsbar inkomst tas emellertid ut, på ungefär samma sätt som tidigare, en statlig inkomstskatt på 100 kr.

Gränsen för den statliga inkomstskatten skall höjas varje år med hänsyn till förändringen av konsumentprisindex med ett tillägg på två procent. Genom att gränsen höjs snabbare än inflationen kommer inte fler skattskyldiga att behöva betala statlig inkomstskatt även om reallöneutvecklingen blir god.

Grundavdraget blir för år 1991 10 300 kr. Även grundav-

draget skall räknas upp med index och har därför knutits an till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Detta uttrycks på det sättet att grundavdraget skall uppgå till 0,32 basbelopp. Basbeloppet för år 1991 kommer att bli 32 200 kr.

Inom vissa inkomstskikt utgår ett förhöjt grundavdrag. För taxerade inkomster i intervallet 1,86 – 2,89 basbelopp (motsvarar c:a 59 800 kr – 93 000 kr) trappas grundavdraget upp med 25 procent av inkomsten och uppgår till högst 18 500 kr. Inom detta skikt blir marginals-katten på extra arbetsinkomster bara 22,5 procent, vid 30 procent kommunalskatt. För inkomster över 3,04 basbelopp (c:a 98 000 kr) trappas grundavdraget ned med 10 procent av den del av inkomsten som överstiger denna gräns och når vid en taxerad inkomst på c:a 180 000 kr åter nivån 0,32 basbelopp. I sistnämnda skikt blir marginals-katten 33 procent vid 30 % kommunalskatt.

Schablonavdraget under inkomst av tjänst höjs till 4 000 kr.

Kapitalinkomster beskattas med en enhetlig statlig inkomstskatt på 30 procent. Nivån på skattesatsen har valts med hänsyn till att den skall tillämpas för nominellt beräknade kapitalinkomster, dvs. att även inflationsdelen av ränta och annan kapitalavkastning beskattas. Beskattningen på real kapitalavkastning kommer därigenom i nivå med den högsta skattesatsen för arbetsinkomster (inklusive socialavgifter) vid måttlig inflation. En lägre skattesats tillämpas dock för vissa typer av pensionssparande.

2.1 Exempel på skatteberäkning

Exemplen utgår från år 1991 och ett basbelopp på 32 200 kr samt en kommunal utdebitering på 30 procent. Grundavdrag och skiktgränser har avrundats.

Exempel 1:

- Taxerad inkomst av tjänst och näringsverksamhet 150 000 kr.
- Ränteinkomster 10 000 kr.
- Ränteutgifter 5 000 kr.

Grundavdraget på en inkomst på 150 000 kr blir 13 300 kr [18 500 – (150 000 – 98 000 = 52 000 x 0,1 = 5 200 kr)].

Inkomstskatten blir då 41 110 kr $[(150\,000 - 13\,300) \times 0,3 + 100\text{ kr}]$

Därtill kommer kapitalinkomstskatten som blir 10 000 kr. - 5 000 kr = 5 000 kr $\times 0,3 = 1\,500\text{ kr}$.

Totala skatten blir således 41 110 kr + 1 500 kr = 42 610 kr.

Exempel 2:

- Taxerad inkomst av tjänst och näringsverksamhet 230 000 kr

- Ränteinkomster 10 000 kr

- Ränteutgifter 60 000 kr

I övrigt samma förutsättningar som i exempel 1.

230 000 kr - 10 300 kr (grundavdrag)

= 219 700 kr.

Kommunalskatt 219 700 $\times 0,3 =$ 65 910 kr

Statlig inkomstskatt 219 700 - 170 000
= 49 700 $\times 0,2 =$ 9 940 kr

Summa inkomstskatt 65 910 kr + 9 940 kr + 100 kr = 75 950 kr

Underskottet av kapital uppgår till 60 000 - 10 000 = 50 000 kr. Detta ger en skattereduktion på 50 000 $\times 0,3 = 15\,000\text{ kr}$. Denna summa skall dras från inkomstskatten på arbetsinkomsterna. Den totala skatt som skall betalas blir då 75 950 kr - 15 000 kr = 60 950 kr.

2.2 Särskilda regler för pensionärer

Regler rörande pensionärernas beskattning har varit en av de svårare uppgifterna vid arbetet med skattereformen. Dessa svårigheter beror bl.a. på att flera svårförenliga krav ska försöka uppfyllas.

Förslaget fick inte innebära försämringar för de sämst ställda pensionärerna. Samtidigt skulle reglerna inte gynna pensionärerna som grupp i förhållande till gruppen förvärvsarbetande. Efter- som relativt stora delar av finansieringen inte drabbar pensionärerna genom att pensionerna är indexreglerade betyder detta att ett belopp på ca 5 - 7 miljarder kr på något sätt skulle överföras

från pensionärskollektivet till gruppen förvärvsarbetande. Förslaget skulle vidare leda till lägre marginaleffekter för pensionärerna. Dagens regler kan tillsammans med kommunalt bostadstillägg ge extremt höga marginaleffekter, över 90 procent. Reglerna skulle vidare helst stimulera till ökat förvärvsarbete bland pensionärer.

RINK lade fram två alternativa förslag till beskattning av pensionärer. Huvudalternativet kan nog i och för sig sägas på det hela taget uppfylla de ställda kraven men till priset av ett krångligt system som innebar att pensionärsbeskattningen kraftigt skulle avvika från övrigas beskattning. Förslaget fick också ett mycket negativt mottagande av en stor del av remissinstanserna.

Förslaget innebar bl.a. att folkpensionen skulle bli skattefria men att alla pensioner utom folkpension, pensionstillskott och motsvarande ATP skulle beläggas med en särskild s.k. grundavgift (motsvarar skattedelen av socialavgifterna).

Konstruktionen medför att den relativt stora grupp pensionärer som bara har folkpension och pensionstillskott inte får någon skatt alls och att även marginaleffekterna lindras i förhållande till dagens regler.

RINK:s alternativa förslag fick ett positivare mottagande av remissinstanserna. Förslaget innebar bl.a. att basbeloppet justeras så att det inte påverkas av den engångshöjning av konsumentprisindex som blir följderna av skattereformens finansiering. Ett extra avdrag skulle utgå med maximalt 150 procent av basbeloppet och avtrappas med 75 procent i ett inkomstskikt av bredden 36 000 kr och med 40 procent för inkomster däröver. Någon grundavgift på pensioner utgår inte i detta alternativ.

I båda alternativen slopas grundavdraget för pensionärer.

De nu beslutade reglerna ansluter inte direkt till något av de förslag RINK lagt fram men kan sägas ligga närmast det andra alternativet. De innebär kortfattat följande.

I enlighet med alternativ 2 ovan justeras basbeloppet så att pensionärerna inte får full kompensation för de prisstegringar som följer av bl.a. breddad bas för de indirekta skatterna. Detta beslutades av riksdagen redan i samband med de ändrade skattereglerna för år 1990 (prop 1989/90:52).

Det extra avdraget för folkpensionärer avskaffas. Folkpensionärer medges i stället ett särskilt grundavdrag på 1,5 basbelopp för ensamstående och 1,325 basbelopp för gifta, dock högst med

ett belopp som motsvarar erhållen folkpension, pensionstillskott eller motsvarande ATP.

Avdraget avtrappas med 65 procent av pensionsinkomster som överstiger de nämnda gränserna på 1,5 respektive 1,325 basbelopp med undantag för inkomster från privata pensionsförsäkringar. För personer som blivit folkpensionärer under beskattningsåret avtrappas avdraget mot taxerad inkomst.

Avtrappningen av det särskilda grundavdraget får emellertid aldrig leda till att det särskilda grundavdraget understiger det grundavdrag folkpensionären varit berättigad till om han inte var folkpensionär. Folkpensionärer har således rätt till särskilt grundavdrag med minst samma belopp (10 300 – 18 500 kr) som motsvarar det vanliga grundavdraget för icke-pensionärer med lika hög taxerad inkomst.

Åren 1991 och 1992 avtrappas det särskilda grundavdraget med 65 procent mot kapitalinkomster och enligt nuvarande regler mot förmögenhet. Därefter sker ingen avtrappning mot kapitalinkomster och förmögenhet.

I övrigt beskattas pensionärerna på samma sätt och enligt samma skatteskalor som andra fysiska personer.

Syftet med förslaget att inte avtrappa det särskilda grundavdraget mot arbetsinkomster är att reducera marginaleffekterna för pensionärer som arbetar extra. För att sparande i privata pensionsförsäkringar inte skall bli ogynnsamt för pensionärer med låga inkomster avtrappas det särskilda grundavdraget inte heller mot inkomster från individuella pensionsförsäkringar.

I propositionen sägs också att det är av betydande intresse att pensionärerna beskattas på samma sätt som övriga skattskyldiga. Denna lösning är emellertid inte problemfri. Det framhålls att förslaget skulle kunna leda till försämringar för vissa pensionärsgrupper och att det statsfinansiella läget skulle påverkas negativt. Det krävs därför enligt ministern ytterligare överväganden innan ett sådant förslag kan läggas fram.

3 Inkomst av tjänst

3.1 Inledning

De beslutade förändringarna bygger i huvudsak på RINK:s betänkande som i denna del fick ett övervägande positivt motta-

gande av remissinstanserna. Utredningens förslag genomförs således i allt väsentligt.

3.2 Utgångspunkter för förslagen till reformerad arbetsinkomstbeskattning

I likhet med RINK anger regeringen i sitt förslag som utgångspunkt för en neutral arbetsinkomstbeskattning att alla arbetsinkomster oavsett i vilken form de utgår skall beskattas likvärdigt med kontantlön. Det skall således inte vara förmånligare att ta ut en ersättning för ett utfört arbete i form av naturaförmåner än i form av kontantlön. Likaså skall enligt förslaget socialavgifter tas ut på alla typer av löneförmåner. Detta medför bl.a. att kostnadsersättningar som överstiger de kostnader den skattskyldige haft i princip skall bli föremål för såväl inkomstskatt som socialavgifter.

Förändringarna beträffande inkomstslaget tjänst är dock på det hela taget inte så genomgripande som beträffande de övriga inkomstslagen. Den nuvarande uppbyggnaden av inkomstslaget behålls i allt väsentligt. Några viktiga principiella förändringar företas emellertid även här. En viss utvidgning sker, så att inkomst av tjänst i högre grad än i dag blir en allmän uppsamlingspost för diverse inkomster.

Beträffande intäktssidan i inkomstslaget är en viktig nyhet att skattefriheten för statliga och kommunala kostnadsersättningar i princip slopas. Grundregeln skall således enligt förslaget vara att, på samma sätt som i dag gäller för anställda i privat tjänst, kostnadsersättningar skall tas upp som intäkt och avdrag göras för eventuella kostnader. Dessa förändringar påverkar i hög grad bl.a. traktamentsbeskattningsområdet. Slutligen kan nämnas vissa förändringar av intäktsberäkningen för vissa naturaförmåner.

Vad gäller avdragen i inkomstslaget behålls den nuvarande grundregeln att avdrag skall medges för kostnader för inkomstens förvärvande.

I följande avsnitt skall förslagen beskrivas utförligare.

3.3 Utvidgningen av inkomstslaget tjänst

Redan i dag utgör tjänst i viss mån en uppsamlingspost för diverse inkomster, t. ex ersättning för lösta pristävlingssuppgifter, vinster i fisketävlingar, tillfälligt bedriven vetenskaplig, konstnärlig och litterär verksamhet m.m. Denna uppsamlingsfunktion utvid-

gas. Inkomstslaget skall således omfatta alla ersättningar som kan anses hänförliga till eget arbete eller egen prestation eller annan inkomstgivande verksamhet av varaktig eller tillfällig natur. En förutsättning är dock att inkomsten inte är skattefri enligt 19 § KL eller att den skall hänföras till något annat inkomstslag. Avsikten med utvidgningen är bl.a. att komma åt s.k. hobbyverksamhet som går med vinst. Beträffande avdragssidan skall den restriktiva praxis som i dag tillämpas inom inkomstslaget tjänst gälla även i fortsättningen.

I korthet innebär detta att endast sådana kostnader som har direkt samband med den föreliggande inkomsten beaktas. Beträffande s.k. hobbyverksamhet införs dock en del specialregler på avdragssidan. Dessa beskrivs närmare i nästa avsnitt. Vissa tillägg görs också till 19 § KL. I denna paragraf anges vissa inkomster som skall vara undantagna från skatteplikt. Ersättning för upplysningar m.m. som lett till att brottslingar har kunnat gripas är enligt dagens praxis skattefri. Skattefriheten för sådan ersättning behålls. Vidare blir ersättningar som hittelön och belöningar till personer som räddat människor eller egendom i fara i vissa fall skattefria i fortsättningen. En förutsättning för skattefriheten är dock att den handling som ligger till grund för ersättningen inte skett i tjänsten eller i ett uppdrag eller har samband med tjänst eller uppdrag.

3.4 Gränsdragningen mellan hobby och näringsverksamhet

Ändringarna på detta område berör gränsdragningen mellan tjänst och de andra två inkomstlagen, näringsverksamhet och kapital. När det gäller gränsen mellan tjänst och näringsverksamhet sker ingen förändring. Även i fortsättningen blir det s.k. vinstsyftet avgörande för till vilket inkomstslag en intäkt skall hänföras. Bedrivs en verksamhet varaktigt, självständigt och i syfte att ge överskott skall den beskattas som näringsverksamhet. Föreligger inget vinstsyfte beskattas den i stället i inkomstslaget tjänst. Däremot sker en viss förändring gentemot vad som i dag är tillfällig förvärvsverksamhet men som i framtiden hamnar i det nya inkomstslaget kapital. Vissa intäkter som nu hänförs till tillfällig förvärvsverksamhet torde således i framtiden i vissa fall bli beskattade i tjänst, såsom försäljningsintäkter från egen hobbybetonad tillverkning.

Huvdregeln blir att överskott av s.k. hobbyverksamhet skall

beskattas i inkomstslaget tjänst men behandlas på ett sätt som har vissa likheter med näringsverksamhetsbeskattningen. Med hobbyverksamhet avses en verksamhet som bedrivs självständigt men där något egentligt vinstsyfte inte föreligger. Från intäkterna får avdrag göras för utgifter för intäktens förvärvande som betalas under beskattningsåret och för underskott från året före beskattningsåret. Avdraget får dock inte överstiga beskattningsårets intäkt av den aktuella verksamheten. Underskott får inte kvittas mot andra tjänsteinkomster.

Exempel:

En person har som hobby en travhäst som han i stort sett sköter själv. Under beskattningsåret har den ställt upp i ett antal tävlingar och fått prispengar på sammanlagt 50 000 kr. Under året har utgifterna för startavgifter, foder, veterinär m.m. uppgått till 40 000 kr. Årets överskott blir således 10 000 kr. Föregående beskattningsår var emellertid utgifterna lika stora medan intäkterna var endast 20 000 kr. Det året uppkom således ett underskott på 20 000 kr. Detta underskott kan användas till att kvitta bort årets överskott och någon beskattningsbar inkomst av verksamheten uppkommer inte. Det sammanlagda underskottet på 10 000 kr får dock inte kvittas mot andra tjänsteinkomster.

3.5. Beskattningen av naturaförmåner

I enlighet med RINK:s förslag behålls de nuvarande grundprinciperna för värdering av naturaförmåner. Huvudregeln blir alltså även i fortsättningen att förmånen skall värderas till sitt marknadsvärde. I propositionen poängteras att det, för att en neutral beskattning av olika löneförmåner skall kunna upprätthållas, är viktigt att man verkligen eftersträvar att åsätta dessa ett så korrekt värde som möjligt, varken för högt eller för lågt. Tidigare har det funnits en tendens att göra en alltför försiktig värdering. Vissa förändringar i lagstiftningen företas också för att möjliggöra en åtstramning på detta område.

Nedan redogörs för förändringarna beträffande värderingen av vissa naturaförmåner.

Personalvårdsförmåner: Förutsättningarna skärps för att förmåner skall kunna hänföras till skattefri personalvård. För att skattefrihet skall komma i fråga skall det röra sig om enklare åtgärder

av mindre värde. Dessa krav skall vara uppfyllda även i de fall en förmån utgår på grund av sedvänja inom det yrke eller den verksamhet det handlar om. Förslaget innebär bl.a. att sedvanliga rabatter som en arbetsgivare ger i fortsättningen måste ha ett relativt lågt värde för att förmånen inte skall bli skattepliktig.

Bilförmån: Förmån av fri bil som inte är äldre än tre år värderas till 0,8 basbelopp med tillägg av 20 procent av nybilspriset i slutet av året före beskattningsåret för senaste årsmodell av förmånsbilen. Förmånsvärdet får dock inte överstiga 42 procent eller understiga 35 procent av nybilspriset. Om förmånsbilens årsmodell är äldre än tre år skall förmånsvärdet tas upp till 85 procent av det värde som gäller för senaste årsmodell. Om förmånsbilens årsmodell är sex år eller äldre skall förmånsvärdet tas upp till 85 procent av det värde som framkommer vid en beräkning enligt de regler som gäller för årsmodeller som inte är äldre än 3 år, varvid ett uppskattat nybilspris fastställs av riksskatteverket för dessa fall. Detta pris baseras på 85 procent av det genomsnittliga nybilspriset hos de vanligaste bilmodellerna.

Kostförmån: Enligt tidigare bestämmelser var huvudregeln för värdering av kostförmån att förmånsvärdet av ett mål om dagen (lunch eller middag) är lika med 60 procent av genomsnittspriset för en lunchmåltid av normal beskaffenhet. Förmånsvärdet av helt fri kost var lika med 150 procent av genomsnittspriset.

De nya reglerna innebär att lunchförmån skall tas upp till 100 procent och helt fri kost skall tas upp till 250 procent av genomsnittspriset. Förslaget drabbar inte bara måltidskuponger, typ Rikskuponger, utan även subventionerade personalmatsalar m.m.

Om en personalmatsal inte erhåller några subventioner från arbetsgivaren, men ändå på grund av t.ex. stordriftsfördelar kan hålla ett lägre pris än genomsnittspriset skall den anställde inte påföras något förmånsvärde.

En anställd som äter på arbetsgivarens bekostnad i samband med tjänsteresor och kurser skall också i vissa fall ta upp förmånsvärdet av fria måltider till beskattning. Fria måltider vid personalfester torde dock normalt räknas som personalvårdsförmån som även i fortsättningen är skattefria.

Reseförmåner: Skattefriheten slopas för reseförmåner som utgår till anställda i trafik- och resebyråföretag.

Räntefria lån: De särskilda reglerna om räntetillägg för räntefria eller lågförräntade lån från arbetsgivare slopas. Förmånen skall i stället tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst och beläggas med socialavgifter. Ett mot förmånen svarande belopp får sedan dras av enligt reglerna för räntekostnader. Förmånen skall beräknas till skillnaden mellan statslåneräntan vid utgången av november året före inkomståret, med tillägg av en procentenhet och erlagd ränta.

600 kronorsregeln: Enligt dagens regler skall förmåner som enligt allmänna regler är skattepliktiga inte tas upp som intäkt om det sammanlagda värdet per år för en anställd är högst 600 kr. Denna regel slopas. Skattepliktiga förmåner beskattas således från första kronan.

En viss skattefrihet behålls dock för tävlingsvinster som utgår i annan form än kontant ersättning. Skattefrihet föreligger om vinsten avser minnesföremål eller om värdet inte överstiger 0,01 basbelopp (300 kr).

Anställdas förvärv av värdepapper: På detta område har det förslag RINK lade fram i sitt betänkande redan genomförts genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 1990. De nya reglerna innebär att anställdas förvärv av värdepapper från arbetsgivaren på förmånliga villkor, liksom tidigare, värderas till marknadsvärdet. Skillnaden gentemot nuvarande regler är att det klart framgår att det fulla värdet av att till ett bestämt pris få förvärva egendom vid ett senare tillfälle, räknas med i värderingen av förmånen. Vidare har en viss utvidgning skett av regeln i punkt 3 a av anvisningarna till 32 § KL, som medger undantag från förmånsbeskattning i vissa fall.

En annan förändring är att förmånen skall beskattas vid förvärvet, även om förvärvet är förenat med inskränkningar i rätten att förfoga över värdepapperet. Syftet härmed är främst att förhindra skattekrediter. Förmånsvärdet skall vidare läggas till grund för socialavgifter. Vid konvertering eller avyttring av värdepapperet skall dock någon *förmånsbeskattning* inte ske.

Den stora svårigheten på detta område är värderingen. Ibland

kan det finnas marknadsnoteringar av det aktuella värdepappret. Då kan man givetvis lägga detta till grund för värderingen. Men ofta finns det ingen marknadsnotering.

Man är då hänvisad till att försöka fastställa ett beräknat marknadsvärde. Särskilt svåra är värderingsproblemen när det gäller optioner. I RINK presenterades vissa modeller som hjälpmedel för beräkningen av värdet på optioner. Lagregleringen binds dock inte upp vid någon av dessa modeller.

Avtalsförsäkringar: Ett område som enligt nuvarande regler är föremål för skattemässig särbehandling är de s.k. *avtalsförsäkringarna*,

TGL – tjänstegrupplivförsäkring,

AGB – försäkring om avgångsbidrag,

AGS – avtalgruppsjukförsäkring och

TFA – trygghetsförsäkring vid arbetsskada samt därmed likställt försäkringsskydd.

Dessa försäkringar grundas på kollektivavtal och premierna betalas antingen av arbetsgivaren eller i särskild ordning. För offentligt anställda gäller i huvudsak att försäkringsförmånerna utgår utan samband med någon tecknad försäkring. De nya reglerna innebär att premie för TGL och motsvarande beskattas i särskild ordning och att utfallande belopp för övriga försäkringstyper i sin helhet beskattas som inkomst av tjänst. För egenföretagare föreslås motsvarande åtgärder. Vidare beläggs förmånerna med socialavgifter eller särskild löneskatt.

TGL eller tjänstegruppliv ger ersättning till efterlevande vid dödsfall. Varken förmånen av fri premie eller utfallande belopp beskattas enligt dagens regler. För dessa försäkringar skall en särskild premieskatt på 42,7 procent på ett underlag som utgörs av 95 procent av premieinkomsten betalas av de försäkringsföretag som handhar grupplivförsäkringar.

Arbetsgivare som utan tecknad försäkring betalar ut ersättning som motsvarar grupplivförsäkring får betala en särskild skatt på 74,6 procent av utbetalt belopp. Utfallande belopp blir även i fortsättningen inkomstskattefria för mottagaren.

AGB eller s.k. kollektiv försäkring om avgångsbidrag kan i vissa fall ge kontant ersättning vid förlust av anställning. Utfallande belopp skall i framtiden bli skattepliktiga i sin helhet. Utbetalningarna beläggs också med den nya särskilda löneskatten (se avsnitt 6) och blir inte förmånsgrundande.

AGS eller andra typer av gruppsjukförsäkringar fungerar som ett komplement till den allmänna försäkringen och ger ersättning vid sjukdom, bl.a. i samband med förtidspensionering. I framtiden kommer belopp som utfaller av sådan försäkring att utgöra skattepliktig intäkt av tjänst eller i förekommande fall näringsverksamhet. Utbetalningar från AGS och motsvarande beläggs med socialavgifter och blir förmånsgrundande. I de fall utbetalningarna avser att komplettera förtidspension tas endast särskild löneskatt ut. Sistnämnda ersättningar blir inte heller förmånsgrundande. För sjukfall som inträffar före den 1 januari 1991 skall äldre regler gälla.

TFA, trygghetsförsäkring vid arbetsskada, kan beskrivas som en av arbetsgivaren tecknad ansvarighetsförsäkring. Ersättning enligt sådan försäkring är i dag i viss utsträckning skattefri. Förslaget i lagrådsremissen innebär att skattefriheten för s.k. dagersättning från TFA slopas. Ersättningen beläggs också med socialavgifter och blir förmånsgrundande. I de fall ersättning utbetalas i form av engångsbelopp som inte avser mistad inkomst utgår endast särskild löneskatt och ersättningen blir inte förmånsgrundande.

4. Kostnadsersättningar

En viktig förändring är att kostnadsersättningar som utgår i statlig och kommunal tjänst skall vara principiellt skattepliktiga. Avdrag medges för ökade kostnader efter de principer som gäller för anställda i privat tjänst. Störst betydelse får denna förändring när det gäller traktamenten (utförligare i avsnitt 4.7).

De nya reglerna medför i övrigt bl.a. att den nuvarande skattefriheten slopas för ersättning från Nordiska ministerrådet, kostnadsersättning för vård i enskilt familjehem, förvaltningskost-

nadsbidrag och anslag till andra expenser, å stat uppförd häst och båtlega samt viss hästgottgörelse (för egna tjänstehästar).

4.1. Traktamentsbeskattningen

Förändringarna på detta område är omfattande och kan i korthet sägas innebära att traktamentsbeskattningsreglerna i stor utsträckning anpassas till vad som i dag gäller för anställda i privat tjänst. Samtidigt sker en viss uppstramning av avdragsmöjligheterna. RINK:s förslag om att avdrag inte skall medges vid endagsförrättningar har genomförts redan från och med inkomståret 1990 (prop. 1989/90:50).

Ökade levnadskostnader vid tjänsteresa

Den grundläggande förutsättningen för att avdrag skall medges för ökade levnadskostnader är att tjänsteresan varit förenad med övernattning utanför den vanliga verksamhetsorten.

Den vanliga verksamhetsorten bestäms som hittills med tjänstestället som utgångspunkt. I vissa fall likställs den skattskyldiges bostad med tjänstestället. De nuvarande särbestämmelserna för tätort avskaffas.

Vanliga verksamhetsorten omfattar ett område inom ett avstånd på 50 km från tjänstestället. Med vanlig verksamhetsort likställs ett område inom ett avstånd av 50 km från den skattskyldiges bostad. Resor inom detta område berättigar inte till avdrag för ökade levnadskostnader.

Den *tid* under vilken arbete på annan ort än vanliga verksamhetsorten anses utfört under resa i tjänsten begränsas till *tre månader* mot två år enligt nuvarande huvudregel. En löpande tremånadersperiod bryts endast av att arbetet förlagts till annan ort under minst fyra veckor. Kortare uppehåll, semester och sjukdomsperioder leder till att tremånadersperioden förlängs i motsvarande omfattning, förutsatt att traktamente inte betalas under uppehållet.

Avdrag medges med belopp motsvarande uppbyggnaden av traktamentsersättning om ersättningen inte överstiger vissa schablonbelopp som anges i lagtexten.

Vid förrättning som medför övernattning medges avdrag för ökade levnadskostnader *enligt schablon* med 150 kr för dag under de första tre månaderna. Den tidigare ordningen med ett

särskilt schablonbelopp för de första femton dygnet avskaffas således.

För logikostnader medges avdrag med belopp som motsvarar faktisk kostnad. Kan denna inte styrkas medges avdrag med 75 kr per natt.

Avdraget för ökade levnadskostnader vid tillfällig anställning kompletteras och omfattar uttryckligen även fall där tremånadersperioden för tillämpning av traktamentsschablonen löpt ut men där den skattskyldiges arbets- och bostadssituation är oförändrad. I detta fall medges ett schablonavdrag med 100 kr per dag om traktamente uppbärs. Avdrag på grund av tillfällig anställning begränsas till högst två år.

I särskilda fall kan dock avdrag medges vid tillfällig anställning även efter tvåårsperiodens utgång. Dem som man här i första hand tänkt på är vissa byggnads- och anläggningsarbetare.

Exempel:

En anställd som av sin arbetsgivare åläggs att tillfälligt arbeta på en annan ort än den där han normalt är verksam under sex månader kan få traktamenten med 150 kr per dag under de första tre månaderna och med 100 kr per dag under de återstående tre månaderna utan att traktamentsersättningarna blir skattepliktiga. För logikostnader får han göra avdrag med faktisk kostnad eller alternativt med 75 kr per natt. Betalar arbetsgivaren helt eller delvis den skattskyldiges måltider under en tjänsteresa eller vid en tillfällig anställning skall schablonbeloppen reduceras med hänsyn härtill. Dessutom skall förmånsvärdet av de fria måltiderna tas upp till beskattning.

Ökade levnadskostnader vid tillfällig anställning och dubbel bosättning

Reglerna vid tillfällig anställning i det speciella fallet där traktamente utgått har behandlats i föregående avsnitt. I detta avsnitt skall övriga fall av tillfällig anställning och dubbel bosättning behandlas.

De äldre bestämmelserna behålls i huvudsak. För rätt till avdrag införs dock ett krav att avståndet mellan arbetsort och bostadsort skall uppgå till minst 50 km.

I övrigt utvidgas avdragsrätten så att den bl.a. omfattar arbete på annan ort än bostadsorten som visserligen inte kan betecknas

som kortvarigt men ändå är typiskt begränsat till sin natur eller sådant att en fast anknytning till bostadsorten krävs. Som exempel nämns i propositionen byggnads- och anläggningsarbetare och riksdagsledamöter.

Möjligheten att få avdrag för dubbel bosättning kompletteras inte bara till att gälla för gifta par utan även andra samboende par och i viss utsträckning även ensamstående.

Reglerna för dubbel bosättning utformas så att de även omfattar den situationen att den gemensamma bostaden flyttats till ena makans/sambons nya arbetsort medan den andra kontrahenten under en övergångsperiod stannar kvar på den tidigare bostadsorten.

Avdrag vid tillfällig anställning medges under högst två år. Under de tre första månaderna av en tillfällig anställning medges avdrag med 75 kr per dag och därefter med 50 kr per dag. Avdrag medges också för faktisk logikostnad.

Vid dubbel bosättning medges avdrag i högst tre år för gifta/samboende och i högst ett år för ensamstående. Tidsfristerna kan i vissa fall förlängas.

Avdrag för kostnadsökning för måltider och småutgifter medges med belopp motsvarande faktisk fördyring. En kompletterande avdragsschablon som innebär att avdrag skall medges med 50 kr per dag införs dock. För logi medges avdrag för faktisk kostnad.

Utlandstraktamente

För tjänsteresor utom riket behålls tidigare principer för avdragsberäkningen i stort oförändrade. Detta innebär bl.a. att avdrag medges för faktisk logikostnad och för merkostnader i övrigt med belopp motsvarande de traktamenten arbetsgivaren givit ut, under förutsättning att dessa inte överstiger belopp som får anses motsvara största normala ökning för kost och småutgifter under ett dygn i respektive förrättningsland. Dessa belopp fastställs av regeringen eller, efter regeringsens bemyndigande, av riksskatteverket. Den praktiska följden härav blir att utlandsresereglementets principer för anställda i allmän tjänst i huvudsak blir ledande för bestämmande av avdragen. Den kan dock finnas anledning att här påpeka att de förändringar av traktamentsbeskattningsreglerna som har gjorts från och med år 1990 medför att avdrag inte medges för endagsförrättning utomlands.

Hemresor

Avdragsmöjligheterna för kostnader för hemresor lagfästs och utvidgas till att omfatta dels samtliga skattskyldiga oavsett civilstånd, dels att avse en hemresa varje vecka om avståndet mellan hemorten och arbetsorten är längre än fem mil. Avdraget skall grundas på kostnaden för billigaste färd sätt. Är avståndet över 70 mil får dock avdrag för flygresor göras. Saknas godtagbara allmänna kommunikationer får avdrag medges för bilresor och beräknas då enligt den schablon som gäller för kostnader för resor mellan bostad och arbetsplats.

Förfarandereglerna.

Tanken är att arbetsgivaren vid beräkning av preliminärskatt på traktamenten som utbetalats för tjänsteresa får göra avdrag i enlighet med schablonbeloppen. I den mån utbetalad ersättning överstiger schablonbeloppen skall preliminärskatteavdrag göras och ersättningen blir också föremål för socialavgifter.

I de fall ersättning utbetalats enligt schablon behöver den skattskyldige inte redovisa traktamenten i deklarationen. Det skall dock framgå av kontrolluppgiften att traktamente utbetalats.

5. Skattereduktioner

Skattereduktionerna för hemmama och ensamstående med barn slopas.

Stödet till ensamstående med barn skall ske i andra former än via skattesystemet. Den närmare utformningen av detta stöd skall presenteras i ett senare sammanhang.

Skattereduktionen för fackföreningsavgift sänks från 40 till 20 procent av avgiften. Taket för högsta reduktionsgrundande avgift tas bort. Någon övre gräns för skattereduktionen kommer således inte att finnas i fortsättningen.

Extra avdraget för sjukdomskostnader slopas. Även till denna grupp skall stödet utgå i andra former.

Avdraget för underhåll till icke hemmavarande barn slopas. Samtidigt sker en generell nedsättning av underhållsbidragen.

Vissa andra förändringar som kan nämnas är att de särskilda skattereglerna för utländska forskare som arbetar tillfälligt i Sverige slopas vad gäller löneinkomster. För utländska forskares kostnadsersättningar kommer dock speciella regler att gälla även i fortsättningen.

Vidare kan nämnas att vissa förändringar görs beträffande *sexmånadersregeln* och *ettårsregeln*. Den som uppbär inkomst på grund av utlandstjänstgöring skall undantas från beskattning på inkomsten i Sverige, om anställningen och vistelsen utomlands varat minst sex månader i den mån inkomsten beskattas i verksamhetslandet. Skattebefrielse medges dessutom i vissa fall när anställningen och vistelsen varat minst ett år i samma land.

6. Socialavgifter

Alla typer av förvärvsinkomster skall beläggas med socialavgifter eller motsvarande skatt. Fulla socialavgifter i form av arbetsgivaravgifter och egenavgifter skall tas ut då inkomsten är förmånsgrundande. I andra fall beläggs förvärvsinkomster med en särskild löneskatt motsvarande skattedelen av socialavgifterna. Den särskilda löneskatten blir 22,2 procent av avgiftsunderlaget. Skatten skall av enkelhetsskäl vara densamma för egenföretagare och arbetsgivare.

I princip skall alla inkomster som skall tas upp till beskattning under inkomst av tjänst således bli föremål för uttag av socialavgifter. Avgifterna skall normalt betalas i form av arbetsgivaravgifter. I vissa fall där ett arbetstagar- eller uppdragsförhållande inte kan anses föreligga, t ex. vissa inkomster av hobbyverksamhet, skall avgiften tas ut i form av egenavgift.

För inkomst av aktiv näringsverksamhet utgår fulla egenavgifter.

Inkomst av näringsverksamhet där den skattskyldige inte själv är aktiv eller är mer än 65 år beläggs med särskild löneskatt. Sådan skatt utgår också för lön och annan ersättning till personer som är äldre än 65 år samt för vissa försäkringsersättningar.

Kapitalbeskattningen

I denna del behandlas de nya reglerna för kapitalbeskattningen. Inledningsvis behandlas mer systematiska och övergripande förändringar i skattereglerna. Därefter berörs bostadsbeskattningen och slutligen sägs något om inkomstbeskattningen av värdepapper och övrig lös egendom.

1 Övergripande förändringar

1.1 Inledning

Den reformerade kapitalbeskattningen bygger, bortsett från vissa ändringar, på RINK:s förslag. Den innebär en helt ny enhetligare reglering av olika typer av kapitalinkomster. Den innebär också att kapitalinkomsterna skiljs från övriga inkomster och beskattas för sig på ett särskilt sätt. En koppling till arbetsinkomsterna kommer dock att finnas kvar genom att underskott av kapital får beaktas även mot arbetsinkomster genom en skattereduktion. I vissa fall gäller t.o.m. en utökad kvittningsrätt mot arbetsinkomster jämfört med tidigare system. Det nya systemet har emellertid också föranlett flera skärpningar på avdragsidan.

1.2 Ny enhetlig skattesats på 30 procent

En av de grundläggande nyheterna är att kapitalinkomster beskattas för sig med en enhetlig skattesats. För alla kapitalinkomster gäller i princip att 30 procent tas ut i skatt. Skattesatsen är proportionell och är alltså inte beroende av hur stor kapitalinkomsten är. Den påverkas inte heller av hur stora inkomster den enskilde har i andra inkomstslag. För arbetsinkomster (inkomst av tjänst och enskild näringsverksamhet) gäller som framgått av tidigare avsnitt en skattesats som är *progressiv* (d.v.s. den blir

högre ju högre inkomsten är). För arbetsinkomster (före grund- och schablonavdrag) gäller för 1991 att upp till c:a 184 000 kr utgår endast kommunalskatt (c:a 30 procent) och för arbetsinkomster till den del de ligger över 184 000 kr utgår kommunalskatt och en statlig skatt på 20 procent.

Skattesatsen för inkomstslaget kapital på 30 procent gäller också för underskottsavdrag. Reglerna är utformade så att ett sådant avdrag alltid är värt högst 30 procent (se vidare avsnitt 2.3).

1.3 Det sammanslagna inkomstslaget kapital

Den proportionella skattesatsen på 30 procent gäller som sagt för alla kapitalinkomster. Inkomstslaget kapital har emellertid fått ett delvis nytt innehåll.

Till det nya inkomstslaget kapital räknas framför allt de gamla inkomstlagen kapital (räntor och utdelningar) och tillfällig förvärvsverksamhet (reavinster). Hit räknas dessutom också vissa fastighetsinkomster. Det gäller det gamla inkomstslaget annan fastighet till den del det rör sig om privatbostäder (småhus som ägaren själv bebor), däremot inte hyreshus, samt den del av det gamla inkomstslaget jordbruksfastighet som rör byggnader som ägaren bebor (mangårdsbyggnader).

I det gamla inkomstslaget annan fastighet redovisas t.ex. räntekostnader och hyresintäkter för villor. Dessa kommer i det nya systemet att redovisas i inkomstslaget kapital tillsammans med andra kapitalinkomster.

Nedan redovisas vad den nya indelningen i inkomstslag innebär för beskattningen av de olika typerna av inkomster. Innan de enskilda beskattningsreglerna för olika typer av egendom behandlas ges en kort beskrivning av de olika skärpningar som gäller avdragsrätten för förluster och räntekostnader samt övriga skärpningar i inkomstslaget kapital.

2 Skärpningar på avdragssidan

I och med att man har fört ihop flera av de tidigare inkomstlagen till ett enda stort inkomstslag, kapital, har man också öppnat möjligheter för kvittning mellan utgifter och intäkter på ett helt annat sätt än vad som var tillåtet i det gamla skattesystemet. För

att motverka att detta skall kunna utnyttjas för skatteplanering har man infört restriktioner för avdragsrätten för räntekostnader och reaförluster.

Dessutom har man med den nya lägre skattesatsen för kapitalinkomster, 30 procent, som motiv slopat flera schablonmässiga avdrag som gällt för kapitalinkomster. Det gäller det s.k. sparavdraget på högst 1 600 kr per år som har gällt i gamla inkomstslaget kapital och 1 000- och 2 000-kronorsavdragen som har gällt för reavinster på aktier som innehafts kortare respektive längre tid än två år. Någon motsvarighet till dessa avdrag finns således inte i det nya systemet.

2.1 Ränteavdragsbegränsningar

För att minska möjligheterna till skatteplanering och för att inte skattemässigt gynna låntagande till konsumtion gäller nya regler om avdragsbegränsningar för räntekostnader.

De nya reglerna är något generösare men också mera komplicerade än vad som föreslogs av RINK. RINK föreslog ett ränteavdragstak på 100 000 kr i inkomstslaget kapital. Räntekostnader över 100 000 kr skulle således inte vara avdragsgilla alls. Regeringen tog dock fasta på remisskritiken. Förslaget ansågs försämra möjligheterna för företagen att få riskkapital.

Följande ränteavdragsbegränsningar gäller i inkomstslaget kapital (3 § 2 mom. lagen om statlig inkomstskatt, SIL).

- a. Räntekostnader får alltid kvittas fullt ut mot vissa ränteintäkter.
- b. Räntekostnader därutöver får dras av till 100 procent upp till ett belopp av 100 000 kr.
- c. Om räntekostnaderna, sedan de kvittats mot ränteintäkter, uppgår till mer än 100 000 kr, får den del som överstiger 100 000 kr dras av till 70 %.
- d. Motsvarande beloppsgräns för personer under 18 år är 10 000 kr.

Räntor på konvertibla skuldebrev och vinstandelslån räknas dock inte till de ränteintäkter mot vilka kvittning får ske enligt a., utan endast b.–d. Detsamma gäller ränta på bankkonto där räntan inte betalas ut årligen utan först i efterskott samt ränta på obligationer som är utgivna med viss underkurs (se vidare avsnitt 4.2).

Gränsen för avdragsrätten är satt så att personer med normala boendekostnader får dra av hela sin boenderäntekostnad. Det bör noteras att full avdragsrätt för nettoräntekostnader gäller med 100 000 kr per person. Ett hushåll med två vuxna medlemmar kan alltså utan begränsning dra av 200 000 kr.

Exempel: En person som har 250 000 kr i ränteutgifter och 100 000 kr i ränteinkomster får först kvitta ränteinkomster mot ränteutgifter. Av de återstående 150 000 kronorna i ränteutgifter, får 100 000 kr dras av i sin helhet och 50 000 kr dras av till 70 procent. Det sammanlagda avdragsgilla underskottet blir alltså $100\,000\text{ kr} + 35\,000\text{ kr} = 135\,000\text{ kr}$.

I avsnitt 2.3 beskrivs hur avdraget får utnyttjas om det inte finns kapitalinkomster att dra av det mot.

2.2 Avdrag för reaförluster

En annan viktig skärpning träffar reavinstbeskattningens avdragssida. Där införs en generell begränsning i avdragsrätten för reaförluster till 70 procent (3 § 2 mom. SIL). Endast 70 procent av en reaförlust får alltså dras av.

Exempel: Det innebär att om man har köpt en sak för 200 000 kr och säljer den för 100 000 kr, d.v.s. en förlust uppkommer på 100 000 kr, så får bara 70 000 kr av dras av från i första hand andra kapitalinkomster.

Vissa viktiga undantag gäller dock från denna avdragsbegränsning. Det ena gäller reaförluster på marknadsnoterade obligationer utställda i svenska kronor (se avsnitt 4.2). Sådana reaförluster är i stor utsträckning avdragsgilla till 100 procent. Den effekten uppkommer genom att sådana förluster behandlas som räntekostnader, dvs. för dem gäller de i avsnitt 2.1 nämnda ränteadragsbegränsningarna. Det innebär att förlusterna först får kvittas fullt ut mot ränteintäkter, överskjutande förluster är tillsammans med räntekostnader fullt avdragsgilla upp till 100 000 kr och till den del förlusterna tillsammans med räntekostnaderna överstiger 100 000 kr är de avdragsgilla till 70 procent. Denna generösare avdragsrätt gäller dock inte premieobligationer. För-

luster på sådana obligationer är alltid avdragsgilla till 70 procent (29 § 2 mom. SIL).

Det andra undantaget från avdragsbegränsningen för reaförluster är att förluster på marknadsnoterade aktier får dras av fullt ut mot vinster på sådana aktier under samma år. Denna kvittningsrätt gäller såväl svenska som utländska aktier bara de är marknadsnoterade (27 § 5 mom. SIL).

2.3 Underskottsavdrag

I det nya skattesystemet kommer kapitalinkomsterna att beräknas för sig och beskattas med 30 procent. Kapitalinkomstskatten läggs sedan samman med den skattskyldiges övriga skatter.

På motsvarande sätt får 30 procent av ett underskott i inkomstslaget kapital dras av från statlig och kommunal inkomstskatt på inkomst av tjänst och näringsverksamhet. Sådant avdrag får också göras mot bl.a. fastighetsskatt. Avdraget får bara göras samma beskattningsår som det uppkommit. Någon möjlighet att spara underskott i kapital finns alltså inte längre.

I det gamla skattesystemet har underskott i de inkomstslag som förts över till det nya inkomstslaget kapital, fått sparas på i princip två sätt. Underskott av annan fastighet och kapital har fått sparas i sex år och dras av mot senare års inkomster som s.k. förlustavdrag. Reaförluster i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet har också fått sparas i sex år men har i princip bara fått dras av mot reavinster senare år.

Förluster på premieobligationer har bara fått dras av mot vinster på premieobligationer.

I det gamla skattesystemet var räntorna avdragsgilla i sin helhet inom det gamla begränsade inkomstslaget kapital. Detta gällde även räntor på t.ex. villor som tidigare redovisades i inkomstslaget annan fastighet. Nettounderskott av de gamla inkomstslagen kapital och annan fastighet skulle emellertid läggas till övriga inkomster vid beräkning av underlag för s.k. tilläggsbelopp på den statliga skatten. Det innebär att värdet på dessa avdrag är begränsat till ca 40 procent år 1990.

Tilläggsbeloppsberäkningen är helt slopad i det nya systemet. Man kan säga att den ersatts av den proportionella skattesatsen på 30 procent som gäller i inkomstslaget kapital. Den proportionella skattesatsen gör att ett avdrag är lika mycket värt för den

som har höga arbetsinkomster som för den som har lägre sådana. Skattereduktionen blir alltid 30 procent av det avdragsgilla beloppet.

Underskott i det nya inkomstslaget kapital kan bestå av räntekostnader och reaförluster samt förvaltningskostnader m.m. Den skattskyldige kommer att redovisa underskotten i deklarationen. Något avdrag mot tjänste- eller näringsverksamhetsinkomster kommer den enskilde däremot inte att göra där. Avdraget beaktas i stället av skattemyndigheten, genom att 30 procent av underskottet används till att minska den skatt som myndigheten har beräknat på tjänste- och näringsverksamhetsinkomsterna. Om det inte finns några sådana inkomster det aktuella året eller om avdraget är större än dessa, fryser outnyttjat avdrag inne.

Anledningen till att underskott i inkomstslaget kapital dras av som en 30-procentig skattereduktion är att avdragen aldrig skall kunna bli mer värda än skattesatsen för kapitalinkomster på 30 procent. Om underskottsavdrag skulle få dras av direkt mot t.ex. tjänsteinkomster över 184 000 kr som beskattas till ca 50 procent, skulle de bli värda 50 procent. För att undvika att den som tjänar mer får större nytta av sina underskott än den som tjänar mindre har tekniken med en 30-procentig skattereduktion valts. Det innebär i princip att bara den som tjänar mer än 184 000 kr drabbas av denna avdragsbegränsning. Den som har lägre arbetsinkomster har ju ca 30 procents skatt även på arbetsinkomsten.

Exempel: En person som har ett avdragsgillt underskott i inkomstslaget kapital på 200 000 kr får skatten på sin inkomst av tjänst minskad med $(200\ 000 \times 30\ \text{procent}) = 60\ 000$ kr.

2.4 Slopas grundavdrag och sparavdrag

En avsevärd förändring träffar dem som endast har kapitalinkomster eller som, förutom kapitalinkomster, har mycket låga arbetsinkomster: grundavdrag får inte göras från inkomst av kapital. Det nya grundavdraget som uppgår till mellan 10 000 och 18 000 kr, i det nya systemet, får alltså bara utnyttjas mot arbetsinkomster – inkomst av tjänst och näringsverksamhet – och inte alls mot kapitalinkomster. Förändringen kan komma att träffa

t.ex. barn som har en förmögenhet. Avkastningen på deras förmögenhet beskattas från första kronan.

En annan viktig skärpning – som de flesta skattskyldiga träffas av – är att det s.k. sparavdraget slopas. I det gamla inkomstslaget kapital medgavs ett extra avdrag på 1 600 kr per person och år. Det innebär att alla som har några ränteinkomster utan att ha motsvarande utgifter kommer att beskattas, givetvis dock till den nya låga skattesatsen 30 procent.

2.5 Första kronans princip slopas

Enligt nuvarande praxis skall en reavinst inte beskattas förrän åtminstone någon del av köpeskillingen har betalats, eller blivit tillgänglig för lyftning. Detta kallas för första kronans princip. Enligt de nya reglerna (24 § 4 mom. SIL) inträder skattskyldighet det beskattningsår då egendomen avyttras. Skattskyldighet inträder alltså även om inte någon del av köpeskillingen betalas i samband med att ett bindande köpeavtal ingås. Särskilda regler skall dock gälla för de fall där köpeskillingens storlek är beroende av en framtida händelse.

3 Bostadsbeskattningen

3.1 Den löpande beskattningen av bostäder

Fastigheterna delas i det nya skattesystemet in i *privatbostäder* och *näringsfastigheter*.

Som privatbostäder räknas en- och tvåfamiljsfastighet, småhus på lantbruksenhet och bostadsrätt, som helt eller till övervägande del (mer än 50 procent) används för ägarens eller hans närståendes boende. Även tomtmark som är avsedd för sådant ändamål räknas som privatbostad. Om en privatbostad övergår till att användas som näringsfastighet gäller en karenstid på två år. Under dessa två år får den fortfarande räknas som privatbostad om ägaren så önskar.

Alla andra fastigheter räknas som näringsfastigheter och alla andra bostadsrätter som bostadsrätt i näringsverksamhet.

Den löpande beskattningen av villor och fritidshus har tidigare skett genom dels en *schablonintäkt* på mellan 2 och 8 procent av taxeringsvärdet (1,5 procent under 1990), dels en fastighetsskatt på 1,4 procent av en tredjedel av taxeringsvärdet. Dessa bägge

har ersatts med en enhetlig *statlig fastighetsskatt på 1,5 procent* av hela taxeringsvärdet. Ägare av nyproducerade småhus blir helt befriade från fastighetsskatt under de första fem åren och får erlägga halv fastighetsskatt under ytterligare fem år. Denna ordning skall även gälla för hyreshus som till huvudsaklig del består av bostäder.

RINK föreslog att enhetliga regler skulle gälla för villor och bostadsrätter. Regeringen har ställt sig bakom den idén. Tanken är, om inga förändringar inträffar, att man till 1994 års taxering skall kunna ta ut samma fastighetsskatt på bostadsrätter som för småhus. Detta förutsätter dock taxeringsvärden för bostadsrätter baserade på marknadsvärdet på varje lägenhet, vilket beräknas föreligga först år 1993–1994, sedan bostadsrättsvärderingskommittén (Fi 1989:01) har avslutat sitt arbete. Under övergångstiden skall i huvudsak oförändrade regler gälla för den löpande beskattning av fastigheter som ägs av bostadsrättsföreningar, d.v.s. 3 procent av taxeringsvärdet redovisas hos föreningen som intäkt i det nya inkomstslaget näringsverksamhet. Dessutom gäller den generella förändringen av fastighetsskatten.

Fastighetsskatten för hyreshus inklusive dem som ägs av bostadsrättsföreningar skall vara 2,5 procent av taxeringsvärdet. Denna skattesats gäller för det kollektiva taxeringsvärdet för hela huset. I det tänkta systemet som kan gälla först c:a år 1994 skall således fastighetsskatt för bostadsrätt i stället tas ut hos medlemmarna med 1,5 procent av lägenhetens taxeringsvärde.

Som en *övergångsregel* kommer under beskattningsåren 1991 och 1992 en lägre *fastighetsskatt på 1,2 procent* av taxeringsvärdet att tas ut på småhus. För hyreshus gäller inte någon motsvarande övergångsregel.

Genom sänkningen av skattesatserna reduceras skattelättnaden för ränteavdrag från normalt 40 procent år 1990 till 30 procent enligt de nya reglerna (se avsnitt 2.3 ovan om underskottsavdragen).

Reglerna för beskattning vid *uthyrning* av privatbostäder har också förändrats. Intäkt av uthyrning blir skattepliktig oberoende av om det gäller permanent- eller fritidsboende (3 § 3 mom. SIL). Tidigare var uthyrning av schablonbeskattad villa skattefri om det gäller permanentboende medan den beskattades om det gällde fritidsboende. Enligt gamla regler beskattades därvid hyresintäkt som överstiger det högsta av 8 000 kr eller 2 procent av

taxeringsvärdet. För uthyrning av bostadsrätt gällde tidigare skattefrihet om uthyrningen inte avser mer än halva året eller mer än halva lägenheten.

I det nya systemet kommer enhetliga regler att gälla för uthyrning av villa, bostadsrätt och hyresrätt. Intäkter över 4 000 kr per år beskattas i inkomstslaget kapital. Ett schablonmässigt avdrag för kostnader får göras med 20 procent av hyresintakten vid uthyrning av småhus. Vid uthyrning av hyreslägenhet eller bostadsrätt får den verkliga hyran respektive avgiften till bostadsrättsförening dras av.

3.2 Reavinstbeskattningen av fastigheter och bostadsrätter

Samma indelning i privatbostäder och näringsfastigheter respektive bostadsrätter i näringsverksamhet gäller vid reavinstbeskattningen som vid den löpande beskattningen (se avsnitt 3.1).

Reavinstbeskattningen av privatbostäder läggs om radikalt. Tidigare uppräknig av anskaffningsvärdena med hänsyn till inflationen slopas, liksom tidigare möjlighet till uppskov med beskattningen vid vissa försäljningar. Avtrappningen av skattepliktig vinst för bostadsrätter har slopats (25 och 26 §§ SIL).

Huvudregeln

Liksom för andra tillgångar är grundregeln att hela den nominella reavinsten för villor, fritidshus och bostadsrätter redovisas i inkomstslaget kapital. De beskattas därvid enligt huvudregeln med 30 procent av vinsten *oberoende av innehavstiden*. Vinsten beräknas som försäljningsintäkten med avdrag för det s.k. omkostnadsbeloppet. Omkostnadsbeloppet utgörs av inköpspriset ökat med bl.a. utgifter för s.k. *värdehöjande reparationer*. Dessa får dock enligt de nya reglerna läggas till omkostnadsbeloppet endast om de överstiger 5 000 kr per år och endast om reparationen utförts inom fem år före försäljningen. Kostnader för ny-, till- och ombyggnad får givetvis även i fortsättningen läggas till omkostnadsbeloppet om de överstigit 5 000 per år tillsammans med reparationerna.

För bostadsrätter gäller som en nyhet att *förändringar* under innehavstiden *av bostadsrättsföreningens nettoförmögenhet* påverkar vinstberäkningen vid försäljning. Har föreningens nettoskuld ökat skall ökningen (till den del som belöper på lägenheten) läggas till vinsten och har den minskat skall minskningen på motsvarande sätt dras av från vinsten.

Gamla uppskavsbelopp skall läggas till vinsten om huvudregeln för vinstberäkning tillämpas.

Takreglerna

Vid sidan av huvudregeln för vinstberäkning gäller särskilda alternativa regler för vinstberäkningen (en ersättning för tidigare uppskavsregler). De har tillkommit för att motverka inläsningar och motiveras av bl.a. bostads- och arbetsmarknadspolitiska skäl.

Alternativregeln innebär att skatteuttaget vid försäljning begränsas genom en takregel. Förenklat uttryckt gäller ett skattetak på 9 procent av *försäljningsintäkten* för *permanentbostäder* och 18 procent av försäljningsintäkten för *övriga privatbostäder*.

Privatbostäderna skall nämligen i sin tur delas upp i två kategorier, permanentbostäder, som åtnjuter det förmånligaste skattetaket på 9 procent, och övriga privatbostäder som träffas av det något mindre förmånliga skattetaket på 18 procent. Permanentbostad är sådan privatbostad där den skattskyldige har bott minst ett år närmast före avyttringen. Innehavstiden då den skattskyldige inte har varit bosatt där får dessutom inte överstiga ett år. En ytterligare förutsättning är att bostaden anskaffats till ett marknadsmässigt pris. Har han varit bosatt där under minst tre av de senaste fem åren gäller dock alltid de förmånligare reglerna. Alla andra privatbostäder hör till kategorin övriga privatbostäder.

Bosättningskraven i det nya skattesystemet liknar delvis kraven för att få uppskov med beskattningen av reavinst enligt äldre regler. För uppskov gällde i princip att den skattskyldige skulle ha varit bosatt på en fastighet i tre år i följd under de senaste fem åren. Äldre uppskavsregler innehöll vissa dispensmöjligheter. Några sådana finns inte i det nya systemet.

Vid tillämpning av takregeln vid försäljning av bostadsrätt skall lägenhetens andel i föreningens förmögenhetsförhållanden beaktas. Lägenhetens andel i föreningens nettoskuld vid försäljningstidpunkten läggs till försäljningspriset. Därefter används 9- eller 18-procentsregeln.

Övriga regler

De nya reglerna om skattetak skall alltså gälla också för bostadsrätter. Övergångsvis gäller dessutom för bostadsrätter köpta före år 1987 att 60 procent av vinsten skall tas upp till beskattning om

de säljs under 1991, 75 procent tas upp om de säljs under 1992 och 90 procent av vinsten tas upp om de säljs under 1993. Denna övergångsbestämmelse gäller inte om någon av takreglerna tillämpas. För fastigheter gäller som en övergångsregel att det anskaffningsvärde som skulle ha fått användas vid en försäljning den 31 december 1990, får användas vid försäljningar före den 31 december 1999. I sådana fall får dock indexuppräknning göras först efter åtta års innehav.

Skattskyldiga som har beviljats uppskov enligt nuvarande regler kommer vid en försäljning efter 1990 att "bli av med" uppskovsbeloppet om de tillämpar skattetakregeln, utan att det påverkar den skattepliktiga vinsten. Om de därefter tillämpar huvudregeln vid försäljning av en senare innehavd fastighet skall inte något uppskovsbelopp beaktas. Har takregeln en gång tillämpats försvinner med andra ord uppskovsbeloppet.

Reaförluster

Reaförluster på fastigheter och bostadsrätter är endast avdragsgilla till 70 procent enligt de nya reglerna. En beaktansvärd nyhet är att dessa förluster är avdragsgilla även mot arbetsinkomster genom den skattereduktion som beskrivits i avsnitt 2.3. Den som i det gamla skattesystemet inte hade några reavinster att kvitta sin förlust på t.ex. en villa, fick inte dra av någon del av förlusten.

4 Kapitalbeskattningen i övrigt

4.1 Räntor, utdelningar och allemansfonder

Avkastning i form av ränta och utdelning beskattas enligt de nya reglerna med den proportionella skattesatsen 30 procent som gäller för inkomstslaget kapital. Det innebär för de flesta en avsevärd sänkning av skatten, eftersom dessa inkomster i det gamla systemet beskattades enligt marginalskattesatsen på toppen av övriga inkomster. Banksparande som i det gamla systemet beskattades så högt att det inte återstod något netto efter inflationen, kommer åter att bli lönsamt, om inflationen inte blir alltför hög.

Avkastningen på *allemanssparande* var skattefri enligt tidigare regler. I det nya systemet kommer även sådan avkastning att beskattas. Förmånsbehandlingen av denna sparform försvinner dock inte helt. Avkastningen på allemanssparande kommer att

beskattas med en lägre skattesats, 20 procent. Det går till så att endast två tredjedelar av räntan är skattepliktig. Detsamma gäller s.k. *ungdomsparande* och vinst vid avyttring av *andelar i allemansfond*. Enligt övergångsbestämmelserna beskattas bara vinst som uppkommit efter det den 1 januari 1991. Som anskaffningskostnad för andelar i allemansfond får därför kursen den 31 december 1990 tas upp. Värdeökning som uppkommit dessförinnan är således skattefri även i fortsättningen. Om man har ett högre verkligt anskaffningspris får dock det dras av.

En lägre skattesats på mellan 10 och 15 procent skall också gälla för avkastningen på pensionssparande hos försäkringsbolagen m.fl. (se avsnitt 4.6). Sådan avkastning har tidigare varit skattefri.

4.2 Reavinstbeskattning av obligationer

Evig beskattning av hela vinsten

Reglerna för reavinstbeskattning av olika typer av *fordringar* – obligationer utgör den vanligaste formen – omfattas av betydande förändringar.

Reavinster på fordringar har tidigare varit skattefria efter fem års innehav. Beskattningen har före fem års innehav varit avtrappad i takt med innehavstiden. I det nya skattesystemet gäller en *evig reavinstbeskattning* på hela vinsten för alla typer av fordringar. Avtrappningsreglerna har slopats.

Det innebär att en nominellt beräknad vinst (innehavstid och inflation beaktas inte) beskattas med den skattesats på 30 procent som gäller för det nya inkomstslaget kapital (29 § 1 mom. SIL).

Därutöver gäller ett antal nya regler för reavinstberäkningen.

Precis som för andra tillgångar gäller för fordringar att reaförluster enligt huvudregeln bara är avdragsgilla till 70 procent.

Svenska obligationer

För *marknadsnoterade skuldebrev som är utställda i svenska kronor* gäller särskilda regler för avdragsrätten (se även avsnitt 2.2). Värdeförändringar på dessa skall behandlas som ränta. Det innebär att reaförluster blir avdragsgilla på samma sätt som ränta. Som nämnts får förluster tillsammans med räntekostnader först dras av fullt ut mot inkomsträntor. Förluster och räntekostnader därutöver upp till 100 000 kr får dras av i sin helhet mot alla typer av inkomster. Överskjutande förluster får dras av till

70 procent. Dessutom behandlas reavinster på dessa skuldebrev som ränteinkomster, d.v.s. ränteutgifter är fullt avdragsgilla mot dem. Det sistnämnda gäller dock bara om de getts ut till högst 15 procents underkurs, om räntan betalas ut årligen och om räntesatsen beräknas på samma sätt under hela löptiden. Man säger att bara dessa kvalificerade obligationer höjer taket för full avdragsrätt för räntekostnader.

För den som inte har utnyttjat hela sitt 100 000-kronorsbelopp med fri kvittning för t.ex. bostadsräntor kommer en reaförlust på obligationer att vara fullt avdragsgill. Den som däremot har nettoräntekostnader på mer än 100 000 kr får bara dra av 70 procent av sin förlust på obligationer (29 § 2 mom. jämfört med 3 § 2 mom SIL).

Premieobligationer

Reaförluster på premieobligationer omfattades i det gamla systemet av mycket restriktiva avdragsregler. Sådana förluster fick i princip endast dras av mot vinster på premieobligationer. I det nya systemet kommer de vara avdragsgilla även mot andra inkomster – dock endast till 70 procent (29 § 2 mom. SIL).

Räntekompensation

Tidigare regler för beskattning i samband med *räntekompensation* var mycket komplicerade. Med räntekompensation avses den ersättning köparen av ett skuldebrev betalar till säljaren för ränta som belöper på den tid då säljaren ägde skuldebrevet och som vid försäljningen ännu inte hade förfallit till betalning.

Huvudprincipen i äldre regler var att köparen fick dra av den räntekompensation han hade betalat mot räntan när den betalades ut. Särskilda regler gjorde att köparen inte fick dra av räntekompensationen ett beskattningsår och ta upp den ränta den avser till beskattning ett senare år.

Enligt de nya reglerna får utgiven räntekompensationen inte dras av mot räntan. Bestämmelsen innebär att köparen beskattas för hela det räntebelopp som betalas ut även när han har betalat större delen av detta belopp till säljaren. Räntekompensationen får köparen inte dra av förrän vid reavinstberäkningen när skuldebrevet har sålts vidare eller lösts in. Säljaren skall dessutom ta upp räntekompensation som en del av försäljningsintäkten vid reavinstberäkningen (3 § 6 mom. SIL).

Denna behandling av räntekompensationen har motiverats med att reglerna blir desamma som vid aktievinstbeskattningen. Den del av köpeskillingen för en aktie som kan avse en nära förestående utdelning på aktien får inte dras av mot utdelningen när den väl betalas ut, utan utgör en del av köpeskillingen som får dras av först när aktien säljs.

De nya reglerna är tillämpliga också på skuldebrev som beskattas enligt aktievinstreglerna.

Avdrag vid förtida inlösen av lån

RINK föreslog att reavinster på *skulder* skulle beskattas. Det skulle utgöra ett helt nytt inslag i de svenska skattereglerna. En majoritet av de remissinstanser som kommenterade förslaget i denna del avrådde från att införa sådana regler. Man påpekade däremot att den avdragsrätt för kostnader i samband med förtida inlösen av lån som skulle införas genom att skuldreavinster beskattades, lika väl kunde åstadkommas genom att dessa kostnader gjordes avdragsgilla som ränta.

Regeringen beaktade remissinstansernas synpunkter och föreslog inte någon reavinstbeskattning av skulder. Däremot tog man fasta på remissinstansernas synpunkt att *kostnader i samband med förtida inlösen av lån* skulle vara avdragsgilla. Dessa är därför avdragsgilla som *ränta* i den nya systemet (3 § 4 mom. SIL). De omfattas därmed också av ränteavdragsbegränsningarna (se avsnitt 2.1). Som utvecklas närmare i avsnitt 4.4 har det införts regler om beskattning av valutakursvinster på skulder i utländsk valuta.

4.3 Reavinstbeskattning av aktier

Portföljmetoden

RINK föreslog som sitt huvudalternativ att aktievinstbeskattning skulle ske enligt en helt ny metod, den s.k. portföljmetoden. Den utsattes i remissomgången för betydande kritik. Regeringen beklagade att metoden inte hade uppskattats efter förtjänst då den hade avsevärda kontrollmässiga och hanteringsmässiga fördelar. Den skulle dessutom leda till en effektivare aktievinstbeskattning. Regeringen föreslog i stället den alternativa metod som RINK också anvisade, nämligen genomsnittsmetoden.

Portföljmetoden skall ändå kort redovisas här. Som alla nymo-

digheter kan det tänkas att den nu förkastas för att senare tas upp igen.

Portföljmetoden är avsedd främst för beskattning av reavinsterna på marknadsnoterade aktier och går till på följande sätt.

1. Vid portföljmetoden beskattas en andel av den genomsnittliga vinsten på hela portföljen så snart ett värdepapper säljs.
2. Den andelen räknas ut genom att portföljens ”verkliga” anskaffningsvärde divideras med portföljens marknadsvärde vid årets ingång. Man erhåller därigenom en s.k. avdragskvot.
3. Avdragskvoten talar om hur stor andel av försäljningsintäkten som får dras av vid en försäljning.
4. Återstoden utgör skattepliktig vinst.
5. Från dessa huvudregler gäller vissa undantag
 - a) avdraget för beräknat anskaffningsvärde får inte överstiga totala anskaffningsvärdet för portföljen,
 - b) om hela portföljen vid årets slut uppvisar förlust – d.v.s. dess marknadsvärde understiger återstående anskaffningsvärde – får ett särskilt avdrag göras,
 - c) portföljmetoden är i princip bara tillämplig på värdepapper som innehafts över ett årsskifte,
 - d) om reaförlust uppkommer är den bara avdragsgill till 70 procent – förlust kan uppkomma dels när portföljen säljs slut och endast anskaffningsvärde återstår, dels om avdragskvoten överstiger 1,0 (eller 100 procent) vilket i sin tur uppkommer när anskaffningsvärdet vid årets slut överstiger utgående marknadsvärde på portföljen.

Portföljmetoden föreslogs huvudsakligen för marknadsnoterade aktier men var tänkt att tillämpas också på en rad andra aktierelaterade finansiella instrument.

Genomsnittsmetoden

Genomsnittsmetoden blev i stället den metod som skall gälla för vinstberäkningen vid aktieförsäljningar.

Genomsnittsmetoden bygger på den metod som tidigare gällde för aktier som är äldre än två år.

När en aktie av ett visst slag säljs, skall anskaffningskostnaden beräknas som den genomsnittliga kostnaden den skattskyldige haft för att skaffa aktier av det aktuella slaget. När det har skett en fondemission eller split i bolaget påverkar detta det genomsnittliga

ga anskaffningsvärdet, likaså kan aktier vid olika tillfällen ha anskaffats till olika pris.

Exempel: En person har anskaffat 100 aktier av ett visst slag för 100 kr per styck, 250 aktier à 150 kr och 150 aktier à 200 kr. Han säljer 100 av aktierna för 300 kr styck. Den skattepliktiga vinsten per aktie blir då 300 kr minus det genomsnittliga anskaffningsvärdet per aktie. Detta anskaffningsvärde är 155 kr per aktie (77 500 kr i totala anskaffningsutgifter dividerat med 500 aktier). Den skattepliktiga vinsten blir således, bortsett från transaktionskostnader, 145 kr per aktie.

Aktiekursen sjunker och personen köper ytterligare 300 aktier av samma slag för 200 kr styck. Därefter stiger aktiekursen och han säljer ytterligare 100 aktier för 300 kr styck. Det genomsnittliga anskaffningsvärdet är då 174:29 kr (77 500 kr - 15 500 kr + 60 000 kr = 122 000 kr fördelat på 700 aktier). Vid beräkningen av anskaffningsvärdet för det återstående innehavet dras det anskaffningsvärde av som utnyttjades vid den tidigare försäljningen, dvs. anskaffningsvärdet minskas med de 15 500 kr som utnyttjades vid den tidigare försäljningen.

Enligt äldre praxis skall vid beräkning av genomsnittlig anskaffningskostnad för äldre aktier, olika serier i samma bolag slås samman om kursskillnaderna mellan aktieslagen är små. I det nya skattesystemet gäller att olika serier alltid skall redovisas var för sig. Detsamma gäller om det rör sig om fria respektive bundna aktier, eftersom kurserna ofta skiljer sig dessa sorter emellan.

Som ett *aktieslag* räknas ett visst bolags aktier av viss serie och sort, exempelvis Volvo B fria (27 § 2 mom. SIL).

Reaförluster på marknadsnoterade aktier och andra liknande finansiella instrument får kvittas till 100 procent mot reavinster på andra värdepapper i denna kategori (27 § 5 mom. SIL). Överskjutande reaförluster och reaförluster på icke marknadsnoterade aktier m.m. får dras av till 70 procent (3 § 2 mom. SIL).

För icke marknadsnoterade aktier m.m. skall begränsningen till 70 procent ske för varje affär för sig.

Om icke marknadsnoterade aktier m.m. säljs vid två eller flera

tillfällen får full kvittning inte ske mellan vinster och förluster även om det gäller samma värdepappersslag och försäljningarna har gjorts under samma beskattningsår. Det är således bara anskaffningskostnaden som får beräknas enligt genomsnittsmetoden. Försäljningsintäkten får inte utsättas för någon genomsnittsbereäkning.

Exempel: Om aktier som genomsnittligt har anskaffats för 100 kr till hälften säljs för 90 kr och till andra hälften till 110 kr, är förlusten på de aktier som säljs till 90 kr bara avdragsgill till 70 procent.

Delrätter och teckningsrätter

Anskaffningsvärdet för delrätt och teckningsrätt som förvärvats med stöd av moderaktie anses vara noll. Regleringen i denna del överensstämmer med det förslag som kapitalvinstkommittén lämnade i sitt betänkande Reavinst Aktier Obligationer (SOU 1986:37).

Anskaffningsvärdet noll gäller både när tecknings- eller delrätten säljs separat och när man beräknar anskaffningsvärdet vid försäljning av egendom som förvärvats med stöd av rätten (27 § 2 mom. SIL).

Optionsbevis

Anskaffningsvärdet för köp- och teckningsoptioner som erhållits genom förvärv av skuldebrev förenat med optionsrätt skall även fortsättningsvis beräknas enligt den s.k. restvärdeometoden. Samma värde påverkar anskaffningsvärdet för egendom som förvärvas när optionsrätten utnyttjas (27 § 3 mom. SIL). Optionsrätten beskattas enligt aktiereglerna och skuldebrevsdelen enligt obligationsreglerna i 29 § SIL.

Avdragsrätt mot utdelning

Det bör noteras att reaförluster aldrig får dras av fullt ut mot löpande avkastning ens på marknadsnoterade aktier och liknande, dvs. mot utdelning. Reglerna skiljer sig i detta avseende från vad som gäller beträffande marknadsnoterade fordringar som inte gets ut till underkurs.

En skillnad mellan aktier och fordringar som motiverar denna olikhet är att det beträffande aktier inte föreligger samma svårig-

heter som beträffande fordringar att skilja på vad som är reavinst och vad som är löpande avkastning. Det är inte heller meningen att de skattskyldiga skall kunna ta fram reaförluster på aktier för att kvitta mot den löpande avkastningen och på så sätt undgå att denna beskattas (3 § 2 mom. SIL).

Ingen beskattning vid konvertering

För konvertibla skuldebrev har tidigare gällt att reavinstbeskattning inte sker förrän det värdepapper som förvärfvas med stöd av skuldebrevet avyttras. Beskattningen skjuts alltså upp trots att man byter ett värdepapper mot ett annat, beroende bl.a. på att utbytet är inbyggt i det konvertibla skuldebrevet. Det innebär alltså ett undantag från regeln att försäljning, byte eller därmed jämförlig överlåtelse är skattepliktig. Denna regel har bibehållits och gäller förutom konvertering av skuldebrev även utnyttjande av bl.a. optioner, terminer, delrätter och teckningsrätter (24 § 2 mom. SIL).

Optioner och terminer

Äldre beskattningsregler för intäkter och kostnader i samband med köp- och säljoptioner samt terminer var oenhetliga och delvis oklara.

Vid utfärdande av optioner gäller förmånligare regler för optioner som har en löptid på högst ett år än för dem med längre löptid.

Huvudreglerna för den nya beskattningen av kapitalinkomster innebär att den ersättning som erhålls vid utfärdande av optioner, premien, beskattas *i sin helhet* så snart premien erhålls. För optioner med en löptid på högst ett år gäller dock undantaget att man får skjuta upp beskattningen till dess att affären har avslutats (24 § 4 mom. SIL). För optioner med längre löptid kan således premien komma att beskattas ett år, medan kostnader för att avsluta affären blir avdragsgilla först ett senare år. Den kostnaden är definitionsmässigt en reaförlust och får bara dras av till 70 procent om det inte är fråga om marknadsnoterade finansiella instrument.

För optioner med en löptid på högst ett år gäller att premien inte beskattas förrän resultatet av hela affären blivit känt. Vid vinstberäkningen skall den enligt genomsnittsmetoden beräknade kostnaden för att avsluta affären dras av från premien.

Om en option förfaller utan att ha blivit utnyttjad får innehavaren dra av anskaffningskostnaden som en reaförlust (24 § 2 mom. SIL). Vidare gäller att innehavda optioner som säljs vidare beskattas enligt genomsnittsmetoden som vilken aktie som helst.

Terminer beskattas först på terminskontraktets slutdag, dvs. den dag då leverans enligt kontraktet skall ske. Det gäller både standardiserade och icke standardiserade terminer och oavsett om s.k. nettning har skett. Enligt RINK:s förslag skulle en icke standardiserad termin beskattas redan när terminskontraktet ingicks.

Blankningsaffärer

Även när det gäller blankningsaffärer har regeringens förslag en annan utformning än RINK:s.

Vid en blankningsaffär säljer blankaren en aktie som han har lånat i hopp om att priset skall gå ner så att han kan skaffa en ny aktie till ett lägre pris att lämna tillbaka till utlånaren.

Vid blankningsaffärer erhåller blankaren försäljningsintäkten innan hans kostnader för återanskaffning uppkommer. Om den kostnaden uppkommer ett senare beskattningsår skulle egentligen hela intäkten beskattas när den erhålls och hela återanskaffningskostnaden få dras av som en reaförlust ett senare år. Enligt en undantagsregel (24 § 4 mom. SIL) får dock blankaren vänta med att skatta för sin vinst högst ett år om återanskaffningskostnaden inte hinner uppkomma det år han erhåller intäkten.

Blankningsregeln gäller bara vid försäljning av *aktier*. Regeln gäller dock inte om blankaren redan äger aktier av samma slag som det han lånat. I sådant fall anses han ha sålt de aktier han äger.

4.4 Utländsk valuta

Kursvinster på fordringar och skulder i utländsk valuta beskattas med den 30 procent skattesats som i övrigt gäller för inkomstslaget kapital. Avyttring utlöser beskattning. Som avyttring räknas t.ex. växling av en valuta till en annan, utnyttjande av valuta som betalningsmedel samt amortering och återbetalning av lån.

Förluster på sådana affärer blir avdragsgilla endast till 70 procent. Avdraget är skattemässigt värt 21 procent.

Vinster och förluster på *resevaluta* vid tillfällig vistelse i utlandet behandlas som personliga levnadskostnader och är inte skat-

tepliktiga resp. avdragsgilla. Normalt gäller detta upp till ett halvårs vistelse utomlands.

Om egendom avyttras mot betalning i utländsk valuta sker bara *en* vinstberäkning om valutan därefter behålls i högst 30 dagar innan den växlas till svenska kronor. Vinstberäkningen sker i sådana fall till den kurs som gällde vid växlingen. Om valutan behålls längre räknas reavinsten för sig och kursförändring på valutan fram till växlingen för sig.

Alla typer av *skuldebrev* (konvertibla, vinstandelslån, optionslån) beskattas som utländsk valuta om de är utställda i sådan. De omfattas således inte av de förmånligare kvittningsregler som gäller inom gruppen marknadsnoterade aktier. För optionslånen gäller dock generellt (både in- och utländska) att *optionsrätten beskattas för sig enligt aktiereglerna*.

Derivatinstrument (optioner och terminer) där den underliggande egendomen är en fordran i utländsk valuta eller beroende av ett ränteindex i utländsk valuta beskattas enligt samma regler som utländsk valuta. En förlust på en utländsk aktie kan t.ex. inte kvittas fullt ut mot en vinst på en *valutatermin*. Det innebär att man som privatperson inte kan säkra en aktievinst mot att förbrukas av en valutakursförlust.

Ränteutgifter på lån i utländsk valuta är avdragsgilla på samma sätt som ränteutgifter i svenska kronor. De omfattas alltså av ränteavdragstaket på 100 000 kr. (Man inför således inte den avdragsbegränsning för utgiftsräntor överstigande statslåneräntan + 5 procentenheter som fanns i betänkandet Ds 1990:38). Räntor över taket är avdragsgilla till 70 procent.

Ränteinkomster på fordringar i utländsk valuta beskattas till 30 procent precis som svenska räntor. Mot utländska ränteinkomster får emellertid ränteutgifter dras av fullt ut endast om utrymme finns kvar inom ränteavdragstaket på 100 000 kr. *Utländska ränteinkomster höjer alltså inte taket för full avdragsrätt för räntor*. Är de 100 000 kr redan ianspråktagna för andra avdrag får ränteutgifter bara dras av till 70 procent mot utländska ränteintäkter. Det innebär ingen skillnad om ränteutgiften är i svensk eller utländsk valuta.

Vinster och förluster på utländska aktier beskattas helt och hållet enligt samma regler som de svenska aktierna även om en viss del av vinsten egentligen beror på valutakursförändringar.

4.5 Övrig lös egendom

Reavinst på övrig lös egendom beräknas nominellt och beskattas med den skattesats på 30 procent som gäller för det nya inkomstslaget kapital.

Den övriga lösa egendomen delas upp i två kategorier, dels egendom som *innehåller för personligt bruk*, dels egendom som *inte innehåller för personligt bruk*. För de olika kategorierna gäller delvis olika regler.

Med övrig lös egendom som *innehåller för personligt bruk* avses husgeråd, möbler, bilar, smycken, konst m.m. För denna kategori är vinsten skattepliktig till den del den överstiger 50 000 kr per år. För sådan egendom gäller vidare att en *schablonanskaffningskostnad* får användas. Om den skattskyldige så önskar får 25 procent av försäljningspriset, efter avdrag för kostnader i samband med försäljningen, dras av som anskaffningskostnad. Reaförluster vid försäljning av lös egendom som är avsedd för personligt bruk är *inte avdragsgilla*.

För övrig lös egendom som *inte innehåller för personligt bruk* gäller andra regler. Där är alltid hela vinsten skattepliktig. Något 50 000-kronorsavdrag får alltså inte göras. För denna typ av egendom skall dessutom alltid den verkliga anskaffningskostnaden användas. Någon 25-procentsschablon får alltså inte användas. Detta kan vålla problem eftersom de skattskyldiga tidigare inte har haft någon anledning att spara kvitton på denna typ av egendom längre än fem år eftersom den därefter kunde säljas skattefritt. Det får dock förutsättas att myndigheterna kommer ta hänsyn till detta när det gäller anskaffningskostnader för egendom som har anskaffats innan de nya reglerna blev kända.

Reaförluster på egendom som inte innehåller för personligt bruk är avdragsgilla till 70 procent i det nya systemet.

4.6 Pensions- och försäkringssparandet

Betydande förändringar kommer att gälla beträffande pensions- och försäkringssparandet. Tanken i det nya systemet är att olika former av sparande, direkt och indirekt, skall beskattas likformigt. Försäkringssparandet har tidigare varit skattefritt vad gäller pensionsförsäkringar och lågt beskattat vad gäller kapitalförsäkringar. All direktavkastning av sådant sparande beskattas i det nya skattesystemet och detta oavsett om sparandet sker i försäkringsbolag, i pensionsstiftelse eller genom avsättning till

skuldkonto i företagens bokföring. Skattesatsen skall vara 10 eller 15 procent för pensionssparande i bolag, i stiftelse eller på konto. Den lägre skattesatsen gäller tjänstepensioner medan den högre skattesatsen gäller för övriga pensionsförsäkringar. För sparande i kapitalförsäkring kommer dock skattesatsen för avkastningen att vara 30 procent som för kapitalinkomster hos enskilda.

Av hänsyn till behovet av neutralitet även gentemot utlandet skall *betalning av premier* för försäkringar meddelade i en utomlands belägen försäkringsrörelse beläggas med en skatt motsvarande den svenska, dock högst 15 procent. Om man kan visa att försäkringsbeloppet utomlands är underkastat beskattning som är helt eller delvis jämförlig med den svenska beskattningen kan denna premieskatt sättas ned med hela beloppet respektive med hälften.

Den nya företagsbeskattningen

1 Inledning

I detta kapitel behandlas den nya företagsbeskattningen. Reglerna bygger i väsentliga delar på förslaget från utredningen om reformerad företagsbeskattning, URF (SOU 1989:34).

I *avsnitt 2* redovisas kortfattat bakgrunden till det nya systemet, dels några erfarenheter av tidigare skatteregler och dessas ekonomiska ändamålsenlighet, dels den internationella utvecklingen på företagsskatteområdet.

I *avsnitt 3* presenteras därefter de nya skattereglerna för juridiska personer (aktiebolag m.fl.). Avsnittet inleds med en diskussion av de principiella utgångspunkterna för reformen, bl.a. valet av skattmodell.

Företagsbeskattningen – eller reglerna för det nya inkomstslaget näringsverksamhet – berör inte enbart beskattningen av juridiska personer. I *avsnitt 4* beskrivs reglerna för enskild näringsverksamhet och handelsbolag.

De nya skattereglerna – som fullt ut skall tillämpas fr.o.m. 1992 års taxering – innebär ett drastiskt ”regimskifte” i förhållande till tidigare regler. Olika övergångsfrågor – särskilt hur avvecklingen av gamla reserver skall hanteras – behandlas i *avsnitt 5*.

Min bakgrund – nationalekonomens – gör det naturligt att jag lägger tonvikten vid ekonomiska frågor. Tekniska detaljer redovisas endast i den utsträckning detta är nödvändigt för att illustrera av förslagets ekonomiska innebörd. Jag koncentrerar mig också på de förhållanden som skall gälla för det ”typiska” företaget. Regler för särskilda branscher och mer speciella företagsformer – i den mån en särreglering sker – behandlas inte. De

mindre förändringar som föreslås i exempelvis koncernbeskattningsreglerna lämnas också därhän.

2 Bakgrunden till reformen

2.1 Problem i dagens beskattning

Problembeskrivningen begränsas till de förhållanden som gäller juridiska personer, d.v.s. i första hand aktiebolagen. Avgränsningen är naturlig, då den dominerande delen av företagandet i Sverige bedrivs just i aktiebolagsform. I inledningen i avsnitt 4 behandlas dock vissa frågor kring enskilt bedriven näringsverksamhet.

I tidigare¹ bolagsskattesystem tillämpades en hög formell skattesats. Kombinationen av statlig inkomstskatt på 52 procent och – för de företag som berörs – vinstdelningsskatt på 20 procent resulterade i en total marginalskatt på c:a 57 procent.² Genom de stora möjligheterna att göra avsättningar till obeskattade reserver låg dock vanligtvis den faktiska skattebelastningen – mätt som skatten i förhållande till resultatet före bokslutsdispositioner – väsentligt lägre än den nivå som ges av den formella skattesatsen, nämligen i intervallet 15–25 procent.³

Det smalbasiga skattesystemet skapade olika slag av problem. Sålunda innebar den stora ”avdragskostymen” att företagen i normala fall hade ett överskott på vinstreglerande åtgärder.⁴ Genom det samband som rådde mellan redovisning och beskattning – ett samband som kommer att gälla även framgent – kom därmed skatten på utdelade vinstmedel att överstiga skatten på kvarhållna vinstmedel. I extremfallet var skatten på utdelad vinst 57 % medan skatten på kvarhållna vinst blev 0 procent. Detta förhållande innebar att skattereglerna tenderade att låsa in kapital i historiskt lönsamma företag.⁵ Då det ingalunda är självklart att företag med god historisk lönsamhet är de för framtiden samhällsekonomiskt mest lönsamma innebar detta en risk för effektivitetsförluster i ekonomin. Detta gäller särskilt under perioder med stora krav på omstruktureringar av näringslivet.

Den höga formella skattesatsen skapade också andra effektivitetsproblem. Med undantag för Annellavdraget tillämpar Sverige i dag ett s.k. klassiskt system för bolagsbeskattning. Det innebär att avkastningen på eget kapital beskattas dels i bolaget, dels hos

aktieägarna. Däremot är låneräntor avdragsgilla i bolagen. Denna olikbehandling av de olika finansieringskällorna ger incitament till låg soliditet.

Det gamla systemet uttryckte högt ställda ambitioner att styra investeringarna. Av studier⁶ som initierats av URF framgår dock att det finns stora problem att åstadkomma denna styrning med önskvärd precision. En förklaring är den tidsfördröjning med vilken effekter av skattepolitiken slår igenom. En annan förklaring låg i de omfattande reserveringsmöjligheterna som gör det svårt att inom företagsbeskattningens ram påverka förräntningskraven på investeringar.⁷

De nu antydda styrningsproblemen gällde i hög grad systemet med allmänna investeringsfonder, där effektiviteten varit begränsad, särskilt under krisperioden från 1970-talets mitt och något decennium framåt.⁸

Även om det i vissa fall skulle kunna vara önskvärt med investeringsstyrning – exempelvis i regionalpolitiken – är en sådan alltså förenad med stora problem. Om det önskvärda inte är möjligt blir styrning inte heller meningsfull. Mot denna bakgrund har systemet med investeringsfonder avvecklats. Möjligheten att sätta av till investeringsfonder har i princip redan tagits bort fr.o.m. 1990 års taxering – för företag med bokslut 31 december 1989 eller senare.

2.2 Beroendet av omvärlden

Genomgående för det internationella reformarbetet på företagsbeskattningens område – liksom på skatteområdet i stort – är en utveckling mot sänkta skattesatser och bredare skattebaser. I *tabell 1* redovisas de formella skattesatserna i ett urval OECD-länder. Där framgår att Sverige skulle avvika från omvärlden om det gamla systemet behölls.

Uppgifterna i tabell 1 avser formella skattesatser. I omvärlden – liksom i Sverige – avviker dessa mer eller mindre från den effektiva skattesatsen. Tabelljämförelsen är därför i viss mening missvisande. Å andra sidan finns tecken på att företagen i större utsträckning än vad som gällt tidigare fäster vikt vid skillnader i formella skattesatser i sitt val av lokalisering. Basbreddningar och därmed mer likartade skattebaser i olika länder gör detta naturligt.

Tabell 1. Bolagsskattesatser^a i några olika länder. 1991. Procent.

	Statlig skatt		Lokal ^c skatt	Total ^d skatt
	Kvar- hållen vinst	Ut- delad ^b vinst		
Sverige, före	52	39	20	57
efter	30	30	—	30
<i>”Stora”</i>				
<i>OECD-länder</i>				
Frankrike	39	42*	—	39
Storbritannien	35	35*	—	35
Västtyskland	56	36	13	56,5
USA	34	34	4,3	36,8
<i>Nordiska länder</i>				
Danmark	40	40	—	40
Finland	25	25*	16	41
Norge ^e	27,8	27,8	23	50,8
<i>”Mindre”</i>				
<i>OECD-länder</i>				
Australien	39	39*	—	39
Belgien	43	43*	—	43
Canada	26,3	26,3*	11,9	38,2
Nederländerna	35	35	—	35
Nya Zeeland	48	48*	—	48
Österrike	30	15	9	39

^a I vissa länder tillämpas en lägre skattesats för mindre bolag.

^b Lägre skatt på utdelad vinst genom s.k. split-rate-system i bolaget, dvs lägre skattesats på utdelad vinst. För Sveriges del har förutsatts att 25 procent av utdelningarna är avdragsgilla enligt den s.k. Annellagen. Med * markerade länder tillämpar avräkningssystem på ägarnivå, d.v.s. vid beskattningen av utdelningsinkomster kompenseras ägaren – helt eller delvis – för skatten på bolagsnivå.

^c För Sveriges del vinstdelningsskatten. I andra länder finns högst varierande lokala eller regionala skatter, där skattebasen inte alltid utgörs av företagsvinsten.

^d En sammanvägning av statlig och lokal skatt med, i förekommande fall, beaktande av avdragsgillhet mellan de olika skatterna.

^e För Norge kan förutses förändringar för 1991.

Det är angeläget att den svenska företagsbeskattningen inte avviker från utvecklingen i omvärlden.

Vad gäller skatteuttagets *nivå* är utrymmet för svenska avvikelser begränsat. Genom kapitalmarknadens internationalisering

och avreglering har skillnader i företagsskatte regler kommit att bli alltmer betydelsefulla för företagens val av lokalisering av sin verksamhet. Det är därför angeläget att den kil som den svenska företagsbeskattningen driver in mellan – till stor del internationellt bestämda – förräntningskrav och förräntningskraven före bolagsskatt på investeringar i Sverige inte avviker från de kilar som omvärldens skattesystem ger upphov till.

Även beträffande *strukturella* avvikelser – d.v.s. skillnader i sättet att ta ut ett givet skattebelopp – är utrymmet begränsat (se nästa avsnitt). Internationella hänsynstaganden talar mot både utgiftsbeskattning genom en s.k. cash-flowskatt och real (inflationsskorrigerad) beskattning av företagen.

3 Regler för aktiebolag

3.1 Alternativa skattemodeller

I URF:s arbete prövades olika alternativ till en på nominalistiska grunder baserad nettovinstbeskattning. Nettovinstbeskattning är den helt dominerande i omvärlden.

Skattedebatten under det sena 1970-talet aktualiserade en övergång till s.k. *proms*, d.v.s. en bruttobeskattning av företagen, där de olika produktionsfaktorerna skulle beskattas inom en och samma skatteform. Önskemål om en mer likvärdig beskattning av arbets- och kapitalinkomster gjorde att arbete ägnades åt en analys av vad en sådan skatteform skulle innebära. Intresset koncentrerades snabbt på kapitaldelen av en *proms*, nämligen en s.k. cash-flowskatt, där skattebasen, till skillnad från inkomstbasen i dagens system, definieras med hjälp av företagens in- och utgående betalningsströmmar. I förhållande till dagens nettovinstbeskattning innebär den enklaste formen av cash-flowskatt att omedelbar avskrivning medges för investeringar samtidigt som låneräntor görs icke-avdragsgilla.

Cash-flowskatten har i den internationella skattedebatten rönt ett inte obetydligt intresse genom att den uppfyller högt ställda krav på neutralitet i beskattningen. I sin egenskap av utgiftsskatt visar den sig emellertid vara svår att förena med en fortsatt inkomstbeskattning av hushållen. Den lämnar nämligen normalavkastning på investeringar obeskattad – det må vara realinvesteringar eller finansiella investeringar. Därigenom ger den upphov

till s.k. sparbösseffekter, där avkastningen på vinstmedel som behålls i företagen beskattas väsentligt lindrigare än vinstmedel som delas ut till företagens ägare. Tidigare inlåsningsproblem – som till stor del är beroende av att företagen har en för stor avdragskostym – skulle därmed ”institutionaliseras” genom skattesystemet.

Den annorlunda periodiseringen av skatteuttaget vid en cash-flowskatt skulle också skapa problem i förhållande till utlandet, särskilt i relation till existerande dubbelbeskattningsavtal.

URF avvisade cash-flowalternativet och därmed avfördes också promsen från dagordningen. Därigenom får likvärdigheten i beskattning av arbets- och kapitalinkomster uppnås genom separata kalibreringar av dels vinstbeskattningen, dels uttaget av socialavgifter knutna till lönerna.

URF prövade också en *real* utformad inkomstbeskattning, dock relativt kortfattat. En särskild kommitté¹⁰ tillkallades i slutet av 1988 med uppdrag att på grundval av förslagen från URF och utredningen om reformerad inkomstbeskattning, RINK (SOU 1989:33) utarbeta förslag till en real – inflationskorrigerad – beskattning av såväl företag som hushåll. URF konstaterade dock att en real företagsbeskattning – i likhet med en cash-flowbeskattning – skulle skapa problem i förhållande till vår omvärld. Allmänt sett skulle också en real beskattning kunna skapa tvivel på statsmakternas ambitioner att bekämpa inflationen.

Ställningstagandet mot den reala nettovinstbeskattningen innebär också att den ”reala” vinstdelningsskatten har slopats. Önskemål om att få ett enkelt skattesystem ligger också bakom denna förändring.

3.2 Låg skattesats och likformig beskattning

De nya reglerna innebär en i huvudsak nominell nettovinstbeskattning. Tillämpningen av en nominell princip kräver dock att skattesatsen inte sätts för högt, särskilt om man önskar beskatta alla inkomster lika – rörelseinkomster, ränteinkomster och kapitalvinster. En för högt vald skattesats skulle framför allt skapa problem vid reavinstbeskattningen i form av samhällsekonomiska effektivitetsförluster genom inlåsningsproblem.

Den *likformiga* beskattningen av olika slag av inkomster sker inom det nya inkomstslaget näringsverksamhet. För juridiska

personer¹¹ innebär förslaget att hela verksamheten utgör en förvärvskälla, vilket är av betydelse för behandlingen av underskott. Dock gäller att reavinster och -förluster på aktier och aktieanknutna finansiella instrument behandlas separat – utan att de därför utgör en särskild förvärvskälla. Reaförluster får enbart kvittas mot reavinster under samma år eller genom sparande mot reavinster under senare år. Motivet till denna särbehandling är att aktieinnehav hos juridiska personer inte skall behandlas förmånligare än fysiska personers aktieinnehav.

Önskemålet om att upprätthålla en likformig beskattning – och utvecklingen i vår omvärld där bolagsskattesatserna i allmänhet ligger i intervallet 30–40 procent – ligger bakom den nya skattesatsen om 30 procent. Ytterligare andra motiv är, dels den nivå med vilken arbetsinkomster beskattas i företagen, nämligen c:a 27 procent,¹² dels att fysiska personers kapitalinkomster (inkl. kapitalvinster) skall beskattas enhetligt med en proportionell skatt om 30 procent. Likheter mellan skattesatsen på bolagsvinster och skattesatsen på räntor i hushållssektorn är betydelsefull, då den medför att avkastning på sparande beskattas lika i de båda sektorerna.

Trots den kraftiga sänkningen av bolagsskattesatsen och den lägre beskattningen av utdelningsinkomster i ägarledet (med 30 procent) har det bedömts föreligga ett kvarvarande behov av vissa lättnader i den ekonomiska dubbelbeskattningen. Detta innebär att dagens Annellavdrag behålls, däremot avskaffas 70-procentsavdraget på icke-börsnoterade aktier. Annellavdraget – med dess koppling till fullbeskattat kapital – behålls, därför att det ger en lättnad i beskattningen av utdelningar på nyemitterat kapital. Detta medför att beskattningen av nyemissioner blir lägre än skattebelastningen på kvarhållen vinst i företagsledet. Detta motverkar det faktum att den effektiva beskattningen av realisationsvinster i ägarledet är lägre än beskattningen av utdelningsinkomster (värdestegring beskattas först när den realiserats och ej löpande). Därigenom begränsas inläsningen av kapital.

Med en skattesats på 30 procent blir det möjligt att beskatta nominella realisationsvinster på aktier och fastigheter fullt ut. Den låga skattesatsen gör det också möjligt att avskaffa de särskilda fonderingsmöjligheter som finns i dagens system. De syftar till att minska likviditetspåfrestningen vid byte av tillgångar. Detta gäller återanskaffnings-, fartygs- och nyanskaffningsfonder.

Eldsvådefonderna – som ju avser att täcka situationer av force-majeur-karaktär – har dock behållits i en ny skepnad, s.k. ersättningsfonder med ett något utvidgat tillämpningsområde (tvångssituationer och liknande).

3.3 En ny reserveringsmöjlighet – SURV

För att ge utrymme för den kraftiga skattesatssänkningen slopas rätten till lagernedskrivning. Samtidigt behålls den s.k. FIFU-principen vid värderingen. Denna innebär att inneliggande lager värderas till aktuella priser, vilket medför en beskattning av prisvinster på lagret. Tidigare har denna beskattning mildrats genom rätten till nedskrivning. I det nya systemet bedöms denna skatteeffekt vara acceptabel då skattesatsen är väsentligt lägre. Skatte- och likviditetspåfrestringen dämpas också av att lager i dag omsetts snabbare än tidigare.

Sloandet av nedskrivningsmöjligheten innebär att lager fortsättningsvis skall värderas enligt lägsta värdets princip. En begränsat avsteg från denna princip görs: en motsvarighet till dagens inkuransavdrag om 5 procent behålls. Företagen har att välja mellan en strikt värdering enligt lägsta värdets princip – det lägsta av anskaffningsvärdet och marknadsvärdet – eller att ta upp lagertillgångarna till 97 procent¹³ av summa anskaffningsvärden. Kopplingen till summa anskaffningsvärden gör det inte möjligt att för vissa varugrupper tillämpa lägsta värdets princip och för andra varugrupper schablonvärdet.

I analogi med vad som gäller för värderingen av ”vanliga” varulager görs motsvarande avsteg från lägsta värdets princip för byggföretag, där pågående arbeten till fast pris får värderas till 97 procent av nedlagda direkta och indirekta kostnader. Indirekta kostnader aktiveras dock först vid 1993 års taxering. Till skillnad från vad som föreslogs av URF finns ingen möjlighet för banker och motsvarande företag att tillämpa en liknande lägre värdering.

Basbreddningarna (genom sloandet av lagernedskrivning och resultatutjämningsfonder, investeringsfonder och Annellavdrag och genom införandet av full nominell reavinstbeskattning) skulle i och för sig ge utrymme för en sänkning av skattesatsen under de föreslagna 30 procenten. ”Extrautrymmet” används emellertid i stället för att finansiera en ny reserveringsmöjlighet. Till skillnad från tidigare *tillgångsbaserade* reserver knyts dock denna reservering till företagens *egna kapital*.

Vilka är då motiven till att behålla reserveringar i ett basbreddat nominellt inkomstskattesystem och varför skall de knytas till det egna kapitalet?

I ett nominellt inkomstskattesystem finns en definitionsmässig olikbehandling i skattehänseende av ersättningen till det egna kapitalet – icke avdragsgill – och ersättningen till det främmande kapitalet – avdragsgill. Denna olikbehandling minskar visserligen genom sänkningen av skattesatsen – via lägre skatt på utdelad vinst i bolaget och via ett minskat skattemässigt värde av ränteavdragen. Det finns dock skäl att åstadkomma en utjämning utöver vad som följer av skattesatssänkningen. Detta uppnås genom att reserven knutits till det egna kapitalet.

En liknande utjämning av finansieringskostnaderna för eget och främmande kapital skulle visserligen kunna åstadkommas genom en ytterligare sänkning av skattesatsen. En sådan är dock inte oproblematiske. I förhållande till personbeskattningen skulle den skärpa det s.k. fåmansbolagsproblemet. Uttag av arbetsinkomster i form av utdelning – och kapitalvinst – från fåmansägda bolag får en lägre beskattning genom den förhållandevis låga bolagsskattesatsen och den separata skattesatsen (om 30 procent) på kapitalinkomster än uttag i form av lön för en ägare som har 50 procent i marginalska. ¹⁴ Reglerna för uttag som utdelning och reavinst från fåmansaktiebolag (se not 14) skulle ansträngas vid en ytterligare sänkning av bolagsskattesatsen.

I ett basbreddat system ökar behovet av förlustutjämning. Visserligen skall förlustutjämning framåt (carry-forward) i det nya systemet kunna ske utan tidsbegränsning. Det är en utvidgning av dagens 10 år. Men i och med slopandet av lagerreserveringar och investeringsfonder – som ju indirekt möjliggör förlustutjämning bakåt (carry-back) – krävs ytterligare utjämningsmöjligheter. I frånvaro av öppen förlustutjämning bakåt kan en bibehållen reserveringsmöjlighet fylla denna funktion.

Mot denna bakgrund får företagen till skatteutjämningsreserv (SURV) avsätta ett belopp om maximalt 30 procent av det egna kapitalet (K-SURV). För att klara förlustutjämningsfunktionen för företag med litet eget kapital – bl.a. tjänsteföretag – medges avsättning med 15 procent av lönesumman (L-SURV). ¹⁵ Detta lönebaserade alternativ får dock inte – jämför förhållandet mellan resultatutjämningsfond och lagerreserv i tidigare system – utnyttjas parallellt med den kapitalbaserade reserven.

Med den valda dimensioneringen av de båda alternativen kommer en majoritet av företagen att välja K-SURVEN. Underlaget för denna reserv utgörs i princip av summan av olika tillgångars skattemässiga värden med avdrag för företagens skulder (K-SURV betraktas därvid ej som skuld) enligt den utgående balansräkningen. Genom att reserven baseras på det utgående kapitalet – syftet är att gynna expansion – ingår årets vinst i underlaget.¹⁶ För att underlaget skall utgöras av beskattat eget kapital, reduceras årets vinst med årets skattekostnad. Detta sker genom att 30 procent av årets skattepliktiga intäkt före förändring i SURV skall betraktas som skuld vid beräkningen av K-SURV-underlaget.¹⁷ I likhet med dagens resultatutjämningsfond återförs reserven varje år till beskattning, varefter ny avsättning kan göras.

K-SURVEN:s innebörd – några räkneexempel

I detta avsnitt skall jag genom några enkla räkneexempel illustrera K-SURVEN:s innebörd och funktion. Den alternativa L-SURVEN fordrar inga särskilda kommentarer, då denna fungerar på samma sätt som dagens lönebaserade resultatutjämningsfond.

Skattebelastningen på marginell inkomst

Antag att ett företag efter avskrivningar mm har ett resultat på 100 – som i sin helhet är skattepliktigt. Vid beräkningen av SURV-avsättning och skatt på detta resultat reduceras först resultatet med en schablonskatt på 30 procent, d.v.s. 30. Detta ger ett SURV-underlag på 70 (100–30). Maximal SURV-avsättning blir 21 (0,3*70) och den beskattningsbara inkomsten därmed 79 (100–21). Detta ger en skatt på 23,7 (0,3*79).¹⁸

Ett mer fullständigt exempel

I detta exempel görs beräkningen av årets SURV-avsättning och årets skatt mer realistisk än i det föregående. Den utgående balansen år 0 antas ha följande utseende:

UB år 0

Kassa	1000	Skulder	350
		SURV	180
		Årets skatt	50
		Eget kapital	420

För enkelhets skull antas tillgångarna i sin helhet bestå av kassamedel. Vidare antas SURV-avsättningen år 0 vara maximal (180 är 30 procent av summa SURV och redovisat eget kapital 600).

År 1 antas resultatet före återföring av ingående SURV och nyavsättning till SURV uppgå till 200. Under året genomförs en nyemission på 100 (som placeras i kassa) och vidare betalas föregående års skatt på 50 (vilket reducerar kassabehållningen). Slutligen antas att utdelningar på 20 för föregående år betalas ut (reducerar kassa och redovisat eget kapital). Från årets preliminärskattebetalningar bortses.¹⁹ Detta ger följande ”ofullständiga” utgående balans:

UB före SURV och skatt

Kassa	1230*	Skulder	350
		SURV	?
		Årets skatt	?
		Eget kapital	?

* Kassan ges av $1000 + 200 - 50 - 20 + 100$

Årets SURV-underlag utgörs av tillgångar minus skulder, där 30 procent av årets resultat (på 200) betraktas som skuld. Detta ger ett underlag på 820 ($1230 - 350 - 60$) och en maximal SURV-avsättning på 246. Resultaträkningen blir då

Resultat efter avskrivning m.m.	200
Återföring av ingående SURV	+180
Årets SURV-avsättning	-246
Resultat före skatt	134
Årets skatt	40,2
Årets resultat	93,8

Den fullständiga balansräkningen blir:

UB år 1

Kassa	1230	Skulder	350
		SURV	246
		Årets skatt	40,2
		Eget kapital	593,8

Årets *ökning* av K-SURV är alltså 66 (246–180). Av denna ökning kan 30 ($0,3 \cdot 100$) sägas vara hänförligt årets nyemission på 100. Resterande 36 består dels av 42 ($0,21 \cdot 200$) ur årets resultat på 200 och en minuspost på 6 ($0,3 \cdot 20$), beroende på under året utbetalade utdelningar på 20.

Den effektiva skattebelastningen – skatten i förhållande till resultatet före dispositioner – under året är 20,1 procent och den totala skatten är 40,2. Om man jämför med exempel 1 är alltså skatten lägre med ett belopp om 7,2 ($0,237 \cdot 200 - 40,2$). Denna differens beror, dels på nyemissionen på 100 som ger en skattelättnad på 9 ($0,3 \cdot 0,3 \cdot 100$), dels på utbetalade utdelningar på 20 som ger en skatteskärpning på 1,8 ($0,3 \cdot 0,3 \cdot 20$).

Utjämning av finansieringskostnad för eget och främmande kapital
Reserveringar på eget kapital ger en utjämning av finansieringskostnaderna för eget och främmande kapital. Ytterligare ett räkneexempel skall illustrera hur detta åstadkommes. Bakgrunden utgörs av den grundläggande asymmetri som finns i ett inkomstskattesystem med avdragsrätt för nominella räntor men där ersättningen till det egna kapitalet inte är avdragsgill.²⁰

Antag att företaget lånefinansierar en inventarieanskaffning på 100, som enligt metoden för räknenskapsenlig avskrivning skrivs av med 30 anskaffningsåret. Inventariets restvärde vid utgången av året är alltså 70. Detta i kombination med ökade skulder på 100 ger ett bidrag till SURV-underlaget på –30 (70–100), vilket ger en skatteskärpning på 2,7 ($0,3 \cdot 0,3 \cdot 30$). Denna skatteskärpning motverkar delvis den fulla avdragsrätten för räntor.

Om inventariet i stället finansieras med egna medel – här förutsätts kvarhållen vinst – blir situationen följande. En inventarieanskaffning på 100 medger – efter första årets avskrivning – en SURV-avsättning på 21 ($0,3 \cdot 70$).²¹ I *förhållande till lånefallet* ger detta en extra skattecredit på 9 ($0,3 \cdot 21 + 2,7$), d.v.s. 9 procent av anskaffningsutgiften för inventariet.

Några tekniska frågor om underlaget för K-SURV

Underlaget för K-SURV utgörs i princip av summa skattemässiga värden på företagets tillgångar med avdrag för företagets skulder. Tillgångarnas tas alltså i princip upp till de *skattemässiga* värdena. Det innebär att man inte medger ”SURV-värdering” till bokförda värden, såvitt de senare avviker från de skattemässiga vär-

dena. Motivet till detta är att SURV-underlaget inte skall påverkas av sådana förändringar i det egna kapitalet som inte haft någon skattemässig verkan. Detta innebär att varken icke-skattepliktig uppskrivning eller icke-avdragsgill nedskrivning påverkar underlaget.

Från principen om skattemässig värdering finns ett undantag, nämligen fastigheter. Vid äldre fastighetsinnehav – särskilt torde detta gälla jordbruksfastigheter – är anskaffningsvärdet lågt och dessutom kan det vara svårt att fastställa det skattemässiga restvärdet. Därför medges som ett alternativ att fastigheter förvärfvade före 1991 vid SURV-beräkningen får tas upp till viss del av senaste taxeringsvärde.²² Vilken del som får tas upp är beroende av tidpunkten för senaste allmänna taxering för fastighetstypen i fråga. Normeringen har gjorts utifrån lantbruksenheter – för vilka allmän taxering skedde senast 1981 – som alternativt får tas upp till 100 procent av taxeringsvärdet 1991. Motsvarande tal är för industrienheter 75 procent, för hyreshusenheter 60 procent och för småhusenheter 70 procent.

Taxeringsvärdet på en fastighet kan i vissa fall inkludera värdet av vissa inventarier. Inventarierna skrivs av enligt inventarie-reglerna och dess skattemässiga restvärde ingår redan i SURV-underlaget. För att inte dubbelräkning skall uppkomma finns därför en jämkningsregel, som kan leda till nedjustering av alternativvärdet, i det fall en inte oväsentlig andel av taxeringsvärdet är hänförligt till inventarier.

3.4 Regler för dotterbolagsaktier och företag i intressegemenskaper

Från SURV-underlaget undantas dotterbolagsaktier och andra näringsbetingade aktier. Ett motiv är att det annars skulle vara möjligt att blåsa upp SURV-underlaget genom bolagisering. Ett exempel kan illustrera. Ett företag har ett eget kapital på 1000 i form av kassamedel. Maximal SURV är 300. Om detta företag bildar ett dotterbolag och för över kassamedlen till detta får dotterbolaget ett SURV-underlag på 1000 och en maximal SURV på 300. Denna dubbla reservering – på samma konsoliderade egna kapital som i frånvaro av dotterbolagsbildning – undviks genom att värdet av dotterbolagsaktier exkluderas från SURV-underlaget.

Till skillnad från vad som gäller för aktier från svenska dotterbolag får andelar i utländska dotterbolag medräknas till 65 procent i underlaget för K-SURV. En särskild spärregel garanterar att indirekt ägande av svenska företag via dotterbolag i utlandet ej blir förmånligt.

För företag i *intressegemenskap* gäller särskilda regler som skall garantera att det inte sker överreserveringar. För det första skall samtliga företag i gemenskapen använda samma reserveringsalternativ – d.v.s. antingen K-SURV eller L-SURV. För det andra gäller vid användningen av K-SURV att företag med ett negativt underlag – i normalfallet moderbolaget – skall påföras en intäkt om 23 procent av det negativa underlaget multiplicerat med en räntesats, som ges av statslåneräntan vid beskattningsårets utgång med ett tillägg av 5 procentenheter. Detta gäller såvitt inte ett positivt underlag överförts från annat företag i gemenskapen. Överföringen skall redovisas öppet vid samma års taxering. Denna regel kan tolkas som ett uttag av ränta på den extra skattecredit intressegemenskapen tagit upp genom överutnyttjandet.

3.5 Avskrivningsregler

De reguljära avskrivningsreglerna för *inventarier* är oförändrade.²³ URF noterade visserligen att gällande schablonmässiga regler i många fall innebär en förmånsbehandling i förhållande till ett system med ekonomiskt korrekta avskrivningar.²⁴ Det faktum att den ekonomiska livslängden tenderar att minska reducerar dock elementet av överavskrivning. Vidare skulle praktiska svårigheter uppkomma vid en uppstramning av reglerna. Dagens problem genom handel med avskrivningsunderlag minskar också genom skattesatssänkningen.²⁵

För *byggnader* övervägde URF en generell förlängning – eller snarare en senareläggning – av värdeminskingsavdragen mot bakgrund av att vissa typer av fastigheter under ett förhållandevis stort antal år inte är föremål för någon faktisk värdeminskning. Utredningen föreslog dock inte några sådana förändringar utan förordade en mer begränsad åtstramning och basbreddning genom ett slopande av primäravdragen för byggnader. Detta förslag har redan genomförts i skattereformens första steg (se prop. 1989/90:50). Det innebär att primäravdrag ej medges fr.o.m. 1991 års taxering.

4 Regler för enskild näringsverksamhet och handelsbolag

4.1 Allmänna utgångspunkter

Vid utformningen av regler för egenföretagare aktualiseras en komplicerad avvägning mellan olika slag av önskemål. Skattereglerna skall utformas så att olika slag av likformighetskrav kan uppfyllas. Det gäller dels gränsytan mot beskattningen av fysiska personer i övrigt, d.v.s. beskattningen av tjänsteinkomster och kapitalinkomster (jfr de nya inkomstslagen tjänst och kapital), dels gränsytan mot beskattningen av sådan näringsverksamhet som bedrivs av juridiska personer (jfr avsnitt 3).

Frånvaron av en skarp gräns mellan privatekonomi och näringsverksamhet skapade tidigare ett utrymme för en bristande neutralitet i beskattningen av löntagarinkomster och företagarincomester. En egenföretagare hade vid tidigare regler möjlighet att tillgodogöra sig värdet av de skattekrediter som byggts upp i näringsverksamheten genom en ökad privat konsumtion. I ett nytt system med kraftigt sänkta marginalsatser har det bedömts som angeläget att begränsa denna typ av extrakonsumtion. Här finns alltså ett krav på skattemässig neutralitet mellan löntagare och egenföretagare, som motiverar begränsningar i reserveringsmöjligheterna.

Ett annat likformighetskrav mellan privatekonomi och näringsverksamhet gäller behandlingen av ränteintäkter och ränteutgifter. I det nya inkomstslaget kapital beskattas dessa med 30 procent och därutöver finns vissa spärregler som begränsar ränteavdragsrätten ytterligare. Däremot beskattas ränteintäkter och ränteutgifter i näringsverksamhet som inkomst av näringsverksamhet, d.v.s. med full inkomstskatt och med sociala avgifter (eller skattedelen av dessa). Detta kan innebära en beskattning – och avdragsrätt – med 63,5 procent ($27 + 0,5 \cdot 73$). I extremfallet – för en person med 50 procent i marginalsatt och där det skattemässiga värdet av privaträntor är 21 procent – föreligger ett gap i det skattemässiga värdet av ränteavdrag på 42,5 procentenheter. Detta motiverar särskilda åtgärder (se avsnitt 4.4)

Å andra sidan finns en gränsyta att beakta till juridiska personers näringsverksamhet. Det har bedömts som angeläget att ge rimliga expansionsmöjligheter för egenföretagarna och att i

största möjliga utsträckning söka finna likartade regler för olika företagsformer. Här finns alltså ett krav på skattemässig neutralitet mellan olika företagsformer.

URF:s lösning på ovanstående avvägningsproblem innebar att reserveringsmöjligheterna för egenföretagare utan separation mellan privatekonomi och näringsverksamhet begränsades genom att tak, där reserverna fick uppgå till maximalt 8 basbelopp.

För egenföretagare med större expansionsbehov skisserade URF två alternativa lösningar – utan att några detaljerade förslag presenterades. Den första innebar att ett handelsbolag – som gjordes till skattesubjekt – kunde ha enbart en delägare (enmanshandelsbolag). Den andra innebar en form av s.k. staketmetod – särskild redovisningsmetod – där egenföretagaren utan att bilda bolag kunde få tillgång till aktiebolagets reserveringsmöjligheter. Båda dessa lösningar har under hösten 1989 utretts vidare men inga förslag har genomförts utan fortsatt utredning skall ske.

4.2 Reserveringsmöjligheter

Liksom för aktiebolagen avskaffas rätten till lagernedskrivning m.m. för enskild näringsverksamhet och handelsbolag. Detsamma gäller möjligheten att göra avsättningar till investeringsreserv (redan vid 1991 års taxering), uppfinnarkonto, fartygs- återanskaffnings- och nyanskaffningsfonder. Däremot behålls skogs- och upphovsmannakontona. Möjlighet finns att göra avsättning till de nya ersättningsfonderna. Avskrivningsreglerna blir desamma som för aktiebolag.

Även egenföretagarna ges möjlighet till SURV-reservering. I förhållande till de regler som gäller för juridiska personer finns såväl likheter som skillnader. Här finns två huvudalternativ.

Det första huvudalternativet medger reserveringar på det ingående egna kapitalet i näringsverksamhet med maximalt 30 procent (K-SURV) och på inkomster i förvärvskällan med maximalt 20 procent (I-SURV). I förhållande till reglerna för aktiebolag finns det alltså två skillnader: K-SURVEN baseras av enkelhets-skäl på det ingående, ej det utgående, egna kapitalet, och för att uppnå approximativ likformighet med reglerna för aktiebolag får en särskild reservering göras på årets inkomst.

Till skillnad från förslaget från URF finns inga begränsningsregler i form av ett tak knutet till basbeloppets storlek. En be-

gränsning finns dock vad gäller själva underlaget till K-SURV, nämligen att fastigheter inte får medräknas till mer än 70 procent. Denna regel motiveras av att reavinster på enskilt ägda näringsfastigheter beskattas i inkomstslaget kapital (se avsnitt 4.3).

Möjligheten till K+I-SURV-avsättning för egenföretagare bidrar till att reducera det "räntebalansproblem" som tidigare redovisats – d.v.s. gapet i skattemässigt värde för ränteavdrag i inkomstslaget kapital och i inkomstslaget näringsverksamhet. Förlusten av SURV när räntor läggs in i näringsverksamhet balanserar till betydande del det gap som beror på uttaget av egenavgifter i näringsverksamheten.

Liksom för aktiebolagen finns en alternativ reserveringsmöjlighet, där avdrag får ske med högst 15 procent av lönesumman (L-SURV).

4.3 Reavinstbeskattning av näringsfastigheter

Vid försäljning av fastigheter som ägs av *juridiska* personer beskattas hela den nominella vinsten med 30 procent. En sådan beskattning är symmetrisk, då avdrag för olika kostnader under innehavstiden gjorts mot samma skattesats. Samtidigt utgör en skattesats på 30 procent något av en övre gräns för beskattning av nominella vinster.

För enskilt ägda näringsfastigheter – där kostnadsavdrag görs mot full inkomstskatt och sociala avgifter (eller skattedelen av dessa) – talar symmetriskäl för att också reavinster beskattas fullt ut. Detta skulle emellertid leda till ett mycket högt skatteuttag vid försäljning – mellan 43 och 64 procent – som kraftigt skulle försvåra avyttringar.

För undvikande av besvärande inlåsnings effekter skall därför reavinster på näringsfastigheter beskattas i inkomstslaget kapital, d.v.s. med 30 procent.²⁷ För att upprätthålla symmetriprincipen gäller detta dock enbart de "rena" vinsterna, d.v.s. rensat från gjorda värdeminskningssavdrag under innehavstiden. Dessa och de senaste 5 årens utgifter för de väsentligaste reparationerna återförs i inkomstslaget näringsverksamhet till beskattning med full inkomstskatt och sociala avgifter. Alternativt får försäljningsvinsten schablonmässigt beräknas till 90 procent av försäljningspriset, i förekommande fall reducerat med värdeminskningssavdrag m.m. som beskattas i näringsverksamhet.

För att få ett tillfredsställande totalt skatteuttag – summan av löpande beskattning och realisationsvinstbeskattning – gäller vidare att fastigheten under innehavstiden får medräknas enbart i underlaget för K-SURV till 70 procent.

4.4 Räntefördelning

K-SURVEN reducerar gapet i skattemässiga värden av ränteavdrag i kapital och näringsverksamhet för företag med positivt underlag. För företag med negativt underlag fungerar den dock inte. Därför sker en komplettering i form av s.k. räntefördelning. Företag med ett negativt kapitalunderlag påförs en schablonintäkt i inkomstslaget näringsverksamhet. Schablonintäkten utgörs av statslåneräntan – i princip den korta räntan i ekonomin – multiplicerad med det negativa underlaget. Samtidigt medges ett avdrag av samma storlek i inkomstslaget kapital. Ett exempel kan illustrera.

En företagare med ett negativt kapitalunderlag på 50 000 och med 50 procent i marginalskatt tar upp ett lån på 100 000, där räntesatsen är 10 procent. I frånvaro av räntefördelning ger ränteavdraget en skattelättnad på 6 350 ($0,635 * 10\ 000$). Med räntefördelning – och en statslåneränta på 10 procent – påförs företagaren en schablonintäkt om 10 000 i inkomstslaget näringsverksamhet, vilket ökar skatter och avgifter med 6 350. Motsvarande avdrag i inkomstslaget kapital ger en skattelättnad på 3 000. Regeln om räntefördelning ger alltså en skattelättnad, netto, på 3 000.

För att begränsa kretsen skattskyldiga som blir föremål för räntefördelning undantas egenföretagare med små negativa underlag. Genom ett grundavdrag på 50 000 kommer enbart den del av det negativa kapitalet som överstiger 50 000 att träffas av räntefördelning. Från räntefördelning undantas också sådana kapitalunderskott som motsvaras av underskott vid taxeringen till statlig inkomstskatt.

För att underlätta övergången bortses vidare t.o.m. 1999 års taxering från de negativa underlag som finns vid övergången till det nya systemet – och som tidigare saknat skattemässig betydelse. Detta innebär att enbart kapitalunderskott som uppkommer efter övergången träffas av räntefördelning. Tekniskt sker detta genom att en övergångspost – svarande mot det negativa kapitalet minskat med 50 000 – fastställs. Denna övergångspost läggs

sedan till kapitalunderlaget t.o.m. 1999 års taxering.

För att ytterligare underlätta övergången tillämpas vid 1993–1995 års taxeringar inte den fulla statslåneräntan vid räntefördelningen, utan i stället 55, 70 respektive 85 procent.

Reglerna om räntefördelning förutsätter en gemensam avstämningstidpunkt för inkomstberäkningen i kapital och näringsverksamhet. Bland annat av detta skäl skall i princip alla enskilda näringsidkare fortsättningsvis ha *kalenderåret* som räkenskapsår.

4.5 Förvärvskälleindelning och underskottsavdrag

För aktiebolagen utgör hela verksamheten en förvärvskälla i inkomstslaget näringsverksamhet med full kvittningsrätt för olika slag av förluster (undantag är aktier).

För enskild näringsverksamhet görs en indelning i förvärvskällor. Aktiva verksamheter – där den skattskyldige i inte obetydlig omfattning arbetat – bildar en förvärvskälla. Passiva verksamheter kan däremot bilda skilda förvärvskällor.

Underskott i aktiv verksamhet kan kvittas mot överskott i annan aktiv verksamhet – inom ramen för den gemensamma förvärvskällan. Om ett underskott uppkommer i förvärvskällan får detta kvittas mot framtida överskott. Underskott i en förvärvskälla med passiv verksamhet kan alltså endast kvittas mot framtida överskott i samma förvärvskälla.

Reglerna om underskottsavdrag innebär att underskott i näringsverksamhet inte kan kvittas mot inkomst av tjänst.²⁸ I normalfallet – där överskottsår följer på underskottsår – är emellertid kvittningsreglerna förmånligare än kvittning mot inkomst av tjänst. Framtida kvittning reducerar även underlaget för sociala avgifter.

4.6 Handelsbolagen

Den särskilda redovisningsmetoden (avsnitt 4.1) skall utredas vidare. I detta sammanhang skall också samordningen med handelsbolagsbeskattningen prövas och därvid också huruvida handelsbolaget skall göras till skattesubjekt, vilket var URF:s förslag. Nu föreslagna regler bygger på en fortsatt delägarbeskattning av handelsbolagen och utgör en anpassning till bland annat reglerna för SURV-avsättningar.

Reglerna innebär alltså en fortsatt beskattning av handelsbolagets inkomster hos delägarna. All verksamhet – utom realisa-

tionsvinster på fastighetsförsäljningar – beskattas som inkomst av näringsverksamhet med inkomstskatt. När delägaren är en fysisk person tillkommer sociala avgifter.

Av enkelhetsskäl föreslås att SURV-avsättning för handelsbolag görs på *bolagsnivå*, d.v.s. inte hos varje enskild delägare. En beräkning på delägnivå skulle fordra att de olika delägarnas skattemässiga kapitalbehållning fastställdes varje år, vilket skulle vara komplicerat.

Om delägarna uteslutande är fysiska personer gäller reglerna för enskild näringsverksamhet, d.v.s. antingen K+I-SURV eller L-SURV (jfr avsnitt 4.3). På motsvarande sätt medges antingen K-SURV-avsättning eller L-SURV-avsättning för det fall alla delägare är juridiska personer. Vid blandad delägarkrets sker en beräkning i två steg. I det första beräknas de förmånligaste alternativen, dels enligt reglerna för fysiska personer, dels enligt reglerna för juridiska personer. Därefter medges avdrag enligt det av dessa alternativ som ger minst avdrag. Inkomsten efter avdrag fördelas därefter på vanligt sätt mellan delägarna.

Reglerna om räntefördelning (se avsnitt 4.4) skall tillämpas för det fall delägarna är fysiska personer. Till skillnad från vad som gäller för SURV-avsättning måste därför underlaget för räntefördelning fastställas på delägnivå. Underlaget grundas på det justerade ingångsvärde för andelar i handelsbolag som enligt 1988 års reavinstregler varje år skall fastställas.

För handelsbolag med fysiska personer som delägare gäller – liksom för enskilda näringsidkare – att kalenderåret skall vara räkenskapsår.

5 Övergångsfrågor

De nya skattereglerna innebär en stor förändring i förhållande till dagens regler och skall i sin helhet gälla fr.o.m. 1992 års taxering. Därmed aktualiseras olika övergångsfrågor.

Särskilt för juridiska personer innebär övergången en kraftig sänkning av skattesatsen. Detta skapar ett utrymme för olika slag av skatteanpassning, där det blir intressant för den skattskyldige att tidigarelägga kostnader och senarelägga intäkter. Förslaget enligt prop 1989/90:50 med en sänkning av den statliga inkomstskatten från 52 till 40 procent och vissa samtidiga basbreddning-

ar minskar detta utrymme. Ett kvarvarande problem gäller dock inventarier, där avskrivningar får göras mot den fulla skattesatsen – förutom mot inkomstskatt även mot i förekommande fall vinstdelningsskatt och särskild vinstskatt (det senare för företag med brutna räkenskapsår som taxeras 1991). Därför skall värde-minskningsavdrag avseende inventarier anskaffade efter den 26 januari 1990 vid 1991 års taxering till hälften återläggas vid beräkningen av underlaget för vinstdelningsskatt och särskild vinstskatt.

5.1 Avvecklingen av gamla reserver

En fråga av betydligt större ekonomisk betydelse gäller avvecklingen av de reserver, som byggts upp enligt tidigare regler. Förslaget innebär för det första att avskattningen av dessa – lagerreserver och liknande – skall ske till den nya, lägre skattesatsen.

Redan vid den första taxeringen – 1992 – sker en formell upplösning av de gamla reserverna. Alternativet att successivt begränsa rätten till lagernedskrivning m.m. har avvisats. Detta skulle i sin tur kräva en successiv introduktion av den nya reserven, SURV. Förekomsten av parallella och föränderliga reserveringsystem under en följd av år skulle skapa ett komplicerat system. Ett omedelbart ”regimskifte” är därför att föredra.

Vid 1992 års taxering beslutas ett *uppskovsbelopp*. Uppskovsbeloppet är lika med skillnaden mellan de gamla reserverna och årets SURV-avsättning (den senare ”absorberar” alltså en del av de gamla reserverna). Detta uppskovsbelopp skall tas upp till beskattning vid taxeringarna 1992–1995 med jämn fördelning – 25 procent per år.²⁹ Ett räkneexempel illustrerar metoden. Företaget – här förutsätts ett aktiebolag som väljer att göra K-SURV-avsättning – antas ha följande balansräkning vid ingången till det nya systemet:

UB 1990

Lager	1000	Skulder	200
		Reserver	500
		Eget kapital	300

År 1991 har företaget ett resultat på 100 före återföring av de gamla reserverna. Dessa 100 är skattepliktiga i sin helhet (innehåller exempelvis inte någon skattefri utdelning). Detta ger följande ofullständiga balansräkning för 1991:

”UB 1991”

Lager	1000	Skulder	200
Kassa	100	SURV	?
		Uppskovsbelopp	?
		Skatt	?
		Eget kapital	?

I ett första steg fastställs uppskovsbeloppet enligt nedanstående schema:

1. Återförda reserver	500
2. SURV-avsättning EK, UB	-238,5
3. Uppskovsbelopp (1-2)	261,5
4. Sparat uppskovsbelopp 196,1 (max 75 procent av 3)	

SURV-underlaget vid beräkningen av pkt 2 utgörs av tillgångar på 1100 (1000 + 100) minus skulder. Till de ”vanliga” skulderna på 200 läggs två poster, dels 15 procent av de gamla reserverna (alltså avdrag för halva skatteskulden), dels 30 procent av årets resultat före återföring av gamla reserver (schablonskatten). Detta ger ett SURV-underlag på 795.

I ett andra steg beräknas därefter årets skatt och resultat enligt följande schema:

1. Resultat före återföring	100
2. Återförda reserver	+500
3. Årets SURV-avsättning	-238,5
4. Resultat efter SURV	361,5
5. Sparat uppskovsbelopp	-196,1
6. Beskattningsbar inkomst	165,4
7. Årets skatt	49,6
8. Resultat efter skatt	115,8

Detta ger följande fullständiga balansräkning:

UB 1991

Lager	1000	Skulder	200
Kassa	100	SURV	238,5
		Uppskovsbelopp	196,1
		Skatt	49,6
		Eget kapital	415,8

I tablån har kvarvarande uppskovsbelopp lagts in i balansräkningen; det är öppen fråga huruvida detta skall ske. Uppskovsbeloppet skall dock beaktas vid beräkningen av efterföljande års SURV-underlag. Där skall beloppet – före återföring av ”årets del” – till 30 procent räknas som skuld.

Exemplet ovan har avsett ett aktiebolag. I princip gäller samma regler för enskilda näringsidkare vid fastställandet av uppskovsbeloppet. Däremot får en enskild näringsidkare som i samband med övergången bildar aktiebolag återföra uppskovsbeloppet i bolaget. Vidare gäller att fysiska personer inte behöver ta upp någon del av uppskovsbeloppet vid 1992 års taxering. I detta fall skall emellertid 50 procent tas upp vid 1993 års taxering (utan tillägg). Vid återföringen skall på intäkten debiteras egenavgifter med enbart skattedelen, såvitt inte näringsidkaren yrkar annat.

5.2 Behandlingen av gamla förlustavdrag

Gamla förluster på verksamheten får dras av vid taxeringen för det första beskattningsåret i det nya systemet. Om underskott uppkommer får detta föras vidare enligt de nya reglerna (med obegränsad kvittningsperiod).

Gamla förluster på tillgångar som tidigare realisationsvinstbeskattades förs över till det nya systemet med i huvudsak oförändrade kvittningsregler.

Noter

¹ Med tidigare regler avses här de regler som gällde t.o.m. inkomståret 1988. Jag bortser från tillfälliga inslag som den särskilda vinstskatten för 1989 (kalenderårsföretag) och det första steg mot det nya systemet som togs under hösten 1989. Detta första steg innebar en sänkning av den statliga inkomstskatten från 52 till 40 procent, samtidigt som rätten till lagernedskrivning mm begränsades och avsättningsmöjligheterna till investeringsfonder – med vissa undantag – upphörde.

² Nivån på skattesatsen förklaras av den ömsesidiga avdragsgillheten mellan inkomstskatt och vinstdelningsskatt. En inkomst på 100 belastas först med inkomstskatt på 52 och därefter med vinstdelningsskatt om 20 procent av 48 (100–52), d.v.s. 9,6. Denna vinstdelningsskatt är emellertid i sin tur avdragsgill mot – nästa års – inkomstskatt, vilket ger ett vinstdelningsskattenetto på ca 5. Detta ger en total skatt på 57.

³ Nivån på effektiv skattebelastning varierar kraftigt mellan olika år och olika företag. Nivån är också starkt beroende av hur man väljer att definiera effektiv skattebelastning. Det traditionella måttet relaterar skatten till resultatet före dispositioner. Alternativt kan hänsyn tas till förekomst av låg- eller obeskattade inkomster hos den juridiska personen (reavinsten på aktier eller fastigheter och skattefria utdelningsinkomster).

⁴ Se bilaga B i SOU 1989:34.

⁵ En mer välkänd förklaring till inlåsning ligger i den lägre beskattningen av realisationsvinster jämfört med utdelningsinkomster i ägarledet. Förslagen till ny kapitalbeskattning reducerar denna olikhet.

⁶ Se Villy Bergströms och Jan Söderstens expertbilaga till utredningen (SOU 1989:34, vol.II).

⁷ Vid förekomst av öutnyttjat reserveringsutrymme "biter" inte skattereglerna och det avkastningskrav som ställs på nyinvesteringar påverkas ej.

⁸ Under krisåren täckte fondfrisläppen enbart en mindre del av de totala investeringarna, vilket kan tolkas som att företagens marginella investeringsprojekt skattemässigt skrivits av med de reguljära avskrivningsreglerna. Fondfrisläppen fungerar i ett sådant läge som en vinstsubvention, vars enda eventuella investeringspåverkande effekt beror på en förstärkt likviditet för företagen.

⁹ Företagsbeskattningens utformning är av större betydelse än beskattningen av företagens *ägare* vad gäller effekterna på investeringarna. Ägarbeskattningen är däremot av central betydelse för sparmönstren i den svenska ekonomin och också för andelen svenskt aktieäggande.

¹⁰ Denna kommitté, utredningen om inflationskorrigerad beskattning (IBU), överlämnade sitt betänkande (SOU 1989:36) i början av juli 1989.

¹¹ För enskild näringsverksamhet och handelsbolag gäller särskilda regler (se avsnitt 5).

¹² Visserligen är avgiftssatsen på lönesumman ca 37 procent men detta procenttal har som bas lönesumman exkl. avgifter. För att uppnå jämförbarhet med skatten på kapitalinkomster – företagets vinst – som ju relateras till vinsten före skatt krävs en omräkning, där avgiften på 37 vid en lön på 100 relateras till lönen inkl. avgift, d.v.s. 137, vilket ger ca 27 procent.

¹³ URF föreslog 95 procent.

¹⁴ Om arbetsinkomst tas ut som lön blir den totala skattebelastningen 63,5 procent (sociala avgifter (27) + inkomstskatt (0,5*73)). Vid uttag som utdelning blir i stället skattebelastningen 51 procent (30 + 0,3*70). Här finns alltså ett gap om 12,5 procentenheter, ett gap som är ännu större för det fall arbetsinkomsterna tas ut genom försäljning av aktier i bolaget. För att bl.a. motverka skatteanpassning i form av bolagisering föreslås särskilda regler för beskattningen av utdelningar och reavinst som härrör från fåmansföretag. Om den skattskyldige i betydande omfattning är – eller under den senaste 10 årsperioden har varit – verksam i ett fåmansföretag gäller (1) att överskjutande utdelning beskattas som inkomst av tjänst (2) att halva reavinsten vid försäljning av aktier i vissa fall skall beskattas som inkomst av tjänst. Med överskjutande utdelning avses utdelning som överstiger statslåneräntan plus fem procentenheter multiplicerad med aktiernas anskaffningsvärde samt ovillkorliga aktieägartillskott. Utrymmet för utdelning kan sparas. Utdelning och reavinst som klassas som inkomst av tjänst beläggs ej med sociala avgifter eller löneskatt; å andra sidan medges ej schablonavdrag och grundavdrag.

¹⁵ I förhållande till URF:s förslag har procenttalet för L-SURV höjts från 10 till 15 procent. Vidare har den av URF föreslagna förstärkta reservningsmöjligheten på lönesumman upp till 25 basbelopp, den s.k. MINI-L-SURVEN, med 20 extra procentenheter, slopats.

¹⁶ Dessutom påverkas underlaget av nyemissioner under året och av köp och försäljningar av dotterbolagsaktier (se vidare i huvudtexten).

¹⁷ På denna punkt avviker förslaget från URF:s förslag, som innebar att årets SURV-avsättning bestämdes samtidigt med årets skattekostnad. Detta fordrade att den skattskyldige skulle lösa ett ekvationssystem med två obekanta, något som av flera remissinstanser uppfattades som en komplikation. Den föreslagna schablonen innebär en förenkling.

¹⁸ I förhållande till URF-förslaget, där SURV och skatt bestämdes samtidigt, blir SURV-avsättningen något lägre (21 i stället för 23,07) och skatten något högre (23,7 i stället för 23,07). Detta är emellertid enbart en temporär effekt, beroende på schablonen. Under följande år – särskilt under år 2 – kompenseras denna missvisning. För år 2 gäller (på marginalen) följande: Från den återförda reserven på 21 dras den nya SURV-avsättningen. Det nya SURV-underlaget är 76,3 (100–23,7), vilket ger en maximal SURV-avsättning på 22,9. På marginalen uppkommer alltså en förlust på 1,9 (21–22,9), vilket ger en skatteminskning på 0,57. Efter 2 år är alltså skattebelastningen – på vinsten på 100 – 23,13 (23,7–0,57), vilket innebär att c:a nio tiondedelar av missvisningen korrigerats (0,57 av 0,63).

¹⁹ Vid beräkningen av årets K-SURV-underlag skall betald preliminärskatt återläggas för att underlaget skall bli rättvisande.

²⁰ Denna asymmetri är särskilt uppenbar i kombination med ett system med avskrivningar utöver vad som är ekonomiskt motiverat. Antag ett extremfall, där man medger avskrivning med hela anskaffningsutgiften för exempelvis ett inventarium. Om utgiften är 100 uppkommer vid en skattesats på 30 procent en skattelättnad på 30. Man kan alltså säga att investeringen till 70 procent är finansierad med eget kapital och till 30 procent med en skattekredit. Antag vidare att ägaren kräver 10 procent avkastning. Vilken avkastning före skatt på investeringen krävs då? Jo, samma 10 procent (i absoluta tal blir avkastningen 10, varifrån skall dras 3 i skatt, vilket ger en behållning på 7, vilket räcker för att ge ägaren 10 procent avkastning). Bolagsskattesystemet är i detta fall *neutralt* – ingen kil har drivits in mellan ägarens avkastningskrav och avkastningskravet på investeringen. Vid lånefinansiering – med avdragsrätt för räntor – uppkommer i stället en subventionering. Eftersom räntorna är avdragsgilla räcker det nämligen med en avkastning före skatt på 7 procent för att ge långivarna en avkastning på 10 procent – skattesystemet (d.v.s. kombinationen av avdragsrätt för låneräntor och omedelbar avskrivning) subventionerar investeringar.

²¹ För det valda exemplet – med ett inventarium som skrivs av enligt 30-regeln – kan detta uttryckas som SURV-underlaget på kvarhållen vinst om 100 efter schablonskatt på 30 ”flyttas över” till det anskaffade inventariets restvärde.

²² För enskilt ägda näringsfastigheter gäller dessutom att enbart 70 procent av fastighetens värde – antingen detta utgörs av skattemässiga värdet eller viss del av taxeringsvärdet – får ingå i underlaget. Motivet till denna regel redovisas närmare i avsnittet om skatteregler för enskilda näringsidkare (avsnitt 4).

²³ I förslaget från URF gavs möjlighet att använda en alternativ avskrivningsmetod för inventarier, den s.k. nuvärdeavskrivningen. Denna innebär att företaget alternativt fick yrka avdrag med 84 procent av anskaffningskostnaden. Inventariet ansågs därefter – skattemässigt – fullt avskrivet. Frågan om nuvärdeavskrivning – liksom den därmed sammanhängande möjligheten att göra avsättningar till s.k. periodiseringsfonder – är föremål för ytterligare utredning.

²⁴ I kombination med lånefinansiering – med full avdragsrätt för nominella räntor – innebär systemet med överavskrivningar att investeringar i maskiner subventioneras (se not 20).

²⁵ För att reducera problem vid övergång till det nya systemet – se vidare avsnitt 5 – gäller dock vissa temporära regler.

²⁶ För att minska inslaget av skattekrediter i systemet skall dock ränta på skogs- och upphovsmannakonton beskattas med 15 procent (jämför beskattningen individuella pensionsförsäkringar av typ P). Det åligger den kontoförande banken att betala en årlig källskatt.

²⁷ RINK föreslog – med instämmande av URF – att reavinsten skulle beskattas som inkomst av näringsverksamhet, där dock enbart skattedelen av sociala avgifter skulle tas ut. För att mildra inläsningseffekterna föreslogs dock en takregel, liknande den som nu föreslås för privatbostäder.

²⁸ Ett undantag görs för underskott av litterär, konstnärlig och jämförlig verksamhet, som får kvittas mot inkomst av tjänst. Ett villkor är dock att intäkter av någon betydelse redovisats under den senaste fyraårsperioden (inklusive beskattningsåret).

²⁹ URF föreslog två alternativa återföringsmodeller, där den ena innebar att företagen vid snabbare återföring erhöll en viss rabatt. Denna rabatt har tagits bort bl.a. för att minska övergångsproblem i form av skattebetingad reservuppbbyggnad. Den slopade rabatten är en förklaring till frånvaron av särskilda spärregler mot ”onormal” reservuppbbyggnad, något URF föreslog. För banker och övriga företag med s.k. kapitaltäckningsregler skall tillämpas en något annorlunda teknik. Det fastställda uppskovsbeloppet återförs i sin helhet till beskattning vid 1992 års taxering. Inom ramen för uppbördssystemet medges anstånd med betalning – med 75 procent av beloppet som skall betalas in senare. Regeln – som alltså har samma materiella innebörd som huvudregeln – har tillkommit för att underlätta beräkningen av den s.k. kapitalbasen.

Register

- accelererad avskrivning 11
- aktiebeskattning 8, 27
- aktieförsäljning 77
- aktier 18, 39, 67, 78, 80 f, 97
- aktier, utländska 82
- aktieregler 79
- aktiesparande 27
- aktievinstbeskattning 76
- allemanfond 74
- allemanssparande 30, 73
- amerikanska skattereformen 10 f, 18
- Anellavdraget 86, 91
- arbetsersättning 29 f
- arbetsgivaravgift 35 f, 62
- arbetsinkomst 7, 24, 29 ff, 37, 63 f
- arbetsinkomstbeskattning 51
- arbetskraft 22
- arbetstid 22
- arbetsutbud 21 ff, 25
- ASEA-Brown Boveri (ABB) 12
- ATP 35 f, 49 f
- Australien 11
- avdragsbegränsning 18, 26
- avdragsmöjligheter 10 f
- avdragsrätt 17, 38
- avdragstak 19
- avkastning, nominell löpande 17
- avskrivning, räkenkaplig 96
- avskrivningsmöjligheter 20
- avskrivningsregler 98
 - byggnader 98
 - inventarier 98
- avtalsförsäkringar 56
 - AGB, försäkring om avgångsbidrag 56 f
 - AGS, avtalgruppsjukförsäkring 56 f
 - TFA, trygghetsförsäkring vid arbetsskada 56 f
 - TGL, tjänstegrupplivförsäkring 56
- avvecklingen av gamla reserver 105
- banksparande 27
- barnbidrag 43
- basbeloppet 47
- beskattning, progressiv 37
- beskattning, likformig 32 ff, 38 f, 43, 91
- beskattning, olikformig 29 ff
- beskattningsprincip 30, 37
 - nominell 30
 - real 30, 38
- bilförmån 7, 33
- bilkostnader 34
- blankningsaffärer 81
- BNP 22
- boendekostnader 66
- bolagsbeskattning 31, 86
- bolagsskatt 10, 88, 91
- bostadsbeskattning 8
- bostadsbidrag 43
- bostadskrediter 18
- bostadspolitik 43
- bostadsrätter 71 ff
- bostadsrättsvärderingskommittén 70
- brytpunkten 15
- börsaktier 18
- cash-flow-skatt 89 f
- Danmark 11, 12
- delrätt 79 f
- delägarbeskattning 103
- derivatinstrument 82
- dotterbolag, utländska 98
- dotterbolagsaktier 97
- dubbel bosättning 59 f

EG 9, 12
egenavgifter 35, 37, 62
egenföretagare 99 f
eget kapital 37
eldsvådefonder 92
England 11
enmanshandelsbolag 100
enskild näringsverksamhet 37,
85
ettårsregeln 62

fackföreningsavgift 61
faktorpriser 23
fartygsfonder 91
fastigheter 39
fastighetsinkomster 64
fastighetsskatt 67
Feldt, Kjell-Olof 14
FIFU-principen 92
finansiellt sparande 27
Finland 11
flate-rate-skatter 13
folkpension 36, 49 f
fondfrisläppen 108
fordringar 80
Frankrike 11
fri bil 34
fritidshus 69
fåmansaktiebolag 36, 43
fåmansägda bolag 93
fördelningsaspekter 7
fördelningseffekter 33
företagsbeskattning 8, 20, 85 ff
– real 90
företagsskatteutredning, se URF
förfaranderegler 61
förlustutjämning 93
försiktighetsprincipen 34
första kronans princip 69
försäkringsförmåner 34 f, 56
försäkringssparandet 83
förtida inlösen av lån 76
förtidspensionering 57
förvaltningskostnader 68

gamla förluster 107
genomsnittsmetoden 77, 79
grundavdrag 46 f, 68

– förhöjt grundavdrag 47
grupplivsförsäkringar 56
gruppsjuksförsäkring 57

handelsbolag 85, 104
handelsbolagsbeskattning 103
hemresor 61
hobbyverksamhet 52
hushållens förmögenhetsmassa
17
hushållens sparande 27
hypotekslån 11
hyresintäkter 64
hyror 43

IKEA 12
indirekta beskattningen 21
indirekta skatter 31
initialperioden 19
inkomstskatt 14, 48
inkomstskattekommittéen, se
RINK
inkomstslag 45
– annan fastighet 45
– rörelse 45
– jordbruksfastighet 45
– kapital 18, 45
– näringsverksamhet 45
– näringsverksamhet, passiv 46
– tillfällig förvärvsverksamhet
45
– tjänst 45, 50 f
internationella skattereformer
20
internationella reformarbetet 13
intressegemenskap 98
investeringsfonder 87

juridiska personer 85 f

K-SURV, skatteutjämningsre-
serv – kapital 8, 93 ff
kapitalbeskattning 16 f, 63
– enhetlig 7
kapitalförsäkring 42
kapitalinkomster 7, 12, 18, 24,
29 ff, 37 ff, 47, 50, 64 f, 67
kapitalinkomstskatt 48

- kapitalmarknaderna 12
- kapitalunderskott 102
- kapitalvinster 11 f, 33
- kapitalvinstkommittén 19, 79
- kollektiv försäkring 57
- kommunalskatt 38, 46 f
- kommunalskattelagen (KL) 7, 45, 52, 55
- konsumentprisindex 46
- konsumtionskrediter 11
- kontantlön 30, 34 f, 51
- kontokorskrediter 11
- konvertibla skuldbrev 65, 80
- kostnadsersättningar 57
- kryphål 10
- kursvinster 81
- kvoterad avdragsrätt 42

- L-SURV, skatteutjämningsreserv
 - lön 93 ff
- lagen om statlig inkomstskatt, se SIL
- lagernedskrivning 92, 105
- lagerreserver 105
- likformig beskattning se beskattning
- logikostnader 59
- lånefinansierad placering 30
- lägsta värdets princip 92
- löneförmåner 29, 34 f, 53
- löneskatt 37, 62
- löpande inkomster 11

- Malm, Stig 14
- marginaleffekten 31
- marginalskatt 10 f, 14 f, 21, 23, 33, 46 f
- marginalskatteeffekter 13
- marginalskattereform 16
- marknadsnoterade aktier 41
- marknadsnoterade skuldebrev 74
- mervärdesskatt 43
- miljöskatt 44
- måltidskupper 21

- naturaförmåner 51, 53
 - 600 kronorsregeln 55
 - anställdas förvärv av värdepapper 55
 - avtalsförsäkringar, se do 56
 - bilvårdsförmåner 54
 - lunchförmåner 54
 - personalvårdsförmåner 53
 - reseförmåner 55
 - räntefria lån 55
 - kostförmåner 54
- nettovinstbeskattning 90
- Norge 11
- Nya Zeeland 11
- nyanskaffningsfonder 91
- näringsbetingade aktier 97
- näringsfastigheter 69, 71, 101
 - enskilt ägda 101
- näringsverksamhet 52, 62, 90

- obligationer 18, 65 ff, 74
- offentliga sektorn 23
- olikformig beskattning se beskattning
- omkostnadsbeloppet 71
- optioner 56, 79 ff
- optionslån 82

- paretokriteriet 24 f
- pensioner 36
- pensionsfonder 42
- pensionsförsäkring 36, 42, 50
- pensionsrättigheter 35
- pensionssparande 27, 30, 33, 74, 83 f
- pensionstillskott 49 f
- pensionärer 48 f
- permanentbostäder 72
- portföljmetoden 76 f
- premieobligationer 67, 75
- privatbostäder 69, 71

- reaförlust 19 f, 26, 40, 65 ff
- reaförlustbeskattning
 - på aktier 27, 41, 80
 - på bostadsrätter 73
 - på fastigheter 73
 - på lös egendom 83
 - på marknadsnoterade aktier 67

- på obligationer 74
- real disponibel inkomst 25 f
- realkapital 23
- realränta 17
- reavinst 18 f, 30 ff, 36 f, 40, 64,
- reavinstbeskattning
 - på aktier 27, 78, 41, 80
 - på bostadsrätter 71
 - på fastigheter 71
 - på lös egendom 83
 - på marknadsnoterade aktier 67
 - på näringsfastigheter 101
 - på obligatoioner 74
- reseavdrag 11
- reserveringar på eget kapital 96
- reserveringsmöjligheter 20
- resevaluta 81
- resor 34
- resultatutjämningsfond 94
- Rikskuponger 54
- Riksskatteverket 60
- RINK, inkomstskattekommit-
tén 10, 17 f, 21, 36, 38, 55 f,
58 ff, 63, 65, 70, 76, 90
- räkenskapsår 103
- ränteavdrag 11, 27
- ränteavdragsbegränsningar 65
- ränteinkomster 30, 75, 82
- räntekompensation 75 f
- ränteutgifter 33, 42, 75, 82

- schablonavdrag 47
- separatmodellen 18
- sexmånadersregeln 62
- SIL, lagen om statlig inkomst-
skatt 65, 69, 79, 81
- sjukvården 22
- skattebas 10, 21, 32
- skattebortfall 10
- skattebörd 11
- skattefrihet 30
- skatteintäkter 21
- skatteklar 13 f, 23
- skattekommittéer 14
- skattekredit 18
- skattemässig reservering 42
- skattemässig värdering 96

- skatteplanering 27
- skatterabatt 10
- skattereduktioner 61
- skattesatser 7, 10 ff, 13, 16, 31
- skatteskalor 10, 16
- skattetryck 13, 21
- skatteunderlaget 10
- skatteutjämningsreserv, se
SURV
- skuldebrev 82
- skuldebrevsdelen 79
- socialavgifter 31, 35, 51, 52
- socialförsäkringsförmåner 35 f
- sparande 26 f
- sparavdrag 68 f
- split-rate-system 88
- stagflation 9
- staketmetoden 100
- statlig fastighetsskatt 70
- statlig inkomstskatt 46 f
- subventioner 21
 - lunch 29, 34
 - lån 21
 - måltidskuponger 21
- SURV, skatteutjämningsreserv
93 ff
- Sydostasien 9

- teckningsrätt 79 f
- terminer 80 f
- Tetrapak 12
- tillfällig anställning 60
- tillgångsbaserade reserver 92
- tjänsteinkomster 15, 18, 21
- tjänsteresor 54, 58
- traktamenten 7, 61
- traktamentesbeskattning 58
- traktamentsersättningar 21

- underskottsavdrag 64, 67, 103
- ungdomsbosparande 74
- uppskovsbelopp 105 ff
- URF, företagsskatteutredningen
38, 87, 90, 92, 103
- USA 9 f
- utbildning 23
- uthyrning
 - bostadrätt 71

– hyresrätt 71
– villa 71
utlandstraktamente 60

valutatermin 82
varulager 92
villor 69
vinstandelslån 65
vinstberäkningsregler 10
vinstdelningsskatt 108

värdehöjande reparationer 71
värdeminskningssavdrag 101, 105
värdeändringar 38 f

återanskaffningsfonder 91

ökade levnadskostnader 58 f
ökad likformighet 7
övergångsfrågor 104
övriga privatbostäder 72

DEN STORA REFORMEN

Den nya skattereform som nu håller på att genomföras är en av de största politiska händelser som inträffat i vårt land under senare år. Reformen kommer att påverka så gott som samtliga medborgare och företag i vårt land. Den kommer också att få djupgående verkningar på den svenska ekonomins sätt att fungera.

Boken ger både en överblick över de principer som skattereformen bygger på och en detaljerad redovisning av de nya skattebestämmelserna.

Den är skriven av reformens konstruktörer: Bo Södersten, Carl-Gustav Fernlund, Cecilia Gunne, Ingemar Hansson och Anders Kristoffersson.

